This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Misc. Bulgaria
Karavelov, L.
c

Цѣната е: броше 2.50 лева подвързана — 3.50.

СЪЧИНЕНИЯ
НА
ЛЮБЕНА КАРАВЕЛОВЪ

ТОМЪ ПЪРВИЙ. v. 1.

СТИХОТВОРЕНИЯ.

издава
Съпругата му Н. Л. Каравелова.

ПОДЪ РЕДАКЦИЯТА
на
З. СТОЯНОВЪ.

РУССЕ
Печатница на Н. Л. Каравелова и С-ie
1887.

PG
1037
K2
1886
v.1

HOOVER
STANFORD LIBRARIES
INSTITUTION

СЪЧИНЕНИЯ

НА

ЛЮБЕНА КАРАВЕЛОВЪ

ТОМЪ ПЪРВИЙ.

СТИХОТВОРЕНИЯ.

ПОДЪ РЕДАКЦИЯТА

на

З. СТОЯНОВЪ.

издава

Съпругата му Н. Л. Каравелова.

РУССЕ

Печатница на Н. Л. Каравелова и С-ie

1886.

☞ *Всички права са запазвать.*

СТИХОТВОРЕНИЯ
НА
Л. КАРАВЕЛОВЪ.

Не е нужно да расправяме на дълго и широко, кой е Любенъ Каравеловъ и какво е той писалъ. Поголѣмата часть отъ читателите познаватъ вече неговите знамените трудове по списанието *Знание,* което бѣ свободно да влиза по онова време въ България. Покойниятъ е писалъ и работилъ вънъ отъ България, въ Россия, Сърбия, Австрия и Румъния, издавалъ е четири години на редъ политико-литературни вѣстници: *Свобода* и *Независимость,* написалъ е разни повѣсти, разкази, стихотворения и описания, но тие бѣха забранени отъ тогавашното турско правителство да влѣзватъ въ отечеството ни, прочее, на малцина сж познати.

Ние ще да си позволимъ да кажемъ отъ себѣ си само това, че ако има до сега списатель въ България, който да притежава своя национална физиономия, своя вѣра и свое строго опредѣленно съвременно направление, то тоя списатель е Л. Каравеловъ. Не говоримъ за разнообразниятъ Раковски и за огненниятъ Ботйовъ, които сами сж си опредѣлели вече мѣсто въ историята на българската литература и нейното възраждение. Сички образовани народи: инглизи, френци, италиянци, русси и др. иматъ своите Каравеловци, съ които са гордѣятъ, славятъ и почитатъ, а съчиненията имъ отдавна вървятъ ръка подъ ръка съ божественната книга — евангелието. Имената: Шекспиръ, Байронъ, Гете, Шилеръ, Волтеръ, Руссо, Хюго, Петраркъ, Тассо, Мацини, Пушкинъ, Бѣлински, Шевченко, и други, едва ли не стоятъ почти

на равна степень съ царйовете и полководците (съ живете разбираме ние). Но щомъ тие послѣдните престанатъ вече да управляватъ и водятъ, щомъ влѣзатъ въ студениятъ гробъ — времето ги истрива отъ употребление, не сѫ тие вече силни и могущественни, никой ги не почита и уважава, никого невѫодушевляватъ, влекатъ и рѫководятъ. Не е така и съ полководците и царйовите на идеята, на разумътъ и правдата, които сѫ сложили глава предъ олтаръ̀тъ на народите, на науката и литературата. Тие сѫ безсмѫртни, тие сѫ сѫздали и олицитворили ония микроскопически свѣтли начала, съ които са гордѣе днесь нашиятъ вѣкъ. Кой знае, каквоби било въ днешно време съ нещастните народи позѐмното кѫлбо, ако человѣчеѫкиятъ родъ да не бѣ далъ: Софокла, Аристотела, Виргилия, Шекспира, Данта, Гете и други земни свѣтила! Има си силно предположение, че и до днешанъ день человѣчеството би киснало въ жестокиятъ варваризмъ; глупите войни на тираните би са счѝтали за високо нравственно и рицарско достоинство. Мисльта, че хората сѫ братия и равни по между си, би са земала за глупость, престѫпление и еритичество; мѫчителската инквизиция би минувала за богоугодно завѣдение на Христа; цѣли милионни човѣчески сѫщества би работили за кефътъ на нѣколко души изѣдници, би биле тѣхна плячка, капризъ и жертва. А ако днесь ние виждаме противното, то причината не е, нито Александръ Македонски, нито Фридрихъ Вилхелмъ, нито Наполеонъ и Суворовъ, нито пакъ Метернихъ, Горчаковъ и Бисмаркъ, както казахме вече.

Бѫлгария не е била честита да роди подобни знаменитости, останала е сиромашка. Не сме ние криви за това, нека са черви християнството, па и нашите неразбрани праотци, които освѣнъ безполезни завоевания, друго нищо не сѫ правили. Но слава богу, не сме до толкова сираци, имаме Каравелова, Раковски, Ботйова и

др., които ако не за цѣлиятъ свѣтъ, то поне за Бѫлгария, за своето отечество сѫ направили нѣщо. Тѣхъ да изучиме; малки, голѣми, тие сѫ нашата гордость, съ тѣхъ ние ще да излѣзимъ на пазаръ, съ тѣхните имена и трудове ще да са защищяваме, когато ни нападнатъ хищниците, когато ни кажатъ враговете, че сме рабска тѫлпа, безъ минало и таланти.

Въ пѫрвиятъ томъ, при стихотворенията, ние турихме и нѣколко народни пѣсни, сѫбирани и записвани повечето отъ покойниятъ и помѣстени, расхвѫрлено, въ неговите стари издания. Ние направихме това размѣсвание рѫководиме отъ едничка цѣль, да туримъ въ едно цѣло тие народни богатства, които инакъ, оставаха въ пѫлна неизвѣстность. Не забравяйте още и това, че Л. Каравеловъ бѣше единъ отъ най старателните и знающите да записватъ, сѫбиратъ, цѣнятъ народните пѣсни. Той е давалъ твѫрде висока цѣна на тѣхъ, дѫлбокото му знание народното творчество го научило да може съ пѫрвъ поглѣдъ да узнава, да ли пѣсеньта е чисто-народна, нѣма ли въ нея примѣсено фантазия и пр. Ето защо, публикованите отъ него пѣсни сѫ най-избраните и най-чистите. Тие народни пѣсни ние не раздѣлихме по сѫдѫржание, т. е. на юначни, любовни, свадбени, хороводни и пр; едно, че по своето малко количество не заслужваха распредѣление, а второ, тие сѫ почти отдѣлени отъ самите обстоятелства съ твѫрде дрѣбни исключения. Тѫй напримѣръ, читателите ще да видятъ, че до № 21, пѣсните сѫ исключително юнашки, а послѣдующите — разни. Причината на това е, че пѫрвите сѫ помѣстени въ революционните издания: *Свобода* и *Независимость*, а вторите въ литературното *Знание*. А колкото за самите стихотворения, ние предпечатахме въ тѣхното изложение хронологическата система безразборно, като сме дѫлбоко увѣрени, че по тоя начинъ, ще да може най-добре и най-опредѣлено да са

прослѣди талантътъ и постоянното развитие на списателтъ.

И безъ да напомняме на своите читатели, тие ще бѫдѫтъ въ сѫстояние сами да разбиратъ, до колко сѫ важни дѣлата на хора, като Любена Каравелова, особенно въ днешно време, когато сѫществува по мѣжду ни такъво течение, когато става вѫпросъ: да ли човѣкъ, като си вѫрши самъ работата е по-щастливъ и спокоенъ, или когато му вѫршатъ чуждите хора, а той да стои съ скрѫстени рѫце и чака да го поканятъ. Съ други думи казано, да ли за Бѫлгария е по-добро да са управлява и рѫководи пакъ отъ бѫлгаре, отъ нейни синове и чеда, които я познаватъ и я милеятъ, или отъ суровиятъ чужденецъ, на когото рѫцѣте неможатъ да бѫдѫтъ чисти на основание само на това единственно обстоятелство, че той, чужденецътъ, като е приелъ да стане пѣтелъ въ чужда кѫща, изгубилъ е вече своятъ човѣчески образъ.

Сила и мощъ, нравствена подпорка ще да бѫде на нашите читатели, особенно на младото поколѣние, когато то види, че думите: «свобода,» «независимость» и «народни права», сѫ биле знамето и вѣруюто на нашиятъ народенъ списатель. Още повече, че тие святи думи той е произнесалъ преди петнадесять години, години мрачни и пѫлни съ убийственна неизвѣстность, когато Бѫлгария са е мѫдряла на картата като археологически останки, когато въ София е царувалъ Мазхаръ паша, хубава Тракия са е считала за провинция на Еллада, историческо Тѫрново е било басня и анекдота, гробътъ на знаменитиятъ Раковски е билъ достояние само на буренътъ, Хаджи Димитръ и Караджата сѫ биле капка въ османското море, Босфорътъ е билъ гордъ и непоколебимъ! . . .

Чудно и необѣснимо, странно и парадоксално ще да са покаже на бѫдѫщ'тятъ Любеновъ биографъ, кого

той са завземе да опредѣля и анализира неговите идеали, особенно, ако земе за мѣрка съвременен аршинъ. Нѣма Гарибалди, нѣма Вилхелмъ Телла, далечь е Кара Георги, немислимъ е Вашингтонъ, късно е за Колокотрони и Мавромихали, отъ кждѣ София идатъ мрачни извѣстие, че и послѣдната звѣзда — Левски, огъсналъ на въжето, а ти стоишъ въ чужда земя, въ най-затъпената улица, боришъ са съ сичките свѣтовни стихии и пѣешъ:

...«По-добре е да гладувамъ
Да спа на полето,
Отъ колкото въ царски дворецъ
Да стоя въ кйошето!

По-добре е да съмь дрипавъ,
Да търпа неволя
Отъ колкото да ямъ бюрекъ
По царската воля»...

Или пакъ:

«Въ животътъ си не съмь видялъ
Азъ никаква радость —
Се въ скърби, се въ печали
Мина мойта младость;

Но азъ въръва, азе тъпча
Търне и кремеци,
А не казвамъ, че златото,
Е боклукъ и трици!...

Правата съмь смѣло бранилъ
На моето плѣме
И сѣлъ съмъ за свобода
Драгоцѣнно семе...»

Нѣма ония рабски колѣнопреклонения, нѣма: «да сме са помоляли,» «да сме поплечели», «да помълчиме,» да ни са харижи и отстъпи: Примѣръ нѣма, да е апелиралъ, да е похлопвалъ Любенъ предъ чуждата

капия, на когото и да е било деспоть. «Който не са наблѣга на своите попукани рѫцѣ, а чака да го отѫрве други, то нѣма свобода, нѣма право, старинятъ симеръ са промѣнява на новъ, по-тѣжекъ и по-несносенъ»...

Цариградските султани даватъ черковни правдини, за да замажатъ очи, екзархъ и владици бѫрзатъ да завзематъ своите нови постове, громогласно *яша патдишахѫмѫсъ* ехти изъ Бѫлгария, а Любенъ не доволенъ, пѣе:

«Не вѣрвамъ азъ, че калугерь
Ще спаси раята,—
Свободата не ще екзархъ,—
Иска Караджата.»

«Свобода» и пакъ «свобода». Тя е била за него, не срѣдство, не само украшение на слога, но цѣль, жизненна и необходима. Сѣкакви хегемонии, пѫрвенства и царски величие сѫ биле за нашиятъ патриотъ—списатель второстепенни вѫпроси, както свидѣтелствува за това цѣлата му дѣятелность, а слѣдниятъ коплетъ отъ пѣсеньта: «Чорбаджия и хѫшъ,» най краснорѣчиво иде да подтвѫрди нашите думи:

...«Нѣмамъ кѫща по кѫщина
По балканътъ хода,
А за нищо не мѣнявамъ
Своята свобода»...

Така оцѣняваме ние, Л. Каравелова като са мислиме, че сме го изучили. До колко сме прави, нека безпристрасната критика каже своето послѣдно слово.

Гордость е за бѫлгарскиятъ народъ, че не е само Любенъ, който е благоговѣлъ евангелски за свободата и независимостьта на своятъ народъ. Наредъ съ него блещатъ още и други наши герои: Раковски, Левски, Ботйовъ, А. Кѫнчевъ, Бенковски и други. За свобода

и за право умрѣха тие наши свѣтила — викаме ние да чуятъ новите патриоти — а не за черните очи на царьтъ и за неговата «воля.» «Свобода» и царска «воля»! Каква е разликата мѣжду тие двѣ понятия? — Отъ черно до бѣло море. Сподвижниците на пѫрвата сѫ са славили въ сѣки народъ и въ сѣко време, тие сѫ отѫрвали человѣчеството отъ разните богопомазанници и избранници, за тѣхъ пѣе знаменитиятъ Ботйовъ

... «Той, който падне въ бой за свобода,
Той не умира: него жалѣятъ
Земя и небе, зверъ и природа,
И пѣвци пѣсни за него пѣятъ...

Денемъ му сѣнка пази орлица,
И вѫлкъ му кротко раната ближи;
Надъ него соколъ, юнашка птица,
И тя са за братъ, за юнакъ грижи!»

А нещастниците на «волята» и на монаршовото слово ги ритатъ като парцалъ! Тие служатъ само за клѣщи, съ които тиранинътъ хваща и души тѣхните братия. Тие сѫ биле, па и дѫлго време още, до като свѣтъ свѣтово, ще да бѫдѫтъ позоръ на человѣческиятъ родъ, пасквилъ на XIX вѣкъ!

Блазе на оня народъ, който знае и умѣе да вѫзнаграждава, и едните и другите, съ каквото имъ са пада . . . . .

Пѫрвиятъ томъ — стихотворенията — който едвамъ сега скулясахме да издадемъ, бѣше предназначенъ да излѣзи още презъ мѣсецъ маий 1886 г.; но читателите ще да ни извинятъ, тѫй като тие и сами ще да са сѣтятъ, кои сѫ биле причините на това неволно закѫснявание. Не отъ насъ зависяха тие причини, а отъ политическите трѣсѫци, които са разгѫрмяха надъ не-

щастна Бѫлгария отъ злополучнията 9-й Августъ на насамъ. Ако заинтересуваните лица не сѫ можали да слѣдватъ спокойно своята работа въ подобни разбѫркани времена, то естественно излиза, че и читателите сѫ са малко интересували отъ чисто литературните течения. За напрѣдъ обѣщаваме най-пѫлна аккуратность въ изданията, ако не доживѣемъ разбира са втори 9-й Августъ и второ сѫбирание *статестически* свѣдения изъ Бѫлгария.

Русчукъ
20 Декемврий 1886. ***З. Стояновъ.***

1869 г.

1.

(ИЗЪ Т. ШЕВЧЕНКА.)

Учете се брате мои,
Мислете, четете,
И чуждо-то изучете. —
Отъ свой-то — не гнусете:
Който майка заборави,
Богъ ще го задави.
Чужди люде не прибиратъ
И въ кѫщи не пущатъ;
Свой-те дѣца ставатъ чужди
И за злите нѣма
Въ цѣла земя безконечна
Радость домакинска.

Азъ рыдая, кога вспомна
Тие дѣла славни
На дѣдове наши . . . . . страшни дѣла!
Ехъ. да ги заборавѣхъ,
Азъ щѣхъ да дамъ половина
Отъ мойте години!
Тѫкава е наша слава —
Слава Украинска! . . . —
Прегѫрнете, мои брате,

Най-малкиятъ братецъ:
Нека майка ни са радва,
Майка заплакана!
Де, благословете свойте дѣца
Съ твѫрдите си рѫце
Поцѣлувайте си жени
Съ (чистите) си уста!
И ще да са забораватъ
Стари-те години,
Години срамотни;
И ще оживѣе добра слава —
Слава украйнска
И свѣтъ тихи, невечерни,
Тихо ще просвѣти. . . . . .
Прегѫрнете са, мои брате,
Мола ви и проса.

2.

Напуснете ниве и ливаде,
Оставете и жени и дѣца
Стара майка и мила сестрица;
Затворете кѫщи, покѫшнини,
Распродайте руди-вакли стада,
Сиви крави и сури биволе;
На купете тѫнки остри сабли,
Дѫлги пушки и златни паласки:
Да ударимъ, брате, на турчина
Да откупимъ що е срѫцу мило,
Да добиемъ що е наше било.
Хайде, брате, нека бсгъ помаже,
За крѫстъ честни, за драга слобода.

3.

Бѫлгарине, Бѫлгарине,
До кога ще патишъ,
До кога ще да проливашъ
Ти крѫвави слѫзи,
До кога ще да робувашъ,

Синджире да носишъ?
Жената ти въ турски харемъ
Сестра ти робиня,
Дѣцата ти истурчиха,
Баща ти убиха;
А ти гледашъ и не хаѣшъ,
Тебъ те не е грижа.
Да ли у тебъ сѫрце нѣма
Или душа нѣмашъ,
Или турската тояга
Сладка е за тебе.
Хайде, брате, пробуди се.
Па повдигни глава,
Земи въ рѫка остра сабля,
А пушка на рамо.....
Хайде стани, съ боже име,
Удрай душманина.....

1870 г.

4.

Който си изъ насъ не иска,
За Бѫлгария да умре,
За свойта земя да гине, —
Нека го господъ убие,
Нека го майка прокѫлне
Нека го баща посѣче,
Нека го синъ му заплюе!

5.

Дошло време да живѣе
Наша Бѫлгария;
Дошло време вечъ да падне
Турска цигания.
Хайде, братия, на ноги,
Хайде съ пушки въ рѫце!
Доста сме вечъ страдале
Доста патимъ мѫки,

Сички люди станале
Потегнале лъки.
Хайде, братия, на ноги.
Хайде съ пушки въ ржце!
Рѣдъ е дошалъ и за насъ
Да бждеме хора.
Зимай пушка, па за въ часъ, —
Вовъ зелена гора.
Хайде, братия, на ноги,
Хайде съ пушки въ ржце.....

6.

БЛАГОДѢТЕЛНО КУЧЕ.

(Изъ Хайне).

Имало е едно куче, Брутъ го викале,
Да му дадатъ това име право — имале.
За умътъ му, за даръ му сѣки е знаялъ.
Отъ сѣкиго почетъ, слава нашъ Брутъ е ималъ.
Тжрпение, постоянство, се му господъ далъ,
Между звѣрове, добици пжрвенство ималъ.
Брутъ е вѣренъ, Брутъ е, злато, Брутъ е образецъ.
А хората са казвале: «На Натанъ мждрецъ!»
Вѣрвалъ му е господарътъ, обичалъ го е,
Като свой братъ и побратимъ той ималъ го е.
Заслужилъ е нашъ Брутъ любовь, заслужилъ е честь,
Въ касапницата за мѣсо ходилъ тоя песъ.
Касапинътъ му напжлни коша чакъ до край.
Честни Брутъ го земе въ уста, мирно вжрви той
По улиците. Носи овчо, носи свинско, носи телешко,
Ехъ, това почтенно куче не е кучешко!
Ако меризмата и да била приятна, но не са харалъ
Отъ нея честни Брутъ: въ душата си той стоикъ билъ,
Не гледалъ той на костите, нито пакъ мѣсото баралъ
И покупката цѣла цѣлничка дома донасялъ.
Но и между кучетата, за нашето сжаление,
(Както и между насъ) има безчувственни скотове,
Които сж са отдале на плотско наслаждение,
И кои нѣматъ нравственни начала, — волове!
Па да си отмжстатъ тие сокашки кучета

На Брута, че той не нѫрличилъ на тѣхнията еснафъ.
А честенъ билъ: намислиле тие палета
Да направатъ завѣра, — нравътъ имъ билъ гнуснавъ,—
И на, веднашъ когато Брутъ изъ дюгянътъ излѣзналъ
И отивалъ дома си полегичка съ своиятъ кошъ.
Сичкиятъ тоя боклукъ на него изведнашъ нападналъ.
Шаровци, Бѣлйовци, Мурковци, сѣки кой билъ лошъ.
И отняле отъ него тая плячка скѫпа.
Попадале по улицата телешки парчета.
Нѣмалъ Брутъ сила да са бори съ толкова врагове; нѣмалъ ни сопа
И дѣлба са захванала между гладните кучета.
Испѫрво гледало на тѣхъ спокойно нашето Брутче.
Като истинско мѫдро философче;
Най-послѣ ядове го спопаднале.
Че тие урсузе така сладко лапатъ
И Брутъ далъ воля на оскѫрбеното си сѫрце.
И самъ захваналъ да лапа кости и месце.

Моралъ.

Що, Бруте, и ти! И ти, който бѣше толкова чистъ?
Съ наскѫрбена душа ще викне нѣкой моралистъ.
Охъ, лошите примѣри сѣкиго ще да разврататъ!
И даже Брутъ — образецътъ на четвероногите
Не е праведенъ и честенъ; и той лапа сланина,
Като сѣка скатина.

7.

НИКОМУ.

(Изъ Бореноа)

Азъ си имамъ женица само за мене си
И не давамъ я никому;
И рогове не желая да носа на себѣ си,
Че ги не турямъ и азъ никому.

Въ кесията си имамъ двѣ пари, ала обязанъ
За тѣхъ азъ не сѫмъ никому.

Да займа не мога, никой ми не е дължень,
Но не съмъ дължень и азъ никому,

Азъ нѣмамъ слуга, но и самъ
Не съмъ азъ служилъ никому
И съ саблята си въ ржка не ща да дамъ
Да ма увредатъ — никому.

Азъ искамъ да бжда свободенъ на сѣкаде и сѣкога,
За да не бжда тѣгостенъ никому;
За другиго азъ малко са грижа, кога
Своята си — не натоварвамъ никому.

8.

Провикна са Стоянъ
Отъ Стара-планина:
«Бре, млади момчета,
Юнакъ българчета!
Не ли ви е жално
За вашите майки,
За старите бащи
За милите брате,
За драги сестрици,
За дрѣбните дѣца?
Я ги погледнете,
Какъ сълзи проливатъ,
Какъ золуме тжрпатъ,
Какъ синджире носатъ,
Какъ тѣшко проклинатъ
Майчино си млѣко.
Хайде да възстанемъ,
Съсъ пушка бойлийка,
Па да изсѣчеме,
Що ни братецъ мжчи:
Турци, еничере,
Грѫци пезевенци,
Черни калугере,
Наши чорбаджие.

9.

ДО МОЯТА МАЙКА.

(Изъ Хайне)

I.

Главата си азъ сѣкога дѫржа високо,
Душата ми е горделива, кораво е моето сѫрце,
Ала и самиятъ царь да хвѫрлеше на мене своето око,
И предъ него не щехъ да наведа моето лице.
Но предъ тебе, моя майко! — да ти кажа право —
Колкото и да сѫмъ горделивъ, зѫлъ и неукротимъ,
Предъ тебе са укротива моето сѫрце кораво,
И азъ сѫмъ отъ свѣщенни трѣпетъ удѫржимъ!
Духътъ ли твой тайнственно смирява
Моиятъ горделиви нравъ, — твойятъ духъ свѣти и високи,
Който въ най високите нѣща смѣло проникава,
Като молния лети, и въ душевните тайни дѫлбоки.
Азъ трѣпера, когато си припомна
Колко пѫти сѫмъ азъ унинне и мракъ
Поселявялъ въ твойта душа, о майко,
Въ твойта свѣта душа, която ма обичаше така!

II.

Съ болна душа са раздѣлихъ отъ тебѣ:
Искаше ми са сичката земя да обхода,
Искаше ми са на нея любовь да найда
И на тая любовь да отдамъ и самъ себѣ.
За нея азъ насѣкадѣ, на сѣкадѣ ходѣхъ,
По сичките врата тропахъ азъ съ печаль
И трохици любовь, като просекъ, азъ просѣхъ —
Но сѣки ми е ненависть злобно подавалъ.
И се азъ вѫрвехъ, тѫрсехъ само любовь,
Тѫрсехъ насѣкаде, а нѣде не найдохъ,
И най-послѣ при тебе, дома, о, майко,
Печаленъ и боленъ азъ дойдохъ.
И излѣзе ми ти на срѣща и ясно
Въ твойте очи, моя майко, видѣхъ

Сичката любовь, която азъ жаждахъ
И се тѫрсѣхъ така дѫлго и напразно!

10.

Потѫрси са земя отъ истока,
Отъ истока, отъ Черното-море
До захода, до Синйото море
Отъ гръцките фенерски грѣхове.
Отъ владишки страшни гнусотии,
Отъ патришки кръваве золуме.
Распратилъ е патрика Якимъ-аа,
Распратилъ е кесиджи владици
По сичката паша Бѫлгария.
Та да глобатъ наша спротиня,
Да продаватъ нашите синове,
Да безчестатъ нашите дѫщери,
Да гнуснаватъ нашите черкови,
Да ни тѫпчатъ наше православие;
А казватъ ни, че сѫ апостоли,
На Христоса, кой умрѣ за назе,
Кой на кръстътъ Богъ Отца моли
За своите страшни мѫчители.
Намъ испрати Григора-Владика,
Кой е по-лошъ отъ делибашите,
Кой е бѣсенъ, като бѣсенъ биволъ,
Кой е страшенъ, като бѣсно куче.
Сѫбра Григоръ наши чорбаджие,
Чорбаджие турски подлизурки;
Сѫбра Григоръ турци кръволоци,
Кои нѣматъ ни душа, ни сѫрце.
Ѣдатъ, пиятъ тие кръвопийци;
Играятъ имъ видински кйочеци,
Прегръщатъ ги турски гевендии,
Цѣлуватъ ги черните циганки.
Боже мили, срамове на свѣтътъ!
Що не пуснешъ шипътъ отъ небето?
Що не пратишъ божественни огънь?
Що не пратишъ чума и холера;
Да исчистатъ тие гнусотии,
Да отбранишъ твоя свѣта вѣра?...

11.

Не осуждай я за това, че така е тя паднала!
Кой знае, — колко е спромашкинята страдала!
Борила са е съ гладътъ, тѫрпѣла е неволя
И най послѣ е изгубила своята собственна воля.
«Който е чистъ, нека хвѫрли на нея камакъ,»
Казалъ Христосъ. Хвѫрли и ти, ако ли са надѣешъ,
Че сѫвѣстьта ти е чиста, или пакъ
Ако мислишъ калугерски моралъ да сѣешъ.
Тя е погинала, но нейното сѫрце още е честно;
Тя е готова да плаче за чуждите страдания;
А да стане човѣкъ е петъ пѫти по-лесно,
Нежели сребролюбивата чорбаджийска компания.
Госпожите сѫ гладни и жѣдни, па и готови на пакости;
За тѣхъ нѣма на свѣтътъ нищо свѣто и нищо благородно, —
Парите и богатството сѫ сичките тѣхни сладости;
А торжеството имъ е да изѣдатъ това, щото е народно.
А тя? Погледни я умилно, подай и ржка човѣческа
И ще са засвѣти пакъ като алмазъ предъ ламбадата,
Като блудниятъ синъ въ своята кѫща родителска,
Като бужуръ между тревите въ ливадата.

12.

Черни очи, бѣло лице,
Защо сте родени?
Кой ще вазе да цѣлуне,
Кой ще да ви милва?
Да ли турчинъ друга вѣра,
Стари кесиджия;
Или грѫче невѣрниче,
Кое душа нѣма;
Или бѫлгаринъ свищовецъ
Корави скѫперникъ:
За петъ пари халва купи,
За десетъ самунче,
Па са хвали предъ хората;
«Богато живѣя.»

13.

НИВА.

(Изъ Яковенка).

Ниво моя, ниво,
Ниво позлатена!
Кой ще да та оре,
Нивичко свѣщенна!

Обрасла си, ниво,
Съ тѫрне и буряне;
Ровена, копана —
Отъ вѫрли душмане.

Или сѫ та, ниво,
Синове презрѣле
Съ емижи, съ черисла,
Съ плугътъ не орале.

Братя мои мили,
Ви юнаци славни!
Орете, засѣйте
Свойта свѣта нива.

Засѣйте я гѫсто
Съ чиста свѣта правда,
Ваше дрѣбно семе
Не ще е напусто.

Свѣта дума — «правда»
Ще расте, ще зрѣе...
Вѣчна му е памѣтъ,
Който я посѣе.

14.

БѢГЛЕЦЪ.

Прости мой крайю! Послѣдниятъ поклонъ мой
Прийми отъ менъ. — Глупецътъ само малодушно

Цѣлува турската пета — и само той
Турските повѣления слуша кротко и послушно.

Дѣтенце бѣхъ и въ твоите обятия сладко спѣхъ, —
Ти ми даде сичко, щото дѣтските радости заключава:
Климатъ, воздухъ, цвѣтя и здраве. И азъ бѣхъ
Дѣтенски счастливъ, безъ да ма нѣщо сѫкрушава.

Азъ бѣхъ момакъ и ти, мое отечество, богатство ми подаде:
Покѫшнина, добитакъ, волове, овце и сичко, що желаѣхъ азъ;
А послѣ, като най-послѣдня милость, женица мч ти даде, —
И посѣя миръ, любовь, трудолюбие и искренность между насъ.

И сичко, сичко ми даде ти; но не даде ми само онова,
Щото е най-скѫпо и най-свѣто за человѣкътъ,—свобода;
А безъ свобода, мое отечество, човѣкъ става това,
Щото са нарича животно. А ти свобода не можешъ ми да, —

Ти падашъ чѣсто на колѣна, о отечество ти мое,
Когато зернешъ пашовото и султанското приближение
И смиренно чѣкашъ и удѫржавашъ дѫханието свое,
Дорде деспотките крачки заглухнатъ тамъ въ отдаление.

Ха, плувай де, мой лебеде! Нека плува мойятъ парапловъ
И да ма занесе въ такава свободна земя дека нѣма паши и султане,
Ни чорбаджие, ни нотабили, и дека сѣки за брата е готовъ
Да умре, и когато рѣче: «нека това да стане,»—Да стане.

15.

РОБСТВО.

Бѫлгаре бѣдни синджире влѣкатъ, —
Като робове неволи тѫрпатъ.
Плачове, сѫлзи сѫрце разскѫсватъ;
Въ турски тѫмници — животъ си свѫршватъ.

Майки, дѫщерки и сестри пиштатъ,
Че отъ невѣрци тѣ са безчестатъ.
Сѣка свѣтиня варваръ ни гази;
Народность, вѣра, — нищо не пази.

На оружие братя, — сѫсъ еднородци, —
Да са избавимъ отъ злите турци.
На оружие, мили, въ кръвавъ бой синца;
Подпора наша — Божа дѣсница!

На оружие синца, ако сме хора!
Нарами пушка, — па хайде въ гора!

16.

БРАТУ Д. Ц—ЧУ.

Азъ зная самъ, че моята сѫдба
Е достойна за сѫлзи и сѫжаление;
Азъ зная самъ, че моята борба
Ще са осѫди отъ нотабилското мнѣние;
Азъ зная самъ, че мене ма очѣкватъ
Горчиви мѫки, неволи и страдания;
Азъ зная самъ, че мене ма оплакватъ
Нѣкои приятели, или слабодушните сѫздания.
Но ти, мой мили брате, са не бой
И не плачи са тѫй безнадѣжно предъ мене,
Бѫди твърдъ, бѫди юнакъ, брате ти мой,
Не оставай и послѣднята надѣжда да вѣне.
Бѫди по-веселъ! Утѣши ма, говори,
Че настѫпватъ вече ясни дни,
Че и у насъ ще зора да са зазори
И свобода ще са появи по нашите планини:
Увѣри ма, че азъ не сѫмъ душевно слабъ.
Да, не сѫмъ азъ слабъ; готовъ сѫмъ да пролѣя кръвьта си;
Но не ща да падна предъ никого като низски рабъ;
А свѣто и безгрѣшно ще чувамъ честьта си. *)

---

*). Тая пѣсень са отнася кѫмъ г. Д. Цановича, единъ отъ сподвижниците на покойнията по онова време. Нотабилскиятъ лагеръ въ Букурещъ е разубѣждавалъ г. Цановича да са недружи съ покойния, ето защо той му пѣе и препоржча куражъ и воля.

Ред.

17.

ХИМНА НА МАНДЖУРСКИЯТЪ СУЛТАНЪ.

Царува той. Около земниять владика
Олане, джуджета и паши пиени сѣдатъ.
Вѫрви чашата и следъ мастиката мастика
Са гѫлта: а чубуците като кандилки кадатъ.
На колѣнете у царьтъ на правовѣрните
Лѣжи полугола робиня черкескиня:
Баща й я е предалъ въ рѫцете на тиранте
Да стане и тя голѣма султанкиня.
Гръкиня изъ Кандия, унука на Леонидите
Вари кафе, подава наргеле на господарьтъ си;
А татаркиня, унука на Темерланите
Сѣди въ кйошето и оплаква сѫдбата си.
Развратъ е написанъ на лицето у сѣкого.
Пиянството е убило въ тѣхъ сичко човѣческо:
Отвори имъ сѫрцето и съ внимание разгледай го
И ще намѣришъ въ него много добическо:
Жажда за кръвь, наклонность за престѫпления
Това сѫ главните османски достоинства:
Въ злото е сѣки изъ тѣхъ велики гения,
И ще посрами и дяволските войнства.
А милионе хора са мѫчатъ и лѣятъ кръвавъ потъ;
Копаятъ, сѣятъ и гладуватъ съ дѣцата си:
Гражданинътъ е черенъ робъ: а селѣнинътъ бѣденъ плотъ,—
И никой не може каза, че живѣе за себѣ си.
И вѫрви слѣдъ нещастието нещастие.
И тѣшко пѫшка поробенниятъ народъ,
Па отъ никого той не види братско участие:
Отъ сѣка страна са тъпче народниятъ животъ.
А падишахътъ прави кефъ и дрѣме идиотически;
Не мисли нищо, камъ нищо нѣма стрѣмление:
Ни образование, ни цивилизация, ни напредокъ човѣчески
Нѣматъ за него почти никакво значение;
Той знае само едно, да прави кефъ и да дрѣме.
А хилѣди Арнаудовци, Стояновци темянъ му кадатъ!
Но настапало е вече онова щастливо време
И за робовете, и тие своите окови ще да свалатъ.

Дошло е време да попита сѣки себѣ си:
«Защо му е тоя царь, защо му е тоя владѣтель?
Не да пие ли хорската кръвь и да са напива въ харемътъ си?»
Не щатъ вече хората подобенъ благодѣтель. *)

18.

НОВИТЕ ХРИСТОВИ АПОСТОЛИ.

Черна душа въ черна ряса
Христу са е клѣла:
«Азъ ща паса стадото ти»,
Псаломъ Богу пѣла;
А клиросътъ гръмогласно
Аксиосъ извика,
И ето вълкъ въ овча кожа,
Че стана патрика.
Кланятъ му са старо, младо,
Кланятъ му са сички;
А той лъже, той проклина
И зима жълтички.
Петъ вѣнчила разрѣшава
И роднини жени,
Само добре да живѣе
Въ къщи позлатени.
Въ къщата му анепсии
И сестри живѣятъ,
Които му ситно шетатъ
И сладко му пѣятъ.
Въ оборътъ му двайсетъ коня,
Петнайсетъ катъра;
Слугуватъ му десетъ попа
Двайсетъ калугера.
Млади дяконъ изъ Атина
Чубукътъ му пали;

*). Тая пѣсень както по своята форма така и по нѣкои изражения, не ни прилича твърде да е на Л. Каравелова. Ние я туряме като негова, защото не поси никакъвъ подписъ, или знакъ, пѣщо което е било правило у него. Ред.

А той пуши и умилно
Катерина гали.
Кога иде при везиръть,
Той хатъть возсѣдне;
Кога влѣзе вовъ диванъть,
Той по турски сѣдне.
Лжжешъ, Юдо, антихристе,
Че си пастирь божи;
Ти остриже свойте овце,
Зе тѣхните кожи.
Ти си проклѣтъ и отъ Христа,
Когато излжга,
Че ще бждешъ неговъ войнъ,
Ще служишъ на Бога!
Ти си заклѣ предъ олтарьтъ
Апостолъ да станешъ;
А ти глобишъ и убивашъ
Когото де хванешъ!

19.

(Изъ Ив. Г—м.)

На животъ и на смжрть крѫвава борба
И денъ и нощь между хората ври,
Надъ тѣхъ мрачната зловѣща сѫдба
Като орелъ надъ мжршите вжрви —
И така вжрви слѣдъ вѣкътъ вѣкъ,
Въ синджире пжшка сѣки човѣкъ!...
Борбата си вжрви, крайятъ й — неопредѣленъ.....
На бойните поля клѣтви страшни ечатъ,
И отчаянието по-силно става отъ день-на день
Не чуятъ са мирни чувства, ни молитви,—мжлчатъ!
И стине крѫвьта, въ очите пада темнота;
А мисалъта ни дума: срамота, срамота!...

20.

ПѢСЕНЬ.

(Изъ Т. Шевченка).

Защо ми сѫ черни вѣжди,
Защо — черни очи,
Кога не сѫмъ въ младостьта си
Весело дѣвойче?
Мойте млади годиници
Напразно пропадатъ.
Очи плачатъ, черни вѣжди
Отъ вѣтърътъ падатъ.
Сѫрце вѣне, като пиле
Въ кафезътъ безъ воля.
Защо ми е мойта хубость,
Кога нѣмамъ щастие?
Тѣшко ми е на този свѣтъ
Безъ р о д ъ да живѣя;
Свойте люде ми сѫ чужди, —
Сама сѫлзи лѣя;
Никой мене не попитва,
Защо плачатъ очи:
Нѣма кому да разскажа,
Що ми сѫрце рачи.
Защо сѫрце, като гѫлабъ,
День и нощь ми гука;
Никой него не запитва. —
«То е чужда мѫка!»
Чужди люде ма не питатъ —
А и защо да питатъ?
Нека плаче сирачето.
Нека младость губи!
Ха плачете, сѫрце, очи,
Дорде не заспите.
По-високо, по-жалостно,
Да ви вѣтри чуятъ,
Да понесатъ буйни вѣтри
Презъ синѣото море
Тие тѫги до младъ юнакъ
За негово горе!

21.

ЧОРБАДЖИЯ И ХѢШЪ.

Ти си щастливъ, ти си богатъ,
Ти имашъ парици,
Защото си и честьта си
Продалъ за жълтици;
Ти си червенъ, ти си кръвенъ,
Блѣсти ти лицето,
Защото си нищо нѣмашъ
Свѣто на сърцето;
Ти си гиздавъ, ти си хубавъ,
Ти си благороденъ,
Че са хранишъ отъ кръвьта ни,
Отъ потътъ народенъ;
Ти си голѣмъ, ти си паша,
Ти пиешъ съ Мидтата,
Че подписвашъ да са коли
И бѣси раята;
Ти презирашъ свойте брате,
Продавашъ сестра си;
Да добиешъ турски нишанъ
Обѣсвашъ баща си.
Азъ съмъ бѣденъ, но съмъ честенъ,
Не ща чуждо злато,
Не ща да ѣмъ на готово
Хорското дукато;
Азъ съмъ дрипавъ, азъ съмъ мършавъ,
Азе гладенъ ставамъ,
Но своята чиста совѣсть
За царство не давамъ;
Нѣмамъ къща, покъшнина, —
По Балканътъ хода,
А за нищо не мѣнявамъ,
Своята свобода.
Ти ма мързишъ и ми казвашъ,
Че азъ съмъ хайдутинъ;
Азъ та мърза и ти казвамъ,
Че си пезевенгѵнъ.

22.

КУКУВИЦА И ОРЕЛЪ.

(Изъ И. Крилова).

Орелътъ повѣлѣлъ да бѫде кукувицата славѣй,
И тя, въ новиятъ свой чинъ,
Важно кацнала на ясенъ единъ,
И въ музиката талантътъ свой
На свѣтътъ да покаже воля добила;
Гледа — сичките пилци отъ нея улѣтѣле,
Едни ѝ са смѣятъ, други я псувале.
Мойта кукувица са много оскѫрбила
И съ жалба до орелътъ срѣщо пилците му поднесла.
«Що е това? Не сѫмъ ли азъ тука въ гората — казала —
«Славѣй нарѣчена по твоето повѣлѣние?
Не видишъ ли ти, че сѫмъ днесъ за смѣхъ станала?
Защо пилците да са смѣятъ на мосто пѣние?»
— «Мой друже!» орелътъ казалъ: «плачи са на Бога!
Азъ сѫмъ царь, а не богъ, и не мога да та избава
Отъ тая бѣда. Отъ мене зависи и кукувицата славѣй да става;
Но да направа кукувицата славѣй, азъ никакъ не мога.

23.

САМОИЛЪ.

Било време — бѫлгаринътъ
Билъ е господаринъ,
Повѣлѣвалъ на гръците,
Билъ е свой стопанинъ.
Трѣперала Византия,
Плакала Маджарска,
Развѣвалъ са левъ бѫлгарски
По Унгаро-влашка.
Въ старо време въ Бѫлгария
Свобода цѫвтѣла;
Въ старо време бѫлгарката
Сладки пѣсни пѣла, —

Пѣла сладко, гласовито,
А сѫрца играло;
Свирилъ гуслярь, стари дѣдо,
Момците слушале:

«Самоило войска сбира
Се храбри юнаци;
Самоило е повдигналъ
Червени байряци.
Блѣстатъ, звѫнтатъ копията,
Свѣтатъ са мѫздраци,
Цвилатъ коне отхранени,
Криятъ са поганци.
Самоило напредъ вѫрви,
Като соколъ сиви:
«Хайде, момци! напредъ момци
«Бѫдете ми живи!
«Нека знае Василии
«Кой е Самоило;
«Той е дошалъ да развали
«Това що е гнило!»
И момците, като орли,
Камъ Цариградъ крачатъ;
Свиратъ гайди, ревятъ свирки
А конете скачатъ»

Минало са, отишло е
Това старо време,
Остале сѫ само мѫки,
Само тѣшко време!
Тамо дека Самоило
Е ловилъ робове,
Днеска стоятъ натрупани
Бѫлгарски гробове;
Тамо дека Самоило
Забивалъ байряци,
Днеска колатъ дѣцата ни
Турските казаци;
Тамо дека Самоило
«Свобода», извика,
Днеска турчинъ бѫлгарете
На коле натика;

Тамо дека Самоило
Грѫците потрѣсе,
Днеска Мидатъ касапинътъ
Бѫлгарете бѣси.

* *
*

Но дека е текла вода, ще тече пакъ, —
Бѫлгаринътъ са вече отъ сѫнъ пробуди, —
Ще стане съ пушката въ рѫка балканскиятъ юнакъ
И сичките изѣдници ще той да осѫди:
Паши, везире ще молатъ за прощение;
На чорбаджие ще той да отмѫсти,
Калугере, попове ще дойдатъ до унижение,
И образътъ Самоиловъ ще да са освѣти.

24.

Нанни ми, нанни, дѣтенце,
Мамино мило ягѫнце!
Поспи ми, поспи, пиленце!
Мама ще на бой да иде,
Тебе ще Богу остави.
Божне ле, Боже-Господи!
Смисли са, Боже, смисли са
Надъ пѫрва рожба добита,
Че ще остане сираче,
Безъ майка, Боже, безъ баща!
Дѣтенце, сладко гѫлабче!
Татко ти на бой излѣзе,
Да бие турски крѫвници, —
Билъ са е мѫшки и умрѣлъ;
Азъ сѫмъ му мило либенце,
Тебе сѫмъ съ него родила.
Днеска ща на бой да тръгна
И при татка ти да умра...
Нанни ми, нанни пиленце,
Пѫрво и дирнйо, дѣтенце!
Мама та сладко приспала;
Ти ще са отъ сѫнъ пробудишъ,
Майка си нѣма да видишъ;

Мама на поле постряна,
Била са съ турчинъ, умрѣла.
Душичке мила мамина!
Прощавай, сѫрце, прощавай, —
Ти ще останешъ сираче
Безъ майка, сине, безъ баща...
Кога са отъ сѫнъ сабудишъ
Богъ ще ти бѫде бащица,
Богородица майчица.
Па расти, сине, порасти.
И добаръ юнакъ да бѫдешъ:
Поганци турци да колишъ,
И да освѣтлишъ образътъ
На баща, още на майка. *)

25.

(Изъ Т. Шевченка).

Родила е мене мама
На високи, на чердаци, —
Въ свила новила;
И вовъ злато и въ кадифе,
Като китка бѣхъ увита
Растехъ, порастехъ, —
И израстохъ азъ за чудо;
Черноока, черновѣжда,
Бѣлолица азъ. —
Сиромахъ сѫмъ залюбила,
Мама нему не ма дала
И оставахъ азъ!

---

*). Подъ това стихотворение има знакъ: 600—50—5. При сичко това, ние го помѣстяме, като сме увѣрени напѫлно, че то принадлѣжи на Л. Каравелова. Сичко чуждо помѣстенно въ неговиятъ вѣстникъ безъ подписъ мѫчно е да са различи, защото той е приписвалъ отъ ново написаното, било то: дописки, стихове и статии, измѣнявалъ е правописанието, конструкцията, формата и пр.—ставало сѫщо негово. Освѣнъ това, пѫрвата година (къ която е писано това стихотворение) Каравеловъ не е така строго оригиналътъ, както по-послѣ. Ред.

На високи, на чердаци
Сички животъ да момувамъ! —
Безъ ризикъ сѫмъ азъ!
Како цвѣте вовъ долина
Сама сѣда, самненичка —
Старѣя са азъ;
На свѣтъ божи не са радвамъ,
До никого не са гушкамъ,
Майка старѣе...
Прости мене, моя майко,
Че ща тебе да проклинамъ
До смѫрьта си азъ.

1871 г.

26.

ИВАНЪ ХУСЪ.

ИЛИ ЕРЕТИКЪ.

—

(Изъ Т. Шевченка).

Наоколо била лѫжа и неволя.
Измѫченниятъ народъ мѫлчалъ;
А на апостолскиятъ престолъ
Отгоѣнни калугеръ сѣдялъ;
Людската кръвь той ефтино продава
И рай за пари и на дяволътъ отдава...
О, Боже! Твоиятъ прави сждъ е всуе,
Всуе е и царството божественно твое!
Хайдуци, людоѣди
Правдата стѫпкале —
Осмѣяле твойта слава
И сила, и воля.
Хора пѫшкатъ вовъ вериги,
А защитникъ нѣмамъ,—
Нѣма съ кого да са зематъ,
Дружно да вѫзстанатъ
За евангелието, за правдата
За простите хора.

Нѣма съ кого! . . . Боже, боже
Ще ли то и да бѫде?
Ще ли дойде велики часъ
На небесна к а р а *)?
Ще ли строшимъ три корони
На горди т и а р а **)?
Ще разбиемъ! . . . благослови, —
Не за месть и за мѫки, —
Благослови, ти мой Боже,
Слабити ми рѫце.
И тихите ми думи. . . Боже!
Щатъ ли да разбератъ?
— — — — — Така,
Въ своята келия, праведни
Иванъ Хусъ мислилъ да раскове
Измѫченията народъ, — и чудо,
Свѣто чудо да покаже
На слѣпите очи. . . . .
«Ща са бора! . .
За правдата е Богъ: . . . Нека бѫде! . .»
И въ Витлиемската капела
Отива на молитва вѣрни Хусъ.

27.

КОТКА И МѢСО.

Веднашъ Маца била твѫрде много гладна,
А още повече са дошло на клѣтницата
Когато видѣла мѣсо закачено на кѫрлицата.
Тя рѣкла: «Трѣба азъ да са кача на полицата
И отъ тамъ да са нагрухамъ. Ами ако падна?
Ама ако и да падна, то нека да падна
Само това мѣсце давно да си лапна.
И захванала Маца да скача насамъ,
Да скача нататакъ; вѫрти опашката си, облизва са,
Гледа лакомо. «Ехъ, ако на полицата сега да сѫмъ,
То не щѣхъ вече да ѣмъ мишки,» казала, и напнала са,
Скокнала, и нухъ на земята. И наша Маца

*) Наказание божие. **) Папската хорона.

Погледала, погледала и рѣкла! «това мѣсо воцѣе:
Я да ида азъ въ зивникътъ и тамъ подъ голѣмата каца
Да си поѣмъ мишенца. Отъ мишото мѣсо вратътъ дебѣлѣе!
Това мѣсо е студено и вонѣщо,
Когато мишото е и мегко и горѣщо;
А най-доброто е, че безъ страхъ го ѣдешъ
И предъ господарьтъ си отъ срамъ нѣма да са наведешъ.»
Такива сѫ и хората. Кога тие до нѣщо да достигнатъ не могатъ,
То обично казватъ, че съ сѣкого не щатъ да са борятъ.

28.

ДѢТЕНСКА ЖАЛБА.

Ахъ, защо сѫ така вѫрзани моите малки рѫце?
Защо сѫ ма отъ сега така безчовѣчно повиле?
Защо натискатъ и даватъ моето дѣтенско сѫрце,
И защо въ люлката, като робъ сѫ ма повиле?
Не искатъ ли отъ сега кротко да ма научатъ,
Да носа безъ отвращение тиранските вериги?
Или искатъ, като конь и волъ да ма приучатъ
Да тѣгла султанските и владишките талиги?
Не, моя майко, не играй си така рано сѫсъ мене,
Не троши ми отъ сега младите и крѣхкитѣ костици;
Скоро ще дойде день, когато турските сеймене
Ще да опитатъ по гѫрбътъ ми жилавите камшици.
И тогава, майчице, мишницата ми ще бѫде мой богъ,
А собственната ми сила отъ неволята ще ма избави.
Охъ, майко, скоро ще затрѫби по-балканътъ нашиятъ рогъ,
Скоро нашата свободна дума тираниятъ животъ ще да удави!
Научима, научима по-добре какъ отечеството си да брана,
Какъ да отмѫста за тѣглата на бащи и дѣди,
Когато азъ пораста, когато голѣмъ юнакъ азъ стана!
Кажи ми ти, че свободата и правдата ще да побѣди.

29.

БѪЛГАРИНЪТЪ ПЕЧѢЛИ.

Предъ цариградските стѣни величественно
Стои велики Симеонъ;

Предъ него е разбитъ унизително
Константиновиятъ тронъ;
А бѫлгаринътъ печѣли и сѫбира,
И пакъ щастие не намира.

Но ето, неволи сѫ отечеството ни постигнали,
И радва са гръцкиятъ царь;
Ослѣпилъ е Василии бѫлгарските бранители
И Самоилъ умрялъ;
А бѫлгаринътъ се печѣли и сѫбира,
И пакъ щастие не намира.

На бѫлгарскиятъ тронъ послѣ много страдания
Стѫпилъ е царь Асѣнъ,
Испѫлниле сѫ са вече бѫлгарските желания,
Настаналъ ясенъ день;
А бѫлгаринътъ се печѣли и сѫбира,
И пакъ щастие не намира.

И ето, за бѫлгарете пакъ — страшни минути
Ето, пѫшка бѣдниятъ народъ;
Лѣжатъ по Тѫрпезица тѣла убити,
Сѣче народътъ царскиятъ родъ;
А бѫлгаринътъ се печѣли и сѫбира,
И пакъ щастие не намира.

Дойдоха турците и завладаха сичка Бѫлгария,
И стана бѫлгаринътъ робъ;
Попадаха глави подъ еничерската балтия,
Влѣзе свободата ни въ тѫменъ гробъ;
А бѫлгаринътъ се печѣли и сѫбира,
И пакъ щастие не намира.

Но днесъ настана деветнайсетиятъ вѣкъ,
Пробуди са поробенниятъ синъ
И захвана да брани човѣка човѣкъ,
И интересътъ имъ стана единъ;
А бѫлгаринътъ се печѣли и сѫбира,
И пакъ щастие не намира.

Падатъ царства, возрождаватъ са народности;
Сѣки иска свобода и добро;

Сѣки вече измита изъ кѫщата си ония пакости,
Които искаха само неговото сребро;
А бѫлгаринътъ се печѣли и сѫбира,
И пакъ щастие не намира. *)

30.

ЛЕБЕДЪ, ЩУКА И РАКЪ.

(Изъ И. Крилова).

Когато една дружина не може да са сѫгласи,
То ти отъ нея добро не тѫрси, —
Работата й не е работа, а само мѫка.

— —

Веднашъ Лебедъ, Ракъ и Щука
Да возатъ натоварени кола са завзѣле,
И заедно въ яремътъ главите си вовръле:
Напинатъ са, мѫчатъ са, а колата не шеватъ!
Товарътъ не е тѣшакъ, а тѣшко е дѣто:
Лебедътъ са вдига камъ небото,
Ракътъ тѣгли назадъ, а Щуката ги влѣче да са удаватъ.
Кой е кривъ изъ тѣхъ, а кой е правъ, — да сѫдиме не е дадено намъ;
Ще кажемъ само, че возътъ си е и до днесъ тамъ.

31.

Сѫдба моя, невѣрнице,
Де си ма довѣла?
Въ чужда земя, въ чужда кѫща
Ти си ма вовѣла!
Сичко чуждо около менъ,
Нищо нѣмамъ свое,

*) Подъ това стихотворение е подписана буквата Л. Ние мислиме, че тя е началната буква на Любенъ. Покойниятъ са е подписвалъ много пѫти подъ нѣкои стихотворения, повѣсти или подлисници, било Баронъ Лулчо (така са го именували, когато билъ въ Коприщица) било само Л. К., било Личо (тоже Любенъ) Стойчевъ (на баща му името). Ред.

И слънцето, кое грѣе,
И то не е мое.
Има доста наши хора
Въ тая земя чужда;
Но ни единъ не помага,
Кога стане нужда;
Сѣки мисли само много
Пари да спечѣли,
За да има жена тлъста
И дѣца дебѣли;
Сѣки мисли само свойто
Чувство да отхрани,
За да кажатъ ближните му:
«Той са нѣмски храни!»
Има още и таквизи
Славни патриоти,
Кои мислатъ, че хората
Сж тѣхни имоти.
Дадатъ цванцикъ за черкова
И за Богъ да прости,
Па ви казватъ: «Азе зная,
А вие сте прости.»
На просекътъ дадатъ пара,
Или мѣсо литра,
Па са хвалатъ: «Азъ проводихъ
И Хаджи Димитра.»
Има още и такива
Чудни базергяне,
Кои лапатъ, като халва,
Хорското имане:
Въ черкова ли, въ школото ли
Крачецътъ имъ влѣзе,
Доръ не земе щото найде,
Нѣма да излѣзе;
Попита та отъ дека си
И бѫлгаринъ ли си,
Па ти даде да работишъ,
Като робъ да му си.
— «Ти си дѫлженъ да работишъ
Мене ангария,
Че азъ мисла да избава
Наша Бѫлгария.»

Има още и такива
Бѫлгарски свѣтила,
Кои мѫрзатъ и майка си,
Що ги е родила.
— «Не сѫмъ Петровъ, а Петреско,
Ромѫнско самъ чедо,»
Казва тоя синъ бѫлгарски,
Защо е говѣдо.

32.

ПѢСЕНЬ НА РАКОВСКИ.

Когато бѣхъ азъ дѣтенце
Тихо, нѣжно, мило;
Когато бѣхъ азъ момченце
Лудо, младо, живо;
Кога стигнахъ на години,
Кога станахъ дѣдо,
Единъ бѣше моятъ баща,
Едно бѣ ми чедо:
Свобода, свобода!

Заробенъ бѣхъ, измѫченъ бѣхъ,
Страдахъ вовъ неволя,
Ала сѫвсѣмъ убитъ не бѣхъ, —
Имахъ своя воля;
Па оставихъ Бѫлгария,
По свѣтътъ са скитамъ,
За да стана Еремия,
Свободно да викамъ:
Свобода, свобода!

Буда братъ си да не спава,
Ами да работи;
На турците да не дава
Своите имоти;
Говора му да развѣже
Поробени рѫце,

Па заедно съ менъ да каже
Сосъ юнашко сѫрце:
Свобода, свобода!

Но сѣки спи, сѣки дрѣме,
Не ще и да знае;
Единъ казва: «Не е време!»
А други не хае;
Сѣки иска да добие
Сичко на готово,
Съ чужди уста да изрѣче
Това свѣто с л о в о:
Свобода, Свобода!

Я чуй мойта малка молба,
Брате ти мой мили!
Азе вида, че болѣя,
Падатъ мойте сили!
Дойди при менъ предъ смѫртьта ми,
Па ми кажи само
Една дума, сладка дума,
Да занеса т а м о:
Свобода, свобода!

33.

ПЛАЧЪ ЕРЕМИИНЪ.

Од сложне братье и дяволи беже.

Сѫр. пословица.

Анатема сасъ, дайте ми мира, —
Христовъ апостолъ сѫмъ азъ!
На старость не ща мѣсто да дира
И да са махкамъ отъ васъ!
Грѣхъ ще да бѫде, влогимени,
Ако ма изгоните днесъ. . . . .
Маргйолице му, сѣдни до мене!
Калиопице, сладко ми донесъ!

Полудѣло е божето стадо,
Не ще да знае за насъ;

Гони ни старо, гони ни младо,
Гони ни стара Елласъ;
А бѫлгарете до бога викатъ:
«Фанариоти, не щемъ ви вече!»....
Кирия Зоя, дай ми чубукътъ!
Фанко, кебапъ да са испече!

«Не щеме нищо, щото е ваше,
Ала и свойто не ще дадемъ:
Вашето ваше, нашето наше, —
Чуждото не щемъ да ѣдемъ!»
Казва тракиецъ, казва босанецъ,
И македонецъ е нашъ врагъ.....
Калиопице, искашъ фустанецъ?
Анко, душице, да ли сѫмъ ти драгъ!

Отдѣлна искатъ и ерархия,
А гржкътъ нека свине пасе;
Владика искатъ за Бѫлгария,
Който имъ полза принесе;
За насъ остава отъ гладъ да умрѣмъ,
Или въ манастиръ — да са испасимъ...
Ралуко, хайде да си посржбнемъ!
Томаи, трѣба да поспимъ!

Едно остава молли да станемъ, —
Не щатъ и миро отъ насъ, —
Отъ нпде нѣма какво да хапнепъ:
Ни патка, ни лукъ, ни глава прасъ. —
Азъ ща да ида турченъ да стана,
Или ахаминъ въ Селанпкъ.....
Султано, дай ми да та похвана?
Еленко, налѣй единъ бинликъ!

Чакъ при везирьтъ трѣба да ида,
Да му направа харетизмо;
Послѣ съ патрикѫтъ да са повида
И да направи офаресмо:
Ще прокѫлнеме, кой не е съ назе,
Който не иска вселенски сѫборъ.
Тинко, повикай мойте кавазе!
Дудуко, каже да дойде Григоръ.

34.

ОРАЧЪ.

Пролѣтното слънце грѣе надъ земята;
А орачътъ крачи, рови съ черислата;
Тихо, гордо стъпя, а високо пѣе:
«Кой по-сладко отъ менъ на свѣтътъ живѣе?»
Щомъ настане лѣто, ето друга радость:
Кукурузътъ вѣзва, житото жълтѣе;
А орачътъ жъне и весело пѣе:
«Богато ще мина азе мойта младость!»
Ала ето чука Врановъ-день на врата,
Ето иде есень, студеничко става, —
Трѣба да са берать вече и лозята, —
А турчинъ да вдигнешъ снопете не дава!...

Видишъ, Господъ дава и ражда земята;
Но турчинътъ иска да мъчи раята!

35.

СТЕФАНЪ КАРАДЖА.

(Отломакъ).

Осѫденъ на бѣсилото да умре
Въ тъмницата нашъ Стефанъ сѣдѣлъ;
Краката му сѫ оковани съ вериги,
А на вратътъ му е синджиръ дебѣлъ.
А що е тоя нашъ братъ направилъ,
Защо е на мъки обрѣченъ? —
Никой отъ Стефана не е ограбенъ,
Никой отъ него не е посѣченъ.
— Да, ни една сълза не е капнала, —
Никой отъ Стефана не е страдалъ;
Сичката вина негова е била такава,
Че да бѫде робъ той не е искалъ.....
Не е можалъ той да види тия сълзи,
Които изъ сиротинските очи текатъ;

Не е можалъ равнодушно да гледа,
Какъ крастите ѣздатъ милиятъ му братъ;
Не е искалъ да влѣче турските синджире,
Не е можалъ да ги види и на братските крака,
И за това Стефанъ е съ байрякъ излѣзалъ
И на брата си е подалъ юнашка ржка;
Но . . . . .

I.

«Едвамъ ми е минала двайсетата година,—
Жалостно Стефанъ говорилъ,—
А трѣба вече на бѣсилото да гина,
И да остава сичко що съмъ любилъ.
Но отъ смжрьта мене страхъ не е, —
Родолюбивите хора нѣматъ страхъ;
Тие юнашки са боратъ и казватъ:
«Сѣки ще умре, сѣки е прахъ!»
Но на бѣсилото да умра! О, Боже,
Азъ заслужвамъ по-праведна смжрть!
Азъ съмъ човѣкъ, азъ съмъ христиенинъ,
Азъ не съмъ крастявъ хжртъ!
Гаргите жадно ще са виятъ надъ мене
И моето мѣсо ще да ѣдатъ;
А майка ми ще да плаче, ще да вѣне, —
Да ма погрѣбе не щатъ да й дадатъ» . . . . .

II.

Но изведнашъ, зазвѣкале ключовете,
И тѣшката врата скржцнала
И отворила са; а предъ Стефана
Клѣтата му майка паднала!
«Дѣте мое, охъ мой синко!
Що съмъ та родила?
Защо съмъ та съсъ юнашко
Млѣко отдоила?
Я помисли колко съмъ азъ
Мжки претжрпѣла
Дорде тебе да отгледамъ?—
Съ кржвь съмъ са потѣла! . . .
А сега съмъ остарѣла, —

Мислѣхъ, ще ма хранишъ;
А ти искашъ така рано
Мене да оставишъ!»
— «Мѫлчи, майко, въ тѣло ми сѫ
Осемъ ножа влѣзле;
А сичките родолюбци
Безъ страхъ сѫ излѣзле
Предъ нечестивите.....»
— «Иди сине, умри чедо,
За свойятъ родъ мили;
Ала помни, че сѫмъ майка,
Нѣмамъ мѫжки сили,..!»

36.

СТАРА ПЛАНИНА.

Защо си са навѫсила,
Планино зелена?
Защо ти е повѣнала
Горската прѣмѣна?
Да ли роса малко пада,
Или вода нѣмашъ,
Или малко отъ слѫнцето
Ти топлота земашъ?
«Имамъ вода, имамъ роса
И вѣтрецъ ми духа;
Ала пролѣтъ наближава,—
А още сѫмъ глуха:
Нѣма още Панайота,
Сѫсъ вѣрни другари,
Нѣма още дякончето,
Нѣма Желя стари!
А планина безъ хѫшове
Нищо друго не е,
Освѣнъ майка на гробища,
Коя сѫлзи лѣе.
Ала чѣкай още малко, —
Пѫпка ще са пукне,
Па ще видишъ, що ще тогазъ
На мене да рукне!

37.

Потемнѣло е слѫнцето,
Повѣнала е гората,
Онѣмѣле сѫ пилците,
Попукала са земята
Отъ бѫлгарските гласове,
Отъ султанските ножове,
Отъ везирските колове.
Презъ гора робе вѫрвѣха,
Еничере ги караха,
Тѣшки синджире звѣкаха;
Робето тихо плачеха,
Като плачеха — думаха:
«Нѣма ли нейде нѣкого,
Милъ братецъ, или побратимъ,
Да ни отъ турци отбрани?»
Жените жално плачеха,
Като плачеха — думаха:
«О леле, варе до Бога,
Охъ тѣшко, Боже, охъ жално
За наши дрѣбни дѣчица!
Кой ще ни дѣца нахрани?
Кой ще ни рожба окѫпе?»
А дѣвойките плачеха,
Като плачеха — думаха:
«Охъ тѣшко, Боже, охъ жално
За наши стари майчици,
За наши сиви бащици!
Кой ще имъ ризи опере?
Кой ще имъ вода донесе?»
А момци тихо плачеха,
Като плачеха — думаха:
«Охъ тѣшко, Боже, охъ жално
За наши брат'я манички,
За наши сестри глумави!
Кой ще ги на умъ научи?
Кой ще ги варди отъ злото? *)

*) Тая пѣсень макаръ да е нагласена на народенъ мотивъ и да заключава въ себѣ си чисто народни коплети, отъ извѣстната бѫлгарска нар. пѣсень, ние я туряме за Л. Каравелова, защото тя е потѫрпѣла окончателно измѣние и по форма и по сѫдѫржание.
Ред.

38.

НОВА ПѢСЕНЬ.

Трѫгнале сѫ бѫлгаре
Като пролѣтъ бухере;
Отишле сѫ бѫлгаре
Въ Стамболъ за калугере.
Видишъ ли ни кои сме,
А ти казвашъ голи сме!

Сѫбрале са бѫлгаре
Свѣтски и калугере;
Не щатъ вече бѫлгаре
Грѫцките лалугере.
Видишъ ли ни кои сме,
А ти казвашъ голи сме!

— «Не щемъ дели-Матея,
Дайте ни Доротея,
Че той чуждо не ѣде,
Кога спава не краде».
Видишъ ли ни кои сме,
А ти казвашъ голи сме!

«А пакъ Макарйополски
Има ийнатъ волски, —
Той е за насъ поволенъ,
За патрикъ е достоѣнъ.»
Видиш ли ни кои сме,
А ти казвашъ голи сме!

«Богъ да прости султанътъ,
Че издаде ферманътъ,
Богъ да прости и Алия
Че ни даде ерархия!»
Видишъ ли ни кои сме,
А ти казвашъ голи сме!

А Дивъ-дѣдо са смѣе,
Клати глава и пѣе:

„Ходили сѫ старци
Съ кола на зайци,
Ходили сѫ два дни,
Остале сѫ гладни.

39.

БОГДАНЪ КОСАЧЪТЪ.

(Отломокъ изъ повѣстьта «Хѫшъ.»)

Живѣлъ млади косачъ Богданъ отъ Загоре;
Селото му лѣжи вовъ Софийско поле.
Мѫдаръ ти е Богданъ, добаръ, непиѣнецъ,
Цѣли день работи, като чисти нѣмецъ:
Правилъ кола, скрипци, чаши и корита, —
Сами се измисли, никого не пита.
Косилъ жѫналъ, копалъ и пакъ цѣлъ день пѣвалъ,
Свирилъ тѫжни пѣсни сѫсъ медени кавалъ.
Носилъ бѣла риза съ шарени ржкаве, —
Кенета сѫ ситни, като билюкъ мраве.
Носилъ банаврески, черна доламица,
Кожухче шарено съ сѣкаква чохица.
На глава му шапка отъ гергйовско ягне, —
Туря я подъ глава кога въ гора лѣгне.
Подъ черната шапка носилъ червенъ фесецъ;
Ушилъ му го попътъ за петъ оки хлѣбецъ, —
Фесъ клѣпе налѣво, а шапка надѣсно.
Подъ лѣва мишница чанта окачена,
А за червенъ поѣсъ чаша привързана.
На рамо е мѣталъ коса самосѣчка,
На коса закачилъ шарена торбичка,
На бѣдро му виси жѫлтото кратунче.
Такавъ ти е Богданъ, младо загоренче!
Ходилъ, косилъ Богданъ, дошалъ до кладенче.
Тамъ оставилъ коса и откачилъ чаша,
Тамъ послалъ долама на зелена трева,
Въ чанта съ ржка брѫкналъ извадилъ погача
И похлупци пѫлни сѫсъ бито сирене
И нѣколко мржвки пѫржена сланина;

Па напѫлнилъ чаша сѫсъ студена вода,
Тогазъ са прекѫрстилъ, камъ гора изрѣкалъ:
«Ехъ, горо моя, горо кичеста,
Старо-планино, моя майчице!
Я скрий ма, горо, подъ зелени букъ
Напой ма, майко, съ хладна водица,
И расхлади ми сѫрце жалостно.
Днеска азъ нѣмамъ ниде никого:
Мойта майчица — въ черната земя,
Мойятъ бащица турци посѣкле,
Мойта сестрица съ турчинъ са либи,
А моятъ братецъ букаи носи.
Останахъ азе сами на свѣтътъ:
Безъ кѫща, безъ родъ, безъ покѫшина, —
Утѣха тѫрса въ гора зелена!
А защо е менъ Господъ наказалъ?
Кому сѫмъ до днесъ пакость направилъ?
Никога не сѫмъ чуждо откраднлъ,
Никога не сѫмъ дѣца расплакалъ,
Не сѫмъ овдовилъ, не сѫмъ зачернилъ,
Хорската сѫлза не е капала
Отъ мойта рѫка, отъ мойта сопа;
А сѣки казва, че сѫмъ лошъ човѣкъ!
— «Анатема те», казва владика.
— «Комка не давамъ», казва дѣдо попъ.
— «Да го обѣсимъ», казватъ сичките: —
Той е сиромахъ, той нищо нѣма,
А не кланя са на по-старите,
Той не почита по-богатите,
Не ще да знае за честитите.»
Ехъ, хора, хора, развратни хора!
А кажете ми, има ли изъ васъ
Такавзи човѣкъ, който да хвѫрли
На мене камакъ, да ма удари?
Я погледай те, кой е владика:
Дорчо, Герасимъ, отецъ Неофитъ,
Кои сѫ зеле Бога подъ наѣмъ,
Кой продаватъ божията вѣра,
Кои продаватъ честното дѫрво,
Кои продаватъ божето стадо;
А погледайте на дѣдо попа:
Три гѫски зема и комка дава,

А двѣ кокошки за божо тѣло,
Деветъ кѫдели за свѣта вода,
Петъ кравайчета за богъ да прости.
А разбира ли божата служба?
Ако кръщава, чете за свадба,
Ако вѣнчава, чете за помѣнъ,
Ако опява, чете за здраве.
А кой е у насъ честитъ бѫлгаринъ?
— Който е продалъ душа и сѫрце,
Който е станалъ турски приятель,
Който е глобилъ сиротинята,
Който е продалъ и дѣцата си,
И е спечѣлилъ тѣшко имане!» ...

40.

ДВѢ СЕСТРИ.

Баба баби говорила:
«Слушай, сестро, мойта рѣчь!
Сѫсъ реформи и сѫсъ правди
Не щешъ идешъ надалечь.
Обѣщавай колко можешъ,
Ала нищо не прави;
Затѫпявай свойте дѣца
И слѣпи ги остави.
Ако можешъ, ти ги скарай,
Да са гризатъ по цѣлъ день;
А ти живѣй, надъ тѣхъ владай...
Земи примѣръ баръ отъ менъ!
Азе имамъ два юнака,
Що подпиратъ мойятъ плетъ.....
Андрашия и Деака
Не щешъ найдешъ по цѣлъ свѣтъ!
Избери си и ти таквизъ
Шарлатане, подлеци,
Па изберн за свой девисъ:
Правата сѫ мѫртвеци!»
Баба баби отговаря:
«Слушамъ, сестро, твойятъ гласъ;
Ала нищо не помага, —

Наближава смѫртни часъ!
Надѣяхъ са на Алия,
Да ми царство нарѣди;
А той прави поразия
Сѫсъ фенерските б р а д и!
Не помага ни Андраши,
Не помага ни Фуадъ!
Хайде, сестро, приготви са
Или за рай, или въ адъ.

41.

ПѢСЕНЬ

(Изъ Т. Шевченка).

Тече вода въ синйо море,
Назадъ са не вржща;
Тѫрси казакъ свойто щастие,
Ниде го не срѣща.
Бѣга казакъ въ чужда земя,—
Играе морето,—
Пѣсень звѫнти слѣдъ казакътъ,
Тупка му сѫрцето:
«Де отиваш, мой казаче,
На кого оставяшъ
Баща, майка и сестрица
И младо дѣвойче?
Въ чужда земя нѣма хора,—
Тѣшко съ тѣхъ да минешъ!
Нѣма съ кого да поплачешъ,
Ни да поговоришъ.»

Сѣди казакъ на онзи брѣгъ,—
Играе морето.
Мислилъ щастие да намери,—
Пакъ тѫжно сѫрцето.
А жерави си отиватъ
Тамъ дека сѫ расле.
Плаче казакъ — пѫтйове му
Сѫсъ тѫрне обрасле.

42.

ХЕРОЙ ИЗЪ КАВЕНЕТО «ХАНЪ-СИМЕОНЪ.»

Купилъ си е новъ сюртукъ,
Лжскави кундурци,
Па продава фудуллукъ
На моми, на момци;
Послѣ купилъ черенъ фракъ,
Черни панталони,
Па са перчи, като ракъ,
И вѣтаръ̀тъ гони.
Засукалъ е мустаки,
Косата му мазна, —
Мисли, че е Бурбаки,
А главата — празна!
Вѣстникъ въ ржка не хваща,
Се той нѣма време,
А жените испраща,
Предъ бабите дрѣме!
Въ механата не влазва
И вино не тика,
А чашата облизва
Ако е съ мастика;
Кавене е неговъ богъ,
Билярдътъ му майка;
Въ играта е твжрде строгъ
Цѣлъ день псува Стайка:
«Бжди честенъ въ играта,
Бжди европеецъ,
Че ти счупвамъ главата
Като на злодѣецъ!»
Такавъ ти е момчулакъ
Изъ Габрово Пенчо,
Такавъ ти е кутуракъ
И изъ Тулча Ненчо!
И Смиловъ е за чудо, —
Въ глупостьта е пжрви, —
Харчи пари налудо,
Се тжрси свѣкжрви;
Въ лицеятъ е ученикъ,

А нищо не знае;
Се сѫнува за бинликъ,
За книга не хае!
А пакъ Тончо изъ Русчукъ
Цѣлъ день са похваля:
«Стоянчо е мой унукъ;
Той звѣздите сваля!»

43.

ЕМИГРАНТИНЪ.

Роднлъ сѫмъ са въ добра земя,
Ала поробена,—
Порасалъ сѫмъ, като еленъ,
По гора зелена;
Омѫрзна ми да са кланямъ,
Да са унижавамъ
И на турци, и на гръци
Мекере да ставамъ,—
Па намислихъ да остава
Бащино огнище,
Да са скитамъ по тоя свѣтъ,
Като поганище.
«Нѣма нищо, мислѣхъ си азъ,—
Какво ща да права?
Не ща вече азъ да ставамъ
Гръцко-турска крава!
Ще да ида въ Ромѫния
Свободенъ да бѫда,
Самъ ще да сѫмъ господаринъ,
Самъ ше да са сѫда;
А когато тѣшко стане
На моето сѫрце,
То ща найда братска душа
И другарски ръце.
Въ Ромѫния баръ ща мога
Да си поприкажа,
Щото става въ Бѫлгария,—
Сѣкиму ща кажа.»
Ето, дойдохъ, и що видѣхъ?

Нова тирания,
Нови мѫки, нови скѫрби,
Нова поразия.
«У назе е сичко добро,
Сичко е свободно;
Сѣки може да говори,
Що му угодно»,
Говоратъ си ромѫнете
Дѣ сѣднатъ, дѣ станатъ
А влашките дѫржавници
Се бранатъ султанътъ.
«Турчинътъ е нашъ господарь,
Казватъ тие мѫже,
И за това криво, право, —
Трѣба да са лѫже.»

44.

Д У М И.

Ща направа училище
За дрѣбни дѣчица;
Ще отвора читалище
Въ Пирдопъ и Златица.

— Не вѣрвамъ ти, брате Петре,
Тука трѣбатъ сумми!
Твойта глава ще извѣтре,
Ще останатъ д у м и.

Кога умра, ще остава
Пакъ вамъ мойто злато!
А сега ща да направа
Черковче богато.

— Не вѣрвамъ ти, куме Тричко,
Тука трѣбатъ сумми!
А у тебе е почти сичко
Само голи д у м и.

Ща испрата двѣ момченца
Въ странство да са учатъ;

Ща имъ давамъ тѫркалченца,
Тамъ да са не мѫчатъ.

— Не вѣрвамъ ти, свате Киро,
Тука трѣбатъ сумми!
Не знаемъ ли какъ нашъ Спиро
Гладенъ слуша думи!

Ща испрата азъ двѣ чети,
Да идатъ въ Балканътъ;
Да избаватъ майки клѣти,
Да хванатъ султанътъ.

— Не вѣрвамъ ти, байо Пѣйко,
Тука трѣбатъ сумми!
Петъ вѣкове се нашъ Нейко
Слуша тия думи.

Ща да лѫжа, ща да крада,
Но ща да спечѣла;
Па ща зема една млада, —
Малко по-дебѣла.

— Вѣрвамъ ти азъ, киръ Петраки, —
Това не сѫ думи, —
Плака ми са Николаки
За оиия сумми.

45.

Кога умра, не копай ма
Между мѫртви люде, —
Дѣто нѣма борба, животъ, —
Тѣшко ще ми бѫде.
Закопай ма край Дунавътъ
Въ лозята свищовски,
Дѣто цѫвтатъ цвѣтя, трави,
Сѣкакви овошки.
Кога вѣине тихи вѣтрецъ,
Кога шумти Дунавъ,
То тогава азъ ща кажа:

«Сега не сѫмъ мѫртавъ.»
Посади ти на гробътъ ми
Божуръ и латинка, —
Довно дойдатъ Стоянъ, Рада,
Довно дойде Минка;
Па да бѣратъ жълто цвѣте
И китки да виятъ,
Подъ шапките да ги втикатъ,
Въ пазва да ги криятъ....
Когато бѣхъ азъ момченце
Младо и зелено,
За мене бѣ и морето
Само до колѣно;
Но порастохъ, добихъ опитъ,
Видѣхъ що е слава,
Видѣхъ какъ я богатите
Доятъ, като крава;
А пзкъ честьта на човѣка
Цѣлъ день е пияна,
Свободата на народътъ
Сѫсъ калъ е обляна.....

46.

РОДОЛЮБИВИЯТЪ СИНЪ.

Въ чафутската махала
По срѣди София
Родила ма майка ми
На свѣти Илия,
Па ма люшка въ люлчица
И тихо ми пѣе:
«Расти сине, порасти,—
Майка сама сѣе!
Останахъ азъ вдовица, —
Тѣшко са живѣе,—
Баща ти е забѣгналъ;
Не са знае дѣ е!
Азъ ща тебе да храна,
Дорде имамъ младость

А ти мене помогни,
Кога чукне старость.»
Порастохъ азъ, мѫжъ станахъ,—
Майка са надѣя:
«Не ща вида черенъ день,
Дорде имамъ Пѣя!«
Веднашъ рано утреньта
На майка са врѣкохъ
Да я глѣдамъ, заклѣхъ са,—
Па и тихо рѣкохъ:
«Омѫрзна ми, майко ле,
Да бѫда загорецъ,
Ща да ида вовъ Влашко,
Да стана тѫрговецъ;
Ща спечѣла имане
Се парички златни;
Па ща дойда въ София,
За да бѫда знатни.»
«Иди, иди, мой синко,
Само не оставай
Свойта майка самичка,—
Не ма заборавяй!»
И дойдохъ азъ въ Браила
Спечѣлихъ имане,—
Кога мина и Михалъ
На крака ми стане.
Броя пари сѣки день
Трупамъ азъ богатство;
Не мѣнявамъ себѣ си
Сѫсъ турското царство!
Оженихъ са и земахъ
Млада, черноока,—
Донесе ми и Ралу
Коджа ми ти стока.
И ето днесъ, че имамъ
Пѫлно каче съ злато;
Ала пѣста, не давамъ
Никому дукато.
И Ралу е като менъ,
И тя не би дала,—
Само казватъ, че майка
Отъ гладъ е скапала.

Трѣба да дамъ петъ гроша
Свѣщь да й запала,
Защо е тя мене
Тоя животъ дала.

47.

Омрѫзна ми вече по свѣтътъ да хода,
Се кукли да гледамъ, маймуни да вида,
Сичко са гордѣе, сѣки тѫрси мода,
Сѣки ти са перчи, като гѫща гнида
Ща остава азъ васъ градове вонѣщи,
Па ща ида тамо въ моето Загоре,
Дека има братство и сѫрца горѣщи,
Дека има радость, дека нѣма горе.
По Старата моя планина зелена
Вѣе тихи вѣтрецъ, разширява гѫрди,—
Не я промѣнявамъ съ кѫща позлатена,—
Мило ми е тамо сѫсъ простите люди...

48.

СЛАВА.

«Слава, слава, искамъ слава,»
Казалъ горди Римъ,
И Сципионъ коли, пали,—
Надъ Картагенъ димъ.
«Слава, слава, искамъ слава,»
Казалъ Амуратъ,
И хилѣди жертви гази
Подъ своиятъ хатъ.
«Слава, слава, искамъ слава,»
Казалъ Бонапартъ,
И гори востокъ и западъ,—
Се пали Маратъ.
«Слава, слава, искамъ слава,»
Казва дѣдо Пий;
Ако искашъ да та кѫлна,
То ела ма бий.

«Слава, слава, искамъ слава,»
Говори попъ Нилъ,
Па Акифу за оланинъ
Агне подарилъ.
«Слава, слава, искамъ слава,»
И Дорчо казалъ,
Па за пари и за жени
Майка си продалъ.
А славата, мой ти брате,
Въ кѫрчмата сѣди, —
Напила са, па си шѫпне:
«Хорски суети!»

49.

Вѣтре буйни, вѣтре хладни,
Я престани и не вѣй;
Не разваляй ни гората,
Дѫрвенцата не люлѣй!
За напролѣтъ шума трѣба,
Да са криемъ по Доспатъ,
Да отмѫстимъ за баща си,
Да отбранимъ свойятъ братъ!
— Не бойте са, хѫшовчета,
Отговаря вѣтаръ, —
Презъ Марта ще други вѣтаръ
Да повѣе по Доспатъ...,
Гответе са само вие,
Да идете въ онзи край,
Да свѫршите сѫсъ турците
Предъ да дойде месѣцъ Май;
Но земете едно вѫже, —
Донесете го въ Русчукъ,
Да не хабимъ фишеците
За стариятъ попъ фѫстѫкъ...
За Златева, за Иванча
Не ви трѣбатъ вѫжа вамъ,
Защото сѫмъ азъ намислилъ
На рибите да ги дамъ.

50.

Родилъ сѫмъ са азъ отъ корѣнъ,
Порасалъ сѫмъ сѫсъ рахатъ;
Вовъ градътъ сѫмъ билъ най-горенъ,
Сѣкому бѣхъ кумъ и сватъ;
Не сѫмъ знаялъ ни за мѫки,
Дордето бѣхъ младъ и лудъ,
Освѣнъ школското «азъ-буки,»
Не сѫмъ знаялъ ни за трудъ.
На колѣда гѫски, патки,
Па прасета за кебапъ,
И баници мазни, сладки,
Донасяше мойятъ рабъ.
Не купувахъ азъ ни млѣко,
Нито пиперъ за дома, —
Донасяше мене Жеко
За зѫбътъ ми пастѫрма.
Но премина мойто време,
Чорбаджелѫкътъ пукна;
А пакъ мойто драго семе
За чапкѫнлѫкъ са хвана.

1872 г.

51.

НѢКОГА И СЕГА.

Бѣше време, добро време,
Сладко и щастливо;
Народътъ ни не знаеше
Що е зло, горчиво!
По Витоша и по Доспатъ
Ходѣха юнаци,
За нашата честь и слава
Носѣха байряци,
Па свободни пѣсни пѣятъ
И зиме и лѣте...
Бѫлгария процвѣтала
Като бужуръ цвѣте:

Не я газилъ ни поганецъ
Турчинъ-османлия,
Не я тъпкалъ ни фенерецъ
Отецъ Паисия.....
Преминало.....
Черенъ облакъ планината
Днесъ вече покрива,
А сестра ни съ зълъ поганецъ
Лѣга и заспива....
Хей ти, брате българине,
Трѣпни, сабуди са;
Отъ хората, отъ себѣ си
Баремъ засрами са!
За срами са отъ коньтъ си,
Който чѣсто рита;
За срами са отъ кучето,
Което налита!...

52.

Що ти вѣзвашъ мойте ръце?
Що ма мълчишъ така?
Па ми казвашъ: «мълчи сърце,
Мълчи, не дѣй плака!»

Не повивай мойта снага,
Не вѣзвай ти менъ,
Да не сѫмва чакъ отъ сега
Мойятъ черенъ день!

Ще настанатъ по-тѣшки дни
Въ моиятъ животъ;
Ще да лочи сѣки турчинъ
Мойта кръвь и потъ....

Съ мойте ръце ща да храна
Сѣка чужда сгань;
Съ тѣлото си ща насита
Самиятъ султанъ...

53.

«ТЖПАНАРЪ».

Облякалъ са, накитилъ са
Съ тресура пѫтува;
За терзиятъ цѣлъ день мисли,
За жени балнува,
Въ кисията пари нѣма
Но той са не грижи,
Че намира твѫрде много
Сахане да ближи.
За честността се говори,
Низките презира;
Чиста душа у никого
Сократъ не намира:
Се е лошо, се е гюбре,
Само той е злато;
А продава душата си
За едно дукато!
Станалъ бѣше и редакторъ
Пишеше сатири;
А днесъ пѣе и играе
Както му са свири.
Боже мили, всемогущи,
Спаси Бѫлгария!
Тчя хора не сѫ друго,
Освѣнъ поразия!

54.

ОТЕЦЪ ИОАКИМЪ.

«Проклѣтие, проклѣтие!»
Казва киръ патрикъ,
Че изгонватъ бѫлгарете
Грѫцкиятъ езикъ.
«Проклѣтие, проклѣтие!»
Казва киръ патрикъ,
Че не даватъ бѫлгарете
Данокъ по бешликъ!

«Проклѣтие, проклѣтие!»
Казва киръ патрикъ,
Че не даватъ бѫлгарете
Да зема бегликъ.
«Проклѣтие, проклѣтие!»
Казва киръ патрикъ,
Че му казватъ бѫлгарете:
«Пашъ е Селеникъ!»
«Проклѣтие, проклѣтие!»
Казва киръ патрикъ,
Че напредватъ бѫлгарете
Даже вовъ Менликъ.
«Проклѣтие, проклѣтие!»
Казва киръ патрикъ,
Че му казватъ бѫлгарете:
«Ти си еретикъ!»
«Проклѣтие, проклѣтие!»
Вика киръ патрикъ,
Че го не щатъ бѫлгарките
Да имъ бѫде бикъ.

55.

Не очѣквай, синко,
Бащиното злато,
Че вовъ него има
Твѫрде много блато!
Не тѫрси ти, синко,
Момиче богато,
Защо е горчиво
Женино дукато!
Намѣри си либе
Добро и разумно,
Па ще да ти бѫде
Пшеница на гумно!
Въ кѫщата ти цѣлъ день
Весело ще бѫде,
И ще ти завиждатъ
Богатите люде!

56.

Боже мили, боже драги,
Смили са надъ нази,
И не давай сѣка краста
Честьта ни да гази!
Погледай ти какво прави
Фенеръ съ твойто стадо!
Съ твойто име си играе
И старо, и младо!
Дервишинъ е твой намѣстникъ,
Пастирь — е оланинъ;
Твойто тѣло освѣщава
Еврей-базергянинъ!
За кръвьта ти сѣка душа
По петъ гроша дава;
Черковата ни е нищо,
Освѣнъ млѣчна крава!
Боже мили, боже драги,
Смили са надъ нази,
И не давай сѣка краста
Честьта ни да гази!

57.

«Юре-варе, юре-варе!»
Вика киръ патрикъ,
Че изгуби въ България
Своиятъ бегликъ.
«Юре-варе, юре-варе!»
Вика киръ патрикъ,
Че го хвъргатъ българете,
Като калпъ бешликъ.

——

«Напредъ, напредъ, мои дѣца,
Казва Панареть,—
Който вазе днесъ проклина,
Самъ е той проклѣтъ!

Искайте си свойте права, —
Богъ ви ги е далъ, —
Свѣталъ день е и за назе
Днесъ е вече насталъ!»

58.

Тънки вѣжди, черни очи,
Защо сте ми вие,
Кога не ще мойто сърце
Либе да добие?
Мислѣхъ и азъ на тоя свѣтъ
Юнакъ да прегърна,
И на мойта руса глава
Корона да турна;
Излѣгахъ са. Що да права?
Гръцките владици
Подкосиха животътъ ми
За пусти жълтици!
А турчинътъ жалость нѣма,
Пали дѣто стъпи,
И селякътъ нѣма съ какво
И да са откупи!..
Хаджията умрѣ вече,
Панайотъ пропадна!..
Боже мили, защити ма,
Не давай да падна. . . .

59.

Сърбрале са поповете,
Поповете, патриците,
Кмѣтовете, архондите,
Дяконете, владиците,
Да прокълнатъ българете,
Че не даватъ свойто злато,
Свойто злато, свойто вино,
И ракия-амберия;
Че не даватъ ангария.
Па си стана дякончето,

Па извади едно книже,
Бѣло книже, черно слово,
Па го чете, па го пѣе:
«Ой ви вазе, башъ-папазларъ,
Я клѣкнете предъ господа,
Лѣйте сѫлзи и молете,
Да не зематъ Бѫлгария . . .
Изгубихме Влашка земя,
Изгубихме Россията,
Изгубихме Сѫрбията,
Нѣма вече хлѣбъ за назе. . .»
Отговаря бешъ-папазътъ:
«Я не бой са, мое дяче,
Дорде ни е Хаджи Иванъ,
Що му казватъ ефендия;
Дорде ни е Гешо-оглу,
Който има куфа глава;
Дорде ни е Николъ-ага,
Който нѣма честь за пара;
Дорде ни е Камбурчето,
Който става и чифутинъ;
Дорде ни е Балабанчо,
Кой продава Христа бога. . . .

60.

Пролѣть дойде и пиленце
По балканътъ пѣе;
Зеленѣе са тревица,
Слива са бѣлѣе;
А мургашъ е още черна,
Като черна врана;
Тя жалостно и печално
Гледа камъ балкана,
Па му казва: «Охъ, балкане,
Побратиме вѣрни!
Темнѣе ми предъ очите,
Дните ми сѫ черни!
Азъ не мога и за напредъ
Да търпа неволи,

И да гледамъ какъ турчинътъ
Дѣтето ми коли;
Азъ не искамъ и за напредъ
Мирно да робувамъ,—
За свобода, за щастие
Само да балнувамъ. . .
Не вѣрвамъ азъ, че калугеръ
Ще спаси раята, —
Свободата не ще екзархъ, —
Иска Караджата.»

61.

По-добре е да гладувамъ,
Да спа на полето,
Отъ колкото въ царски дворецъ
Да стоя въ кйошето!

——

По-добре е да сѫмъ дрипавъ,
Да тѫрпа неволя,
Отъ колкото да ямъ бюрекъ
По царската воля!

——

По-добре е на балканътъ
Да бѫда свинаринъ,
Отъ колкото при султанътъ,
Да сѫмъ хазнатаринъ!

——

По-добре е въ апсаната
Вѫшките да вѫда,
Отъ колкото при Махмуда
Шпионинъ да бѫда.

62.

Зора са е зазорила,
Настало е време,
Да изчезне отъ балканътъ
Османското племе!
По вратните черна Мара
Дошла е и тропа;

А турчинътъ и днесъ казва:
«Не дава Европа!»
Днесъ турчинътъ съ свойте ржце
Гробътъ си копае;
А пакъ Желйо въ чужда земя
За нищо не хае!
Зора са е зазорила
Настало е време;
А нашъ Тотйо въ Россията
Отъ дѫлгиятъ дрѣме.

63.

Ти си мой братъ, и твоето
Трѣба да е мое;
Ала тѫрпи и не искай
Това що е мое!

— —

Ти си мой братъ, и за това
Азъ ща ти помагамъ;
Ала пари не дѣй иска, —
Готовъ сѫмъ да бѣгамъ!

— —

Ти си мой братъ, и азъ искамъ
Добре да живѣешъ!
Ала иде въ друго село
«Чуждо да посѣешъ»!

64.

«БѪЛГАРИЯ ВОСКРЕСЕ.«

Сѫбрале са много гости
Звани и незвани,
Налѣтеле орли, гарги,
Налѣтеле врани;
Дошалъ ти е и кумъ Вълчо
Съ свойта кума Леса, —
За ѣдене когато е
Сѣки сваля феса!

Лапать, кѫсать тия гости
Кой колко желае;
А за утре нито една
Душица не хае!
«Кѫсай днеска, а за утре
Не са грижи, брате!»
Казва Леса на кумътъ си
И гѫлта комате...
Отъ викове, отъ радости
Земя са потрѣсе...
Въ това време Бѫлгария
«Изъ мертвыхъ воскресе!»

65.

Боже мили, боже сладки,
Дай ми яки кѫлки,
Да са бора съ фортуните
И да тѫрпа мѫки!

Не давай ми само жѣдность
И чувство дебѣло,
Да не кажа чорбаджийски:
«Черното е бѣло.»

66.

Най-напредъ бѣ бузаджия,
Па стана оланинъ,
И най-послѣ — чорбаджия,
Тѣжакъ базергянинъ;
Но испадна, михлюзъ стана, —
Заптия го вика,—
Той побѣгна при патрикътъ
И стана владика!

67.

Земи плугътъ вовъ рѫката,
А шиникътъ на главата
Па си сладко пѣй!

Настало е вече време,
Хайде хвѫргай добро семе,—
Свобода посѣй!
Не бой са ти, ще израсте,
Мѫничкото ще порасте,—
Ще му дойде рѣдъ!
Ще сѫберешъ, що си садилъ,
Ще добиешъ, що си любилъ,—
Ха, вѫрви напредъ!

68.

Че що си са расплакала
Моме черноока?
Майка ли та люто кѫлне,
Баща ли та хока?
«Майка ми е кротка жена
И назе обича;
А баща ми главата си
За мене отсича;
Едно само не достига
И сѫрце ми вѣне,
Че не мога да си найда
Либе спротивъ мене. . .
Не мисла азъ на тоя свѣтъ
Да бѫда богата;
Ами искамъ за балканътъ
Юнакъ да испрата.

69.

Земйо моя, Бѫлгарио,
Що си нажелена,
Чегато си отъ ядове
Отъ скѫрбь уморена?
Да ли та е есенната
Слана усланила
Или та е петровската
Жега изгорила?

«Кога питашъ, мой юначе,
Право да ти кажа . . .
Сѣдни при мене и слушай ма
Да ти поприкажа.
Родила сѫмъ, мой ти брате,
Синове невѣрни,
Кои иматъ лице бѣло,
А пакъ души черни:
Чорбаджие, изѣдници,
Турски мекерета,
Кои мислатъ само едно,—
За своите шкембета!»

70.

Родолюбъ сѫмъ, родолюбъ сѫмъ, —
Кланяй са предъ мене,
Моли ми са, като на богъ,
Клѣкай на колѣне!

—

Родолюбъ сѫмъ, родолюбъ сѫмъ, —
Трѣба да ма хранишъ,
Отъ неволи, отъ тѣглила
Трѣба да ма бранишъ!

—

Родолюбъ сѫмъ, родолюбъ сѫмъ, —
Ща ѣмъ на готово,
Не ща да знамъ що е хорско
И що е попово!

—

Родолюбъ сѫмъ, родолюбъ сѫмъ, —
Давайте ми сички;
Развѣжете кесиите
И бройте жълтички!

—

Родолюбъ сѫмъ, родолюбъ сѫмъ, —
Дай ми и жена си;
Ако ти е това тѣшко,
То ми дай сестра си!

—

Родолюбъ сѫмъ, родолюбъ сѫмъ, —
Азъ ща да говора;
А ти мѫлчи и воздишай,
Да не ѣдешъ кола!

71.

Минуватъ дни и години
Променува младость;
Главата са засребрява,—
Ето ти и старость!
А пакъ азе се са скитамъ
По чужбина хода,
И бѫлнувамъ и сѫнувамъ
За пуста свобода! .
Нѣма помощь! Мойте брате
Отъ дѫлгиятъ спаватъ,
И на грѫци, и на турци
Да ги ѣздатъ даватъ.
Псувамъ, кѫлна, мола имъ са
Да станатъ човѣци, —
Тие дрѣматъ и не хаятъ, —
Мислатъ за бюреци.
Сѣки плаче и ти казва,
Че тѣшко живѣе;
Ала не ще да умира
И кръвь да пролѣе.
«Дай ни сичко на готово,
Дай ни и парички;
Ако искашъ да бѫдеме
Родолюбци сички!»

72.

Боже мили, дай и мене
Баремъ една радость,
Дозволи ми да испитамъ
Балканската сладость!
Азъ не искамъ твѫрде много,—
Не ща азъ богатство!

Дѣто звѫнти много злато,
Тамо нѣма братство!
Дай ти мене само вѣренъ
Другарь за балканътъ
И накарай бѫлгарете
Хайдуци да станатъ!

73.

Кукурикни, мой ти петлйо,
И два, и три пѫти,
Та разбуди заспалиятъ, —
Стига вечъ да мѫти!

Сѫбуди ти бѫлгарете,
Кажи, че е време. . .
Свободата са не дава,
Трѣба да са земе.

Сѫбуди ти Петра, Павла,
Сѫбуди и Станча,
Не сѫбуждай само Дорча
И хаджи Иванча!

Нека да спатъ отъ дѫлгиятъ
Нека мирно дрѣматъ,
Защото е чувството имъ
Скрито вовъ корѣмътъ.

Миръ вамъ, глупци неразбрани,
Миръ вамъ, турски свине!
Миръ а тебе, киръ Петраки,
Спи, кучешки сине!

74.

Боже мили, боже драги,
Чуй моята дума!
Прати краста, прати шуга,
Прати черна чума!

Нека падне голѣмъ порой,
Потопъ да настане,
Градъ да вали, като ейце,
Пустошъ да остане!

Ако искашъ, то ни прати
И Мидтатъ-пашовци,
За да дератъ, за да колатъ
Твойте мирни овци.

Избави ни само, боже,
Отъ днешните форми,
Които са вовъ Цариградъ
Наричатъ реформи!

75.

ИМАМЕ СИ.

Я сѣднете, бѫлгарченца,
Да са веселиме,
Да пиеме, да пѣеме
Съ божието име!

Отъ днесъ нѣма въ селото ни
Куче да залае,
Че добихме почти сичко,
Що душа желае:

Имаме си екзархия
И тлѫсти владици,
Имаме си чиновници
И сѣкакви трици;

Имаме си «Читалище»,
Имаме си «Право»;—
«И гюбрето, учатъ тие,
Е вкусно и здраво».

Имаме си и «Дружества»
«Книжевни» и «Женски»,

«Сѫгласие», «Братска Любовь»,
«Напредакъ» Виенски;

Имаме си и попове
Тлѫсти и дебѣли,
Които би Христа-бога
На кебапъ изѣли;

Имаме си и хаджие
Мирни, боголюбни;
Имаме си чорбаджие
И животни чудни;

Имаме си и черкови,
Имаме капели,
Имаме си и главиндри
Празни извѣтрѣли;

Имаме си професори,
И млади и стари,
Които сѫ по-достойни
Да станатъ крѫчмари;

Имаме си гимназии
И централни школи,
Въ които са добре хранатъ,
Които сѫ голи.

Ако нѣмашъ що да ѣдешъ,
То въ Болградъ да тичашъ,
Тамъ скоро щешъ на бояринъ,
На бикъ заприличашъ!

Ако нѣмашъ що да пиешъ,
То въ Русчукъ да припкашъ,
Та да станешъ воспитаникъ, —
Чрѣзъ вино ще ципкашъ!

Ако искашъ да откраднешъ
И богатъ да станешъ,
То ти гледай калугерски
Занаятъ да хванешъ!

76.

Месѣчинко-виторожко,
Като свѣтишъ на високо,
Не гледашъ ли на далеко,
Не видишъ ли на широко?

Не видишъ ли мойто село,
Не видишъ ли старъ бащица,
Не видишъ ли мила майка,
Мили братецъ и сестрица?

Ако видишъ мойта майка,
То и кажи да не жали. . .
Народностьта не е нищо,
Освѣнъ скѫрби и печали . . .

77.

Не раждай ма, мамо,
Бѣла, черноока,
Не давай ми снага
Тѫнка и висока,

Че ще мене, мамо,
Турчинъ да залюби —
Тебе ще убие
Мене ще погуби.

Не раждай ма, мамо,
Бѣла и червена,
Да не умра рано
Млада и зелена.

Мойта тѫнка снага
Старецъ ще прегѫрне,—
Очи ще завѣнатъ
Снага ще носѫрне.

Босилекътъ, мамо,
Не расте безъ вода,
А момина хубость
Цѫвти при свобода.

78.

Лалугеръть нито оре,
Нито сѣме сѣе;
А пѫлна е кѫщата му, —
Той добре живѣе.
Калугеръть нито оре,
Нито сѣме сѣе;
А се расте чувството му, —
Той безъ трудъ живѣе.
А пчелата и орачътъ
По цѣлъ день сѫбиратъ.
И пакъ гладни и пакъ жѣдни, —
Добро не намиратъ.

79.

Я не земай, момиченце,
Дебѣлъ чорбаджия,
Защото е тоя изродъ
Турски кеседжия;

Я не земай, момиченце,
Гръцки капсамунинъ,
Защото е тоя изродъ
Турски капасѫзинъ.

Земи си ти бѫлгарченце
Тънко и високо,
Което е хубавичко —
Бѣло, чернооко, —

Па ми вѣрвай, че на тоя
Свѣтъ щешъ да живѣешъ,
Отъ утреньта до вечерьта
Пѣсни щешъ да пѣешъ!

80.

ГРЖЦИТЕ и НИЕ.

Грѫците са надуватъ
И предъ насъ са хвалатъ,
Че тѣхните кокони
По фенеръ са галагъ;

Грѫците са надуватъ,
Предъ насъ са гордѣятъ,
Че тѣхните кокони
По фенеръ вѫрлѣятъ;

Грѫците са надуватъ,
Въ очи ни са смѣятъ,
Че нашите бѫлгарки
Варварски живѣятъ.

Тѫрпѣ, тѫрпѣ нашъ Петко,
Па хвана да вика:
«Не ща вече грѫцки попъ,
Ни грѫцки владика».

Послуша го султанътъ
Даде му Ангима, —
Благославя нашъ Петко,
Че патриархъ има!

Преминала недѣля
Не преминалъ месѣцъ,
А нашъ Петко изгубилъ
Свойто парче хлѣбецъ.

Тѫй ти трѣба, мой Петко,
Тѫй ти трѣба, друже!
Не знаешъ ли, мой брайно,
Че калугеръ лѫже?

81.

БОГЪ НАГРАЖДАВА.

Който има малко совѣсть,
Той ще бѫде награденъ;
Който Бога не почита,
Той ще бѫде надѣленъ.

А за тебе, бѫлгарину?
За тебъ нѣма добаръ день!
Ти отъ дѣте тѫрпишъ мѫки
И умирашъ младъ-зеленъ!

Цѣло стадо шарлатани
Хранюкатъ са съ твойятъ потъ:
Ѣде турчинъ, ѣде попътъ,
Ѣде нишкиятъ деспотъ.

Ти работишъ, ти са мѫчишъ,
Ти не знаешъ за покой;
А пакъ Златко чорбаджиятъ,
Вече е станалъ само лой.

Попътъ проси, турчинъ зема,
А черкезинътъ краде;
А ти тѫрпишъ и говоришъ:
«Нищо, богъ ще мм даде!»

82.

Идете отъ тука, мѫлчете, не лайте,
Доста сѫмъ отъ вазе тѫрпѣлъ;
Хей, дайте ми воля, свобода ми дайте,
Стига сѫмъ за вазе потѣлъ!

Не стигатъ ли толкозъ мѫки и неволи,
Не стигатъ ли толкозъ злини?
Циганинъ и турчинъ, сѣки бѣси, коли;
А ти мѫлчи, гини!
Нѣма азъ да мѫлча, нѣма да тѫгувамъ,
Нека острата сабя сѣче;
Нѣма азъ да чѣкамъ, не ща да робувамъ,
Алена кръвь нека тече!
Но хора не чуятъ, а богъ не помага, —
И той са отказва отъ насъ . . . .
Пращи по гърбътъ ни турската тояга
И чуе са отчаенъ гласъ . . . .
Я дайте ми вино, дайте ми ракия;
Дайте ми баремъ оцетъ,
Нека подивѣя, нека са напия,
Дано и азъ кажа: «Четири и петъ».

83.

ХАДЖИ ДИМИТАРЪ.

Я не плачи, мила майко,
За своето чедо, —
То мѫрцина не погина,
Че не е говѣдо!

Иди, мамо, похвали са
Предъ баби, предъ старци
Че си юнакъ отгледала
Да коли поганци;

Похвали са предъ момите
Предъ млади ергене,
Пожелай имъ да добиятъ
Юнакъ като мене;

Похвали са предъ момците,
Предъ малки дѣчица,
Па прекръсти челото имъ
Сосъ дѣсна ръчица,

И рѣчи имъ: «Дѣца мои,
Бѫдете ми здрави,
Па умрете като мѫже,
А не като крави.»

84.

Пѫшкай, пѫшкай, бѫлгарчице,
Шѣтай, не лѣни са:
Мѣси, готви, пѫржи ейца, —
Иди накити са,

Че ще дойде владиката
Съ своите кавазе
Да обѣдва, да пладнува,
Да преспи у вазе.

Ако си ти младо булче
Чернооко, бѣло,
Ако имашъ тѫнка снага
И тѣло дебѣло,

То ще станешъ владичица,
Или попадия,
Па щешъ бѫдешъ прославена
Въ сичка Бѫлгария.

Ако си ти момиченце
Младо и зелено,
Ако имашъ черни вѣжди
И лице румено,

То ще станешъ дяконица
Или чорбаджийка,
Па ще идешъ на Божи-гробъ
Да станешъ хаджийка.

Ако си ти стара баба,
Ако нѣмашъ зѫби,
То и тогасъ владиката
Ще да та полюби;

Стани му ти пезевенка,
Служи му тѣлесно,
И той ще ти даде пари
И царство небесно.

Пѫшкай, пѫшкай, бѫлгарчице,
Шѣтай, не лѣни са:
Мѣси, готви, пѫржи ейца,—
Иди приготви са.

85.

Радостьта е, мой ти брате,
Като младичко момиче,
Като пролѣтъ вовъ Россия,
Като цвѣте ледениче.

Щомъ настане пѫрва тѫга,
Момичето остарява;
Щомъ заслани пѫрва слана,
То цвѣтето вечъ завява.

А скѫрбьта е многотрайна,
Тя прилича на коприва;
Ти я тѫпчишъ, ти я скубишъ,
А тя дворътъ пакъ покрива.

86.

Мола ти са, мамо,
За самото небе,
Цѣлуни ма сладко,
Дорде сѫмъ при тебе!

Твоята цѣлувка
Ще бѫде послѣдня,
Че въ чуждите кѫщи
Любовьта е срѣдня,—

Тие та обичатъ,
Ако имашъ злато,
Сичко друго цѣнатъ
За мѣдно дукато.

И самата жена
Срѣднйо та обича
Купишъ ли й рокла,
То слѣдъ тебе тича;

А ако са свжрши
Сирене и масло,
Любовьта умира,—
Сжрцето изгасло!

Мола ти са, мамо,
За самото небе,
Прегжрнима нѣжно,
Дорде сжмъ при тебе!

87.

ИВАНЧУ ХРИСТОВИЧУ.

Ти са рѣши, брате,
Отвжди да стжпишъ:
Майка да избавишъ,
Пародъ да откупишъ;

Ти умрѣ юнашки
За своите племе
И посѣя рѣдомъ
За свобода семе;

Ти испжлни вече
Джлжностите свои
И показа пжтьтъ
На другари твои . . .

Скоро щатъ и тие
Да ти бѫдатъ гости,
И щатъ да положатъ
И своите кости.

88.

Бѫлгарину, добра душо,
Щастливо е твойто племе,
Че го кѫлне черъ калугеръ,
Че го псува адско семе!

Хвѫргай шапка, скачай, пришкай,
Че та господъ вечъ избави
Отъ крѫвници, изѣдници,
Отъ врагове твѫрдо-глави.

89.

Не слушай ти дѣда
Когато ти рѣче,
Че «покорна глава
Саблята не сѣче.»

Касапинътъ коли
Най-кротките крави,
А дивите вѫлци
Сѫ живи и здрави.

90.

Пастирь добри отецъ Антимъ
Проповѣда братство;
А пѫленъ е съ дяволщини,
Пѫленъ е съ лукавство.

«Чада мои, христиене,
Бѫдете покорни»,

Казва тоя фенерски грѫкъ,
За да бѫде горни.

«Чада мои, христиене,
Братия сме сички»,
Казва тоя черъ калугеръ
Да земе парички.

«Чада мои, христиене,
Дайте за Исуса»,
Казва тая черна душа
Да омѫжи Руса.

91.

Охъ, чуй ма де, божо,
Какво ти говора:
Избави ма скоро
Отъ глупави хора!
По-добре да имамъ
Сто врагове умни,
Нежели два брата
Луди и безумни.

92.

Сѫрце мое, сѫрце мое,
Що си нажалено,
Чегато си отъ есена
Слана усланено?

А сѫрцето отговаря
Тѫжно, но сѫрдито?
«Земи жена отъ добаръ родъ,—
Куче отъ корито».

93.

Нѣма добро на тоя свѣтъ,
Нѣма нищо право, —

Честностьта е болна баба,
Гюбрето е здраво.

Погледайте на хората,
На тѣхните мжки,
Па мислѣте какво чѣка
Тѣхните унуки.

Бащите сж чужди робе,
Безъ чувства скотове, —
Но дѣцата ще напреднатъ,
Ще станатъ волове.

Единъ иска република,
Други монархия,
Трети тжрси деспотизмъ
Или екзархия;

Но ни единъ са не грижи
За свойта свобода,
И продава личностьта си
Като сѣка мода.

94.

Предалъ са е като баба,
Като страшливъ зайко;
А казваше, че е юнакъ,
Че е Крали-Марко!

Ехъ, юнаци за сѣдѣнки,
Или за врѣтена, —
Пушка имъ е ракийката,
Сабля имъ е Пѣна!

1873 г.

95.

Предатели, изѣдници
И черни душици

Кѫсатъ ѣдатъ тѣлото ни
Като хищни птици;

Ала ние не хаеме,
Ние сладко спиме,—
Продале сме и честьта си,
И своето име:

Единъ става турски човѣкъ,
Други Касабяно,
А третиятъ грѫкоманинъ—
Калпаво коляно!

Среброто е нашиятъ богъ,
Честьта ни е злато;
А името на народътъ
Не струва дукато.

96.

Крякатъ гѫски, гакатъ патки,
Крякатъ грѫчолята,—
И кучето не мирува,
Тѫрси си белята!

«Панславизмъ, панславизмъ»
Вика «Неологосъ»,
Па проклина, па попѫржа
И вѣра, и номосъ;

А «Правото» пѫшка, плаче,
Дрѣбни сѫлзи лѣе,
Че не дава Халилъ-паша
Ни мирно да блѣе.

97.

Искамъ право, искамъ воля,
Искамъ и свобода;

Ала не ща да са мѫча
И гладенъ да хода.

Ако можемъ да добиемъ
Сичко на готово,
То бѫрзайте да промѣнимъ
Старото на ново;

А ако ли трѣбатъ мѫки,
Ако трѣбатъ кръви,
То азе ща да ви предамъ
На турците пѫрви.

98.

Нашъ Иванъ е добаръ юнакъ.
Има здрави кѫлки, —
Кога сѣдне да вечеря,
То лапа безъ мѫки;

Кога иде въ механата,
По петъ оки вдига;
Но никога не говори,
Че му вече стига!

Кога иде въ кавенето,
То са богу моли
Да укрѣпи рѫката му
Свѣтътъ да исколи.

Но свѣтътъ си се живѣе,
Като въ старо време;
А нашъ Иванъ подъ турскиятъ
Самаръ мирно дрѣме.

99.

Било е време когато си и ти
Билъ гордиливъ юнакъ,

Когато е врагътъ ти падалъ
Предъ твоиятъ байрякъ;

Било е време когато си и ти
Мислилъ за своиятъ родъ,
Когато си и кръвь проливалъ
За своиятъ народъ;

Било е време когато си и ти
Знаялъ що е добро,
Когато честностьта ти не е била
Ни злато, ни сребро!...

То е било златно време,
Вѣкъ за насъ щастливи:
Дѣцата ни не сѫ биле
Така гуреливи,

Майките ни не сѫ биле
Като сухи сливи,
Бащите ни не сѫ биле
Вѫшкави и диви,

Сестрите ни не сѫ биле
Турски гевендии,
Братето ни не сѫ биле
Наши кеседжии;

Но тогава ни е живѣлъ
Златевъ, Балабанчо,
Не издаде народътъ си
Ни хаджи Иванчо;

Не е лаялъ ни Геновичъ
Съ своята дружина
За двѣ пари, за комадъ хлѣбъ,
За мѫрва сланина.

Да ви кажа още това,
Че въ онова време
Бѫлгаринътъ не е искалъ
Да спи и да дрѣме;

А е блъскалъ съ топорътъ си
Сѣка вонѣщица,
Която е кости гризла
Изъ чужда паница.

100.

ХРИСТОСЪ ВОСКРЕСЕ-

Ново, свѣто учение,
Идеи велики
Проповѣда Исусъ Христосъ
На земни владики;

А евреи, фарисие,
Сатанските брате
Плачатъ, викатъ и молатъ са:
«Распни го, Пилате!

Той осъжда почти сичко,
Що е садукейско;
Той говори, че ще падне
Царството юдейско;

Той говори, че и робъте
Е синъ Савваота! . . .
«Распни его, распни его»
На гора Голгота.»

Хванале го, съдиле го,
Послѣ го завѣле
Между двама разбойници
И тамъ го распѣле . . .

Ехъ, радватъ са митарите
Ликуе Юдея:
«Нѣма вече бунтовникътъ,
Нѣма Назарея!»

Но я гледай — въ Ерусалимъ
Станале двѣ чуда:

Воскръсналъ е синътъ божи,
Обѣсилъ са Юда!

——

Воскръсналъ си, мъчениче,
Тридневенъ изъ гробътъ
Да събудишъ заспалиятъ,
Да воскръсишъ робътъ!..

Помогни ти и на свойте
Чеда мили, вѣрни,
Избави ги отъ гръцките
Калугери черни;

Избави ги отъ турските
Страшни кеседжие,
Избави ги отъ тѣхните
Братя чорбаджие.

Да воскръсне България,
Да падне тиранство,
Па да слави името ти
Цѣло християнство!

101.

Останала България
Дрипаво сираче,
Па сѣднала на Витоша
И горчиво плаче:

«Дѣца мои, дѣца мои,
Сирачета жални,
Полуживи, окъсани.
Мършави и гладни!

Що стоите, що чѣкате?...
Доста сте търпѣле
И отъ свои, и отъ чужди,
Доста сте бой ѣле!

Срамота е отъ хората,
Грѣшно е отъ бога,—
Вие не сте скѫсанъ дрипѣлъ,
Не сте ни подлога;

А сте хора, живи хора,
Отъ майка родени,
Юнаци сте, ергени сте
Млади и зелени!»

102.

ПѢСЕНЬ НА «ЧУВСТВИТЕЛНИТЕ» ХЕРОИ.

И азе сѫмъ добаръ юнакъ,
И азе са бора
Съ душманите на народътъ
И съ слабите хора:
Ако нѣкой е по-честенъ
Отъ мойта фигура,
То залѣгамъ подъ своята
Чизма да го тура,—
Клѣвета го, попѫржамъ го,
Черна му лицето;
А отъ това мене става
Легко на сѫрцето.

И азе сѫмъ добаръ юнакъ,
И азе са бора
Съ душманите на народътъ
И съ слабите хора:
Ако нѣкой глупавъ човѣкъ
Има много злато,
То са мѫча да го вмѫкна
Вовъ нашето блато,—
Подмамямъ го, прикѫтквамъ го,
Хвала го въ лицето;
А отъ това мене става
Легко на сѫрцето.

И азе съмъ добаръ юнакъ,
И азе са бора
Съ душманите на народътъ
И съ слабите хора:
Ако дойде стара баба
Да търси наслѣдство,
То я ввождамъ вовъ нашето
Славно министерство, —
Хвала й са, обѣщавамъ,
Гледамъ й въ лицето;
А отъ това мене става
Легко на сърцето.

И азе съмъ добаръ юнакъ,
И азе са бора
Съ душманите на народътъ
И съ слабите хора:
Родилъ съмъ са вовъ Габрово,
Дѣте съмъ попово,
А това ми дава право
Да ѣмъ на-готово, —
Опека си чуждо ягне
Безъ срамъ на лицето;
А отъ това мене става
Легко на сърцето.

И азе съмъ добаръ юнакъ,
И азе са бора
Съ душманите на народътъ
И съ слабите хора:
Отъ утреньта до вечерьта
Сѣда въ кавенето
И милвамъ си браделчето,
Глада си шкембето, —
Плѣта мрѣжи за мухите,
Пия си винцето;
А отъ това мене става
Легко на сърцето.

103.

Преминуватъ годинитe,
Старото бѣлѣе;
А младото расте, цѫвти,
За да остарѣе.
Балканътъ е пакъ хубавецъ:
Шума зеленѣе,
А пиленце славейченце
Сладка пѣсень пѣе;
Стопиле са снѣговете,
Тревите израсле,
Припкатъ, скачатъ яганцата,
Овце са напасле. . .

Преминуватъ годинитe,
Старото бѣлѣе;
А младото расте, цѫвти,
За да остарѣе.
Излѣзла е мойта майка,
На прагътъ сѣднала,
Очѣквала чедото си,
Камъ Дунавъ гледала . . .
«Дѣ си, сине, дѣ си чедо!
Тѫжно тя говори;
А времето преминува
И Лета жубори. . .

Преминуватъ годинките,
Старото бѣлѣе;
А младото расте, цѫвти,
За да остарѣе.
Нищо не е многотрайно,
Нищо не е вѣчно,
Само тѣглото е дѫлго, —
Почти безконечно.

104.

(На В. Левски).

Сбирайте са моми, булки
И младе ергене!

Да чуете баремъ една
Пѣсенъ и отъ мене . . .
Сжбрахте са. Знайте сега,
Че моята пѣсень
Не весели младо сѫрце, —
Мерише на плѣсень.

«Слѫнце ярко, слѫнце свѣтло,
Зайди, помрачи са;
А ти, ясна мѣсечинко,
Бѣгай, удави са!
Не свѣтете на турските
Кръвави тирани,
Които сѫ тѣлата ни
Покриле сѫсъ рани;
Не свѣтете на гръцките
Духовни тѫрговци,
Които сѫ изпоѣле
Свойте мирни овци;
Не свѣтете на нашите
Дебѣли хаджие,
Които сѫ най-пѫрвите
Хорски кесиджие;
Не свѣтете на нашите
Кални вѣстникари,
Които сѫ совѣстьта си
За кокалъ продали;
Не свѣтете на нашите
Писатели черни,
Които сѫ на турците
Чада мили, вѣрни;
Не свѣтете на нашите
Учители-крави,
Кои носатъ изгнилъ мозѫкъ,
Вовъ кратуни здрави

Слѫнце ярко, слѫнце свѣтло,
Небесно свѣтило!
Не нагрѣвай вечъ старото,—
То е мѫртво, гнило!
Месѣчинко, виторожко,
Не свѣти богато

Надъ гюбрето, надъ боклукътъ,
Надъ хорското блато!
Сжберете свойте лучи,
Роскошно изгрѣйте,
Надъ младото, пролѣтното
Свѣтъ Христовъ излѣйте;
Освѣтлѣте бжлгарска
Бѣсилница свѣта,
Която е вжзвдигната
Отъ ржка проклѣта!
Тука виси добаръ юнакъ
Или млада сила,
Която е воскржсила
Свойта майка мила,
Която е пробудила
Свойто мило племе,
Която е посѣяла
Ново здраво семе.»

105.

НА ПЛОВДИВСКИТЕ ГЖРЦИ.

Казвате ни, че сте чисти
Философски чада
На Сократа, на Бахуса,
На стара Еллада.

Вѣрваме ви. Друго-яче
Не може да бжде, —
Така баремъ мислатъ днеска
Пловдивските люде.

Демостенъ е билъ вашъ чичо,
Омеръ ви е уйчо;
А баща ви е изъ Сопотъ,
Име му е Лулчо;

Майка ви е изъ Казанлжкъ,
Име й е Злата . . .

Знаемъ, знаемъ—тя рѣшеше
На Дорча брадата!

Сестра ви е добра жена,—
Се «за райятъ» дава . . .
Отъ мѫничка съ дяконете
И лѣга, и става.

106.

Който иска щастие,
Трѣба да са труди,—
Доброто са достига
Сѫсъ кръвави гърди;
А кой иска на свѣтътъ
Мирно да робува,
То злото е евтино,—
Двѣ пари не струва.

107.

Грѫците ни наричатъ
Глупави скотове,
Че не щеме тѣхните
Пиени попове;
Грѫкините ни клѣнатъ,
Казватъ ни «потуре»,
Че не щеме да бѫдемъ
Вече тѣхни айгърe;
Турците ни попѫржатъ
Казватъ ни кяфире,
Че не щеме тѣхните
Паши мюзефире;
Туркините ни псуватъ
Кално и гнуснаво,—
Че ние сме бабички . . .
Иматъ пълно право!

108.

Сѫбрале са бѫлгаре
Мирски и попове
Да отсѣчатъ грѫцките
Бодливи рогове.
«Не щемъ вече грѫците, —
Казватъ тие мѫже, —
Не щемъ вече патрикътъ,
Че цигански лѫже!»
А патрикътъ си сѣди
Въ своето харемче,
Па цѣлува за инатъ
Своето Еленче.
«Какво ми са хвалите
Съ екзархътъ, съ фермanътъ . . .
Не боя са азъ отъ васъ,
Дорде е султанътъ.»

109.

Родила е мене
Мойта мила майка
Въ хубавъ день пролѣтенъ,
Въ зелена градинка;
Родила е мене
Между росно цвѣте,
Между лале бѣло
И червенъ трендафилъ;
Па е мене мама
Милвала, галила,
Радвала са сладко
И е говорила:
«Да бѣхъ знала азе,
Мое мило чедо,
Че ти ще пораснешъ
Синъ на Бѫлгария,
То би та повила
Съ меризливо цвѣте,
Съ садефъ, сѫсъ босилекъ
И съ червенъ трендафелъ,

А ако би знала,
Мое мило чедо,
Че ти ще да бѫдешъ
Измѣнникъ, предатель,
То би та повила
Съ тѫрне и съ коприва,
Па би та хвѫрлила
Въ помийната яма.

110.

Проклинатъ ни грѫците,
Биятъ ни софтите;
А ние спимъ, не хаѣмъ,
Броимъ си парите.

Безчестатъ ни турците,
Ѣздатъ ни моллите;
А ние спимъ, не хаѣмъ,
Броимъ си парите.

Смѣятъ ни са дѣцата,
Плюятъ ни момите;
А ние спимъ, не хаѣмъ,
Броимъ си парите.

Презиратъ ни бабите,
Кѫлнатъ ни жените;
А ние спимъ, не хаѣмъ,
Броимъ си парите.

111.

ИЗБАВИ НИ.

Боже мили, избави ни
Отъ турските добротворци;
Избави ни така сѫщо
Отъ просѣци-бѣломорци;

Избави ни отъ оние
Кръвожѣдни кесиджие,

Кои носатъ славно име
Виляетски чорбаджие;

Избави ни отъ оние
Чуждестранни предатели;
А най-паче отъ нашите
Православни приятели.

112.

Зора са е зазорила,
Слънце е огрѣло:
А въ гората славѣй птиче
Пѣсень е запѣло . . .

Запѣло е чудно, мило,
Сладко, гласовито,
Па са мъчи да пробуди
Се що е убито.

«Я ставайте, черни робе,
Време е настало
Да воскръсне сѣко плѣме,
Кое е паднало!

Воскръснаха талянците,
Станаха свободни;
Падна Пия деветиятъ
Предъ гласътъ народни;

Изгуби са Наполеонъ,
Падна Изабела,
Която е на единъ балъ
Цѣлъ островъ изѣла . . .

Даже негрите въ Хаити
Юнашки са биха, —
Съ цѣли рѣки гъсти кръви
Свобода добиха.

А пакъ вие, българете,
Непробудно спите,

Черни дни и черни мѫки
Отъ красти тѫрпите!

Срамъ и укоръ! живи хора
Да спатъ сѫнъ мѫртвешки
И да влѣкатъ рабски животъ—
Животъ нечовѣшки!

113.

«Напредваме, напредваме,
Казва дѣдо Спасъ,
На тоя свѣтъ нѣма други
Народъ като насъ!

Добихме си екзархия...
Да е живъ Антимъ!
Хайде сега да лѣгнеме
Сладко да заспимъ!

Имаме си още «Право»
Сѫсъ Найденова;
Имаме си книжарница
Съ Христа Данова.

»Правото» е, като рѣчи,
Пѫлно сѫсъ храна;
А книгите на Данова
Нѣматъ махана.

Не трѣба ни нищо друго...
А защо стоимъ?
Хайде вече да лѣгнеме
Сладко да заспимъ!»

114.

Я не плачи, я не жалѣй,
Планино зелена,

Не грижи са, но посрѣщни
Сланата есена!

И мойто е клѣто сѫрце
Тѣшко наранено;
Но слѣдъ снѣгътъ ще да бѫде
Пакъ сичко зелено:

По тебе ще пакъ да цѫвтатъ
Бужуръ и лалета;
А азе ще да намѣра
По-храбри момчета.

Хайде кажи: «богъ да прости
Спира, Караджата!»
Хайде кажи: «на хаджията
Блазе на душата!»

Помоли са така сѫщо
И за Василъ Левски,
За Стояна, за Стефана,
За Цоча Балкански!

Тие мѫже посѣяха
За свобода семе;
А ние ще да жѫнеме
Кога дойде време . . .

Това време наближава —
Чуй ти мойта дума! . . .
Скоро щешъ ти да ни видишъ
Подъ своята шума . . .

115.

Оковани вѫвъ синджире,
Съ букаи желѣзни
Крачатъ твойте, Бѫлгарио,
Дѣца мили, вѣрни.

Па проклинатъ изродите,
Продажните свине,

Кои казватъ за брата си:
«Нека да загине.

Че не дава да живѣя
Въ Ловечъ на-готово
И да глоба селѣнете
Изъ село Попово.»

Оковани вѫвъ синджире,
Съ букаи желѣзни
Крачатъ твойте, Бѫлгарио,
Дѣца честни, вѣрни,

Па проклинатъ учените,
Твойте вѣстникаре,
Кои казватъ на брата си;
«Той е билъ магаре!

Не знае ли, че азъ искамъ
Мирно да живѣя
И да лѫжа глупавите
Съ помощьта на бея?»

Оковани вѫвъ синджире,
Съ букаи желѣзни
Крачатъ твойте, Бѫлгарио,
Дѣца честни, вѣрни,

Па проклинатъ поповете,
Нашите владици,
Кои казватъ за брата си:
«Той е каль и трици!

Не знае ли, че попътъ е
Чудно мотовило,
Което е за кокошка
И бога пропило?

Не знае ли, че отецъ Нилъ
Е дѫлбоко блато,
Което е промѣнило
Христа за дукато?»

116.

ВОПРОСЪТЪ.

Охридчене плачатъ,
Че нѣматъ владика;
А екзархътъ мълче
И пие мастика;

Битолчене живо
Гонатъ цънцарлъкътъ;
А екзархътъ дрѣме —
Пуши си чубукътъ;

Неврокопци търсатъ
Свойто рузнаменце;
А екзархътъ иска
По-добро мезенце;

Пловдивчене казватъ,
Че не съ «комета»;
А екзархътъ ѣде
По деветъ пѣтлета;

Серезчене викатъ:
«Серезъ ще загине;»
А екзархътъ коли
По четири свине;

Цариградци викатъ:
«Съборъ да са сбере!»
А екзархътъ мисли
За печено ере;

Вълковичъ-бей пише:
«Още не е време;»
А екзархътъ сѣди
Въ синодътъ та дрѣме.

117.

Оставила кака Пѣнка
Своятъ градъ София,
За да стане коконица
Въ свѣта Ромжния.

Кокътъ ѝ е два аршина
Съ една ока гниди,—
За джлгъ го е земалъ Тончо
Отъ михаюзъ Мавриди.

Фустанътъ й блѣсти, грѣе . . .
Чудна чудесия!
И него е купилъ Тончо
Пакъ на вересия.

Излѣзла е наша Пѣнка
Хубость да продава,
Па са вжрти по Шосето,
Като сѣка крава;

А киръ Тончо на гарата
Санджците вдига,
За да купи каки Пѣнки
Баремъ мамалига.

118.

Пази, боже, отъ зла срѣща
И отъ зла жена!
Пази, боже, отъ калугеръ,—
Отъ бѣсна свиня!

Пази, боже, отъ михлюзенъ
И отъ хаджия!
Пази, боже, отъ клисавъ хлѣбъ,—
Отъ чорбаджия!

Пази, боже, отъ пиянъ попъ
И отъ гнилъ дерекъ!

Пази, боже, отъ «Правото» —
Отъ глупавъ човѣкъ!

А най-послѣ, пази боже,
Отъ шарлатане,
Отъ Ивана Найденова, —
Отъ калпазане!

119.

Въ коремътъ му жаби куркатъ,
Отъ гладъ са превива;
А не може безъ помада, —
Безъ пледъ го не бива!

Майка му е лани есень
Отъ тѫги убита;
А той гони кокоите, —
Като копой лита!

Баща му е за дѫлгове
Отъ лани затворенъ;
А той казва на хората:
«Отъ добаръ сѫмъ корѣнъ!»

Сестра му са петъ години
Сѫсъ турците люби;
А той сѣди съ блудниците
И кенета рѫби!

120.

Познавашъ ли онзи юнакъ,
Който тамъ дѫрдори?..
За Вилхелма, за Бисмарка
По цѣлъ день говори!..

Освѣнъ това, въ кавенето
Прави гюрултия...
— «Остави го, мой ти брайно,
Той е свищовлия.»

121.

Пакъ колѣда наближава,
Готватъ са мезета,—
Крякатъ патки, квичатъ свине,
Колатъ са прасета;

А бѣдниятъ пакъ въздиша,
Пакъ сълзи пролива
И честното парче хлѣбецъ
Съ кръвавъ потъ облива.

122.

НОВА ГОДИНА.

«Ново щастие, нови надѣжди
И новъ покоенъ животъ
Ще ни донесе тая година,—
И къща пълна съ имотъ!

Преминаха вечъ тѣшките мъки
И онзи страшенъ порой,—
Отъ сега нѣма никой да пати,—
Сѣкому господъ дава покой!»

Така говори бѣдниятъ човѣкъ
И сладко лѣга да спи;
А бъдни вечеръ съ насмѣшка казва:
«Я търпи, голйо, търпи!»

1874 г.

123.

ДѢ Е ЧИТАЛИЩЕТО?

Сѫбрале са нашите
Славни чучулиги
Въ кавенето «Ханъ-Симонъ» —
«Право», похвали ги!...

Читалище ще праватъ
Славно и богато, —
Единъ дава добаръ умъ,
Други брои злато.

Членове сѫ станале
Се млади хлапета.
А умъ трѣба да даватъ
Петъ мазни шкембета!...

Тръгнале сѫ мѫдрите
Да тѫрсатъ квартира,
Която би имала
И Цони, и бира.

Ходиле сѫ, ходиле
Чакъ до Каракаша,
Че тамъ има славѣйче...
То е слабость наша!

Ала единъ отъ петъте,
Не ще въ кавенето
Мѫдри сказски да чете...
Честно е момчето!

«Ние трѣба да идемъ
У бача Росети,
Че тамъ има добаръ ромъ
И двѣ Лизавети.»

124.

Бѫлгарине, бѫлгарине,
Чуждо мотовило!
Имашъ ли ти нѣщо свѣто
Или нѣщо мило?

Езикътъ си ти презирашъ,
Народътъ си гонишъ,
А надъ чуждите гробове
Едри сѫлзи ронишъ!

Сички хора напредъ вѫрватъ
И знание тѫрсатъ,
А ти клюнтишъ и не хаешъ...
Кучета та кѫсатъ!...

Циганинътъ, когото ти
Отъ сѫрце презирашъ
И когото, безъ да мислишъ,
Нечовѣкъ наричашъ,

Е по-добаръ патриотинъ
Отъ бача ти Станча
И отъ твоятъ славанъ херой
Пѣичовичъ Иванча;

Евреинътъ, когото ти
Сѫсъ камане биешъ
И съ когото нито ѣдешъ,
Нито вино пиешъ,

Е по-добаръ христиенинъ
Отъ мене и отъ тебе...
Той майка си не продава
За янинско кебе.

125.

Турците ни казватъ
Да са помиримe

И да не злословимъ
Фенерското име,

Гешоогlу казва
Да са спогодиме,
Па да идемъ въ Пловдивъ —
Сладко да заспиме;

Пѣнчовичъ ни казва
Да са нарѣдиме
И чинно патрикътъ
Да благодариме;

Балабановъ казва
Да са братимиме,
И съ грѫците дружба
Да искаламиме;

А Дивъ дѣдо казва:
«Тиквенъ ви е грошътъ,
Високо е хлѣбътъ,
Празенъ ви е кошътъ!»

126.

Ако искашъ ти да бѫдешъ
Славенъ и богатъ,
То да станешъ на Гешова
Баремъ стари-сватъ;

Ако искашъ ти да бѫдешъ
Честенъ и честитъ,
То да идешъ при Пѣнчовичъ
За архимандритъ;

Ако искашъ пакъ да бѫдешъ
Дебѣлъ и червенъ,
То да станешъ съ Балабана
На подлостьта членъ.

127.

Почѣкайте още малко
И ще видите,
Че ние сме по-фудуле
И отъ гнидите,

Че ние сме като вѫшка
На гѫшо перо,
Че ние сме като гайда
На селско хоро!

Народътъ си обичаме
И браниме го,
Името си почитаме
И хвалиме го;

Совѣстьта си развиваме
И учиме са,
Дѣцата си воспитваме
И трудиме са;

Школите си нарѣждаме
И метѣме ги,
Книжици си купуваме
И четеме ги . . .

Избрахме си Пѣнчовича
За представитель,
А Иванча Чорапчиятъ
За покровитель! . . .

Хвала и честь на разградци
И на тулчанци,
А прехвала на Силистра
И на русенци! . . .

Едно само не достига
На мойятъ народъ,
Че той ходи при младите
Да сѫбира плодъ! . . .

Младите сѫ «пропий-кѫща»
И развратници, —
Вездень стѫрчатъ предъ чуждите
Градски вратници . . .

Чѣсто сѣда, па са чуда
На моиятъ синъ,
Който везденъ главата си
Маже сѫсъ зехтинъ . . .

Засукалъ е мустачета,
Като морски ракъ
И хили са на момите,
Като котуракъ.

И ракийката обича
Моето дѣте . . .
Напие са, па ма гледа . . .
Ехъ, пате, пате!

Кога видѣхъ, че не зема
Вечъ отъ сопата,
То го пратихъ да са учи
По Европата.

«Вовъ Букурещъ, мислихъ си азъ,
Ще бѫде човѣкъ,»
А той стана мокра пола
И бѫрбливъ зевзекъ!

Старците сѫ друго нѣщо, —
Тие иматъ умъ, —
Главата имъ не пробива
И турски куршумъ.

Почѣкайте още малко
И ще видите,
Че старците ще да плѣснатъ
Гуреливите . . .

128.

Майко моя, мѫченице,
Какво си сторила?
Защо си ти въ сѫрцето ми
Човѣчность вселила?

Не знаешъ ли, че човѣкътъ
Не може да бѫде
Робъ на гнусни шарлатане,
На развратни люде?

Едно време ти казваше
Сѫсъ своята пѣсень:
«Расти, спи, и прекарай
Животъ миренъ, лесенъ».

Човѣкътъ е, моя майко,
Роденъ да живѣе —
Да са мѫчи, да са бори
И кръви да лѣе

Противъ злото, за доброто
За своето име,
За което самъ богъ казва
Да го защитиме.

129.

Заговѣлъ е дѣдо Нилъ,
Тримири, гладува.
Че шейтанътъ по цѣлъ день
Съ него диволува . . .

Днесъ го блазни Ралука,
А утре Катинка, —
Слѣдъ недѣля парите
На баба ви Минка . . .

Сега иска дѣдо Нилъ
Душа да покае

Да не казватъ хората:
«Той бога не знае.»

Отишѣлъ е дѣдо Нилъ
При дѣда Антима,
Па му казва смиренно:
«Отче, опрости ма!

Направи ма владика
Надъ нашето стадо, —
Азъ ща бѫда полезенъ
На старо, на младо.»

Излѣга са екзархътъ
Даде му корона,
А дѣдо Нилъ побѣгна
При «баба Матрона.»

130.

Още една пролѣтъ иде,
Шума зеленѣе,
А нашиятъ Крали-Марко
Вовъ кѫрчмата пѣе;

Още една пролѣтъ иде,
Цѫвти кукурякътъ,
А нашъ Филипъ вовъ Одесса —
Заложилъ байрякътъ;

Още една пролѣтъ иде
Ластавичка пѣе,
А нашъ Желйо вовъ Браила
Керемиди лѣе;

Още една пролѣтъ иде,
Гургувичка гуче,
А Панайотъ по Бѣлиградъ
Мустакътъ си суче;

Още една пролѣтъ иде,
Кукувици кукатъ,
А нашите хѫшовчета
Бѣла-рада пукатъ;

Още една пролѣтъ иде,
Сичко става младо,
А нашите родолюбци
Блѣятъ като стадо.

131.

Послѣ Ноя свѣтътъ е билъ
Честенъ и честитъ,—
Левътъ не билъ като днеска
Кръвникъ и сърдитъ,

Змията е била мѫдра,
Вълкътъ е билъ кумъ,
А пакъ леса на хората
Е давала умъ,

Тигаръть е пасалъ трева,
А мечката брязъ,
Козелътъ е давалъ млѣко,
А камакътъ мазъ:

Но дяволътъ, сатаната,
Мирно не сѣди, —
Той накаралъ дѣда Хама
Грѫци да роди.

132.

Едно време и нашъ Михо
Бѣше челебия,—
Той е ходилъ и въ Божи-гробъ
Да стане хаджия . . .

Тамъ похарчилъ нашъ киръ Михо
Двѣсте-триста лири,
Па са вѫрналъ въ България
Прехрана да дири;

Но хората милость нѣматъ,—
Нѣматъ добро сѫрце,—
И пратиле хаджи Миха
Да простира рѫце

И да проси милостиня
За «богъ да ви прости»...
И тѫй Михо-хаджията
Гризе чужди кости.

133.

Нашъ киръ Пройчо си купилъ
Висока капела,
За да кажатъ хората:
«Главата му хела»;

Но единъ лошъ пакосникъ,—
Дяволско колѣно!—
Свалилъ Пройчу цилиндрътъ
И намѣрилъ сѣно.

134.

БРАТУ Я. К—с—р—ву.

Помнишъ ли ти, какъ въ школото
Ходѣхме двамина
И сричахме по славянски.
«И—и—от—ца—и—си—на?»

Помнишъ ли ти, какъ слѣдъ време
Станахме вечъ калфи.—
Захванахме да сричаме
Омеги и алфи?

Но единъ день . . . . . Боже мили!
Даскалътъ дохожда
И казва ни: «хайде въ класътъ» . . .
Послѣ ни завожда

При голѣмите. А пакъ тамо...
За чудо и приказъ!...
Сѣдатъ мѫже мустакати,
Четатъ катихизисъ.

И ние съ тебъ захванахме
Гѫските да гонимъ
И своите родители
Умилно да молимъ

Да ни купатъ то мастилце,
То «книжка готова,»
То писалки, то хартийка,—
Мастилница нова.....

Ето четемъ, учиме са
И гѫлтаме жѣдно
Реторики, догматики...
Учение блѣдно!

Помнишъ ли ти още до днесъ
Тая постна каша
Или си я заборавилъ?
—То е дѫлжность наша!

Който иска здрава храна
Днеска да добие,
Той е дѫлженъ свойта глава
Добре да измие....

Излѣзохме изъ школото.
Казахме си сбогомъ:
Ти са пусна да печѣлишъ
Въ тѫрговскиятъ Содомъ;

А пакъ азе? Охъ, не питай!
Отидохъ въ Россия

Да потѫрса между рѫжьта
Чиста загария...

Не намѣрихъ. И тамо та
Професоръть лѫже . . .
За него сѫ Титъ и Августъ
Добри, славни мѫже;

А Брутъ, Катонъ и Кассии
Сѫ гнусна помия,
Защото сѫ заколиле
Римскиятъ бекрия . . .

135.

Я воскрѫси, Христе боже,
Бѣдните уроди,
Кои носатъ славно име
Славянски народи!

Воскрѫси ги, сабуди ги,
Дай имъ малко гордость,
Да не тѫрпатъ, като коне,
Фенерската подлость!

Дай имъ още умъ и разумъ,
Дай имъ постоянство,
Да не тѫрпатъ като свине,
Сѣко шарлатанство!

Напѫлни имъ картуните
Съ понятия здрави,
Да не дрѣматъ предъ силните
Като «дургунъ» крави!

136.

Вити вѣжди, черни очи,
Що сте нажалени?
Радвайте са, дордето сте
Млади и зелени!

Младостьта е като пролѣть,—
Тя за зло не знае,
Тя презира сѣка печаль,
И отъ трудъ не хае.

»Истинни сѫ твойте думи,
Мой брате родени,
Но пролѣтьта са не плаши
Отъ слани есени;

А момата твърде чѣсто
Недочѣква жътва
И увѣнва безвременно
Като сѣка жъртва.»

137.

Боже мили, не сѫздавай
Рогати говѣда,
Защото вечъ и човѣкътъ
Като тѣле глѣда . . .

Товаратъ го и спрѣгатъ го,
А той умно дрѣме!
Чегато е сичкиятъ свѣтъ
Балабанско семе!

138.

«Спи и чѣкай, чѣкай и спи,
Дорде въ гробътъ влѣзешъ,
Дорде въ райятъ предъ господа
Смиренно излѣзешъ,»

Казватъ мъдро богатите
Съ важность на челото;
А бѣдниятъ стои предъ тѣхъ
Съ тръпки по тѣлото

И проклина, и проклина . . .
«Судбино проклѣта!

Ти си майка само на тѣзъ
Гнусни мекерета,

А за менъ си зла мащѣха,
Тиранка пияна,—
Мойто поле, мойта нива
Съ кръви е обляна . . .»

139.

Надъ тебъ вали дъждъ и снѣгъ,
Но ти гордо ходишъ
И юнаци по Доспатъ
Противъ врагътъ водишъ!

Тѣлците та презиратъ,
Безчестно та псуватъ,
Защо имъ не давашъ
Мирно да робуватъ

Но ще дойде онова
Знамѣнито време
Когато ще и сънътъ
Вечъ да са раздрѣме . . .

140.

Който иска да бъде
Славенъ и честитъ,
Той е длженъ да лѣга
Ни гладенъ, ни ситъ;

Който иска на рахатъ
Чуждо да ѣде,
Той е длженъ отъ бога
Масло да краде;

Който иска да има
Твърдъ и здравъ корѣмъ,
Той е длженъ да казва:
«Лукътъ е бѣлъ крѣмъ.»

Който иска по цѣлъ день
Мирно да зева,
Той е дѫлженъ Мемишу
Химни да пѣва.

141.

БАСНЯ.

Рѣшиха са нашите
Осемъ кукувици
Да направатъ въ Тѫрново
Нѣколко болници.

«Стига вече мислене, —
Казватъ тие птици,—
Да не мислатъ хората,
Че сме калъ и трици.»

«Ние сме вечъ богати
Съ почитъ и съ жѫлтици . . .
Хайде, хайде да градимъ
Въ Тѫрново болници!»

—

Баснята е измислена
Отъ Миха базергянъ,
Комуто азъ честитямъ
Съ «аслѫ варъ се чокъ яланъ!»

142.

Пиленцата пѣятъ
Сладко, гласовито,
А дѣтето вряска
Въ дрипѣле повито;

Ягненцата скачатъ
Мило и свободно,
А дѣтето сѣди
Печално, безродно . . .

Ахъ! и волътъ има
Минути щастливи,
А хорските сѫдби
Сѫ слѣпи и криви...

143.

ПЛОВДИВСКИ ГРѪКЪ.

И азе сѫмъ като тебе
Човѣкъ благороденъ, —
Родилъ сѫмъ са отъ хаджийски
Тѫлстопѫпи корѣнъ!

Баща ми бѣ въ младостьта си
Въ Пловдивъ бозаджия,
Но киръ Хрисандъ го испрати
Да стане хаджия...

Майка ми бѣ при Хрисанда
Най-напредъ перачка,
Но за тѫлстѣ и заквака
Като сѣка квачка...

Свадбата ѝ сѫсъ баща ми
Стана по Гергйовдень,
А роди ма на тоя свѣтъ
Три дни слѣдъ Петровдень..

144.

Нека хода дрипавъ,
Нека хода босъ, —
Се моята совѣсть
Е ягкъ абаносъ!

Не кланямъ са ниско
Ни предъ единъ волъ,
А за поллеците
Имамъ буковъ колъ;

Не лижа саханътъ
На владиката . . -
Сичко изработвамъ
Сѫсъ мотиката:

Сами си спечѣла
И сами си ямъ,
А поиска нѣкой, —
Трѣба да му дамъ.

Нека хода дришавъ,
Нека хода босъ, —
Се моята совѣсть
Е ягкъ абаносъ!

145.

Въ младостьта си ние
Хвѫрчехме сѫсъ тебе, —
Мислѣхме ще стигнемъ
До ясното небе,

Мислѣхме ше видимъ
Щастливо блаженство,
Мислѣхме ще найдемъ
Умъ и сѫвѫршенство;

Но настѫпи старость,
Крѫвьта ни истина,
Мечтите вечъ нѣма,
Вѣрата погина!

Хайде сега съ тебе
Да вѫрвимъ надоле,
Безъ цѣлъ , безъ надѣжди —
Само съ тѣшко горе.

146.

И нашиятъ благовѣрни,
Полуумни «Вѣкъ»
Е захваналъ да са хвали,
Че е «человѣкъ»,

Че е сѫбралъ доста разумъ
По Тахта-кала,
Че е добилъ седемъ брата
Въ Ени-махала;

Но хората, мой ти брате,
Сѫ просто за смѣхъ!
Тие казватъ, че киръ Марко
Е цигански мѣхъ.

147.

Не подливай вода, —
Да ти не подлѣятъ,
Не смѣй са безцѣлно,
Да ти са не смѣятъ,

Не хапи свирѣпо,
Да та не ухапатъ, . . .
Що е било чуждо,
Чужди ще го лапатъ,

Въ това сѫщо време
Своето не давай,
Честьта си, умътъ си
Низско не продавай,

Ако дадешъ дума, —
Дума да ти бѫде
Па вѫрви, не бой са
Отъ лошави люде.

148.

БАСНЯ.

Единъ день, въ старите времена
Когато гръците сѫ посвѣщале въ богове
Даже и атинските магарета, а другите племена
Сѫ наричале варваре и робове,
При свободните горски птици на Парнасъ
Дошла една богато накитена гарга
И нарѣкла са «изъ Спарта кума Марга.»
«Добаръ день,» казала тя съ своятъ басъ.

—А защо си дошла по нашите гори?»
Я попиталъ соколътъ весело.
«Какъ защо! Сѫрцето ми гори, —
Отговорила тя кисело,—
Да стана щастлива, да стана благородна . . .
Азъ сѫмъ отъ добаръ родъ,
Азъ сѣкога сѫмъ била народна . . .
Сѣки вече познава гаргешкиятъ народъ.»
Ето вече три години
Марга лѣти надъ Парнасъ
И поддържа въ музиката
Нито теноръ, нито басъ!
Твърде скоро намислила
Да си търси и другарь
Нѣкой соколъ, нѣкой врабецъ
Или бухалъ темничарь;
Но горските свободняци
Иматъ лошави сърца,
Тие само сѫгрѣшаватъ,
Безъ да мислатъ за дѣца . . .
Но слѣдъ време мъдра Марга
Намѣрила вѣренъ другъ,
Койтоималъ черни очи,
Но умътъ му билъ не дългъ.
Свила му е сѫпругата
Топло гнѣздо на старъ букъ
И снѣсла му едно ейце . . .

Но крайятъ му не е тукъ!
Наша Марга са хвалила,
Че ще роди птичи царь,
Защото е получила
Отъ киръ Зевса божи даръ.

И сѣди пашата гарджица надъ ейцето, —
Сѣка майка е нѣжна камъ дѣтето!
Но времето наближило и бабите дошле,

Дошле и кумите,
Както то бива и между жените . . .
Единъ носи погача, други тутманикъ
А трети млинъ,
Да бѫде покровитель, да бѫде кавалеринъ
Желае сѣки единъ . . .
Начупило са ейцето и пилците
Раззинале устата си,
Чегато отъ новорожденното отроче
Очѣкватъ сѫдбата си!
Изведнашъ . . . «Пикъ, пикъ, пикъ!»
Боже, ти си великъ!
Кумите повдигнале Маргиното крилченце
И намѣриле подъ него гарденце.

149.

МНОГО СѪМЪ СЛУШАЛЪ.

(Изъ Хайне).

Много сѫмъ слушалъ азъ добри сѫвѣти,
Наставления, доброжелания и обѣщания свѣти.
Хората ми говорѣха: „Не роптайте,
Ние ще да ви поддѫржиме, навѣрно знайте!“
Азъ повѣрвахъ, оставихъ въ тѣхните рѫце своята сѫдбина
И насмалко щѣхъ да загина. . .
Но намѣри са добаръ човѣкъ
И поддѫржа, да е живъ, моиятъ вѣкъ.
Сѣки день той ми хлѣбъ доноси,
И нищо за награда отъ мене не проси . . .
Желалъ би да му дамъ, ако поиска, и честьта ми,
Но не мога. Тоя човѣкъ сѫмъ азъ сами.

150.

Охъ, не цѫвти въ русски Сибиръ
Лале и калина,
Не даватъ плодъ въ топли Каиръ
Дрѣнка и малина!

Не пѣе са вечъ и мене
Въ тая земя чужда,—
Тукашните патриоти
Отъ менъ нѣматъ нужда!

Хайде и азъ да си лѣгна,
Сладко да задрѣма,
И да смѣса чувствата си
Съ червата въ корѣма

151.

ДЕАРИ-БЕКИРСКА ПѢСЕНЬ.

Сѫрце мое бѣдно,
Не скѫрби ти вечъ, —
Смѫртната минута
Чука не далечъ!

Ще изроватъ яма
Подъ старъ кара-ачъ,
Ще зароватъ назе
Безъ сѫлзи, безъ плачъ. . .

Слѣдъ половинъ месѣцъ
Нашиятъ сарай
Ще обрасте съ бурень,
Съ тѫрне и съ дивъ-чай! . .

Ако отъ тукъ мине
Нѣкой нови робъ,
То ще да са запре
Надъ нашиятъ гробъ,

Па ще да помисли:
«Кой е закопанъ!
Да ли бѫрснатъ турчинъ,
Или нашъ Стоянъ?»

152.

Ако да сѫмъ соколъ
Иливъ орелъ,
То би надъ балканътъ
Бѫрзо полѣтѣлъ, —

Намѣрилъ би братъ си
Подъ горскиятъ букъ,
Па би му пошѣпналъ:
„Стига вечъ до тукъ!...

Ако нѣма правда,
Ако нѣма рѣдъ,
То извади ножътъ,
Па вѫрви напредъ...

За скѫпото плащатъ
И скѫпа цѣна,
А калта са люшка
Въ сѣка механа.“

153.

Сѣднала е мойта майка
На кѫщниятъ прагъ,
Па проклина сѫдбата си,
Свойятъ пѫрви врагъ.

«Сѫдбо моя, проговаря
Свѣтата жена,
Ти пропѫди дѣцата ми
Въ дѫлечна страна,

Ти остави мене сама
Подъ турската длань . . .
«Дѣ сѫ, мари, дѣцата ти?»
Пита Келъ-Хасанъ,

Па ма бие, па попѫржа
Христовия крѫстъ
И безчести на баща ми
Надгробната прѫсть.»

154.

Слушай, брате, не поливай
Кривите вретена,
Тие нѣма плодъ да дадатъ,
Ни шума зелена;

Остави ти старчетата
Спокойно да дрѣматъ . . .
Ти вечъ знаешъ, че даже рай
Е у тѣхъ въ корѣмътъ.

155.

Въ животътъ си не сѫмъ видѣлъ
Азъ никаква радость —
Се вѫвъ скѫрби, се въ печали
Мина мойта младость;

Но азъ вѫрва, азе тѫпча
Тѫрне и кремици,
А не казвамъ, че златото
Е боклукъ и трици! . . .

Правата сѫмъ смѣло бранилъ
На моето племе
И сѣялъ сѫмъ за свобода
Драгоцѣнно семе . . .

156.

Ори, ори, дорде ти са
Кръстътъ прегърбави
Ори, ори, дорде ти са
Длапьта разкръвави!

Ти си дължанъ да посѣешъ
Жито и пшеница,
Че надъ твойта празна глава
Виси суровица;

Ти си дължанъ да отсѣешъ
Добре свойто жито,
Че твоятъ е господаринъ
Свиня отъ корито;

Ти си дължанъ да изгниешъ
Подъ свойта мотика,
Че си имашъ и български
Екзархъ и владика.

157.

МОМИНСКА МОЛИТВА.

Не давай ми, мили боже,
Ни сребро, ни злато,
Нито къщи, покъшнини, —
Имане богато;

Дай ми само здравъ другаринъ,
Юнакъ черноок
Съ ягки кълки, съ здрави ръце
И съ гърди широки . . .

Дѣто има трудъ и сила
И любовь владѣе,
Тамъ не трѣба нищо друго.
Освѣнъ да са пѣе.

158.

Запѣло е славѣй пиле
Въ зелена градинка
Между здравецъ, между люлекъ
И жълта латинка . . .
Пѣе, пѣе славѣйченце
И тихо говори:
«Турското ще царство, момци,
Вечъ да са сѫбори;
А вие сте задрѣмале,
Вие сладко спите,
Илъ ходите по сѣдѣнки,
Пѣете съ момите!
Стига вече, стрѣснете са, —
Времето настава;
Ако е васъ човѣкъ родилъ,
А не мурга крава.»

159.

По-добре е да бѫдешъ
Въ Стрѣлча говѣдарь,
Отъ колкото въ Испанско
Вѣнценосенъ царь;

По-добре е да бѫдешъ
Магаре отъ сой,
Отъ колкото въ Турция
Ахчийски копой;

По-добре е да бѫдешъ
Съ Мемишъ-паша сватъ,
Отъ колкото на Фенеръ
Съ Найденова братъ;

По-добре е да бѫдешъ
Сиямски шебекъ,
Отъ колкото въ цариградъ
Редакторъ на «Вѣкъ.»

160.

Приготвилъ дѣдо Антимъ
Богата покана,
Патки, гѫски, яребици
И мазна сметана,
Па повикалъ Кръстовича
Да ѣде, да пие,
Въ птичо млѣко да са кѫпе,
Съ нектаръ да са мие;
Но Кръстовичъ са опира
И не ще да лочи,
Защото е совѣстьта си
Продалъ за двѣ очи.

161.

Вѣтре буйни, не мѫдри са,
Повѣй съ бурна сила
И очисти Бѫлгария,
Мойта земя мила,

Отъ новите идеици,
Отъ гнилото блато,
Което днесъ носи име
«Прогресивно злато»,

Отъ мѫдрите проповѣди
На »Източно Време»
И отъ отца Балабана,
Клисурското семе.

162.

Ти, мой брате, ма накарвашъ
Весело да пѣя
И сѫрцата на старците
Съ «их-ху» да посгрѣя;

Ти ма молишъ да загукамъ
Ясно, гласовито,

Да наслада, да ублажа
Онуй що е сито;

Ти са сѫрдишъ на моето
Перо ядовито
И казвашъ ми, че азъ бѫлскамъ
Твѫрде опорито. . .

Не сѫрди са. Ти самъ знаешъ,
Че са тѣшко пѣе
Въ това време, когато вечъ
Сѣки ни са смѣе. . .

Смѣятъ ни са циганете,
Смѣятъ ни са сички,
А ние спимъ и не хаемъ,
Сбираме жѫлтички.

1875 г. *)

163.

Настанаха изново весели дни, —
Цвѣтя и дѫрвета цѫвтатъ, —
Изчезнаха предъ животътъ зимните злини,
И изъ воздухътъ животинки лѣтатъ;
Запѣха умилно пролѣтните пиленца
По ярко-зелените кичести дѫрвета,
Заскачаха ваклите шиленца
По ароматните росни полета . . .
И азъ полуболѣнъ лѣгнахъ
На мегката и меризливата трѣва
И мѫчѣхъ са да заспа . . . Пе можахъ
Разрушителенъ огѫнь горѣше въ мойта глава

*) Отъ 1875 година почватъ вече стихотворенията помѣстяни въ „Знание“; журналъ, който бѣ предназначенъ и за бѫлгарите въ Турско. Ето защо тѣхното сѫдѫржание е така хрисемо и миролюбиво въ отношение на турското царство. Ред.

164.

Тя е още добра душа
Чиста, нѣжна, непорочна,
Като лале вовъ долина,
Като трева крѣхка, сочна.
Помогни ѝ, мили боже,
Да остане вѣчно нѣжна,
Като ангелъ отъ небето
Въ свойта риза бѣло-снѣжна!

165.

НОВА ПѢСЕНЬ.

I.

Хвѫрли сичко, моя мила,
И побѣгни съ мене;
Не може вечъ да са тѫрпи, —
Сѫрцето ми вѣне.

Да идеме въ чужда земя,
Между чужди хора, —
Тамъ ще азе сѫсъ сѫдбата
Храбро да са бора.

Дѣто има любовь, обичь —
Сѫдбата са смѣе
И щастие, като слѫнце,
И свѣти и грѣе.

II.

По нивите, градините
Слана засѫнила,
Изгорила цвѣтицето,
Сичко съ смѫрть покрила...

Презъ една нощь два ангела
Раниле, бѣгале,
На баща си, на майка си
Нищо не казале,

И отишле въ чужда замя
Щастие да найдатъ . . .
Охъ, тѣхните двѣ звѣздици
Скоро ще да зайдатъ!

III.

Природата накитила
Дѫрветата съ бѣло . . .
На крушата въ гробищата
Вечъ пиле запѣло,—

Подъ крушата въ черна земя
Лѣжатъ черни вѣжди,
И безъ обичь, и безъ любовь,
Безъ сладки надѣжди!

166.

ДА ВИ ПОПѢЯ.

Охъ, гладенъ сѫмъ. хора, я дайте ми хлѣбецъ
И не гонете ма съ безчестие отъ васъ,
И азе са считамъ за божи човѣчецъ, —
Празднувамъ велик-день, лѣтни свѣти Спасъ.
Господъ е далъ зима, студове и вѣтаръ,
Замѫрзилъ е сичко наоколо менъ,
А свѣти Георги, лѣтни свѣти Петаръ
Сѫ далече още . . . Нѣма топалъ день!
Охъ, я поглѣднете, че нѣмамъ покривка,
Че нѣмамъ обуща, нѣма дѣ да спа!
Ризата ми служи за нощна завивка, —
Не мога азъ вече така да тѫрпа! . . .
Помислете малко въ своите палати,
Какво ни е казалъ праведни Христосъ:
«Ще да скѫрцатъ зѫби сичките богати,
А въ рай влазя само онзи, що е босъ.»
Предъ прагътъ ви падамъ ниско на колѣне
И не искамъ стока, ни злато отъ васъ . . .

Работата не е страшна зарадъ мене, —
Работа азъ искамъ въ тоя тѣжакъ часъ.
Азъ не тѫрса много, азъ са бѣдно храна,
Стомахътъ ми, брате, е наученъ вечъ,
Но господъ не пуща въ Ромѫния мана, —
А Египетъ, знаешъ, е отъ насъ далечъ.
Казваха ми мойте бѫлгаре честити,
Че въ Букурещъ има за сѣкого хлѣбъ,
Че хората ходатъ чисти и омити,
Че у тѣхъ не биватъ ни трици, ни дрѣбъ.
И оставихъ азе мойте планиници
И моите чудни зелени гори,
Да намѣра фарфоръ, сребарни лѫжици, —
А гладътъ ще скоро да ма умори! . . .
Тука, знайте хора, нищо не е право:
Тука богаташътъ дрѣме, като волъ,
Здравото е болно, болното е здраво,
Солта имъ е захаръ, захарътъ е соль! . . .
Помогнете, хора, дайте да са труда,
Да спечѣла баремъ гроша петдесе . . .
Доста е патила мойта глава луда, —
Богъ ще скаро назадъ да ма занесе.
Не ща и не мога вечъ пѣсень да пѣя,
Гласътъ ми трѣпере отъ студъ и отъ гладъ;
Съ сѫлзи трѣба сѣка дума да облѣя . . .
И азе сѫмъ човѣкъ и азъ не сѫмъ гадъ!

167.

Въ сегашните времена
Хората сѫ хитри, —
Сѣки има за проданъ
Мозѫкъ отъ петъ литри!

Апостоли пѫплатъ вечъ
Повече отъ мраве;
Сѣки лѣчи болните,
Сѣки черпи съ здраве . . .

Който много бѫрбори,
Той о мѫжъ народенъ

Който има много лой,
Той е благороденъ;

Който краде отъ бога,
Той са уважава;
Който лъже майка си
Нему са честь дава.

Въ сегашните времена
Хората сѫ хитри, —
Сѣки има за проданъ
Мозъкъ отъ петъ литри!

168.

КИРИЛУ И МЕТОДИЮ.

Папите ви люто казватъ.
Че сте еретици,
А вие сте два брилянта,
Двѣ чисти жълтици;

Гръците ви явно хулатъ,
Че сте горделиви,
А вие сте два сокола,
Два славѣя сиви;

Шафарикъ ви «чисти гръци»
Учено нарѣче,
Безъ да глѣда «Въ началѣ бѣ»
Кой първи изрѣче

На славянски бащинъ езикъ,
За своите брате,
За българе, за чехите,
За сърбо-хорвате.

Не сте вие нито гръци,
Нито еретици,

Не сте вие продавале
Христа за жълтици!...

Който първи е написалъ
«Въ началѣ бѣ слово»
И вдъхналъ е във народътъ
Учение ново,

Той не може да бъде гръкъ,
Нито чужди корѣнъ,
А българинъ, мъжъ праведенъ
Честенъ и народенъ.

169.

ХРИСТОСЪ ВОСКРЕСЕ.

Христосъ воскресе,
Радосгь донесе,
Миръ и любовь
И животъ новъ!
Христосъ воскресе между юдеите
И воскръси правдата на земята,
Разби плановете на фарисеите
И съкруши царството на сатаната
Съ своите свѣщенни думи: «Братия,
Обичайте са между себѣ си!»
Рѣче, поглѣда ги божественно
И тури на главите имъ ръцете си.
Миръ и намъ, мои мили братия,
Любовь, и правда, и добро!...
Вардете са да не оскърбите Христа
И да не турите пръстътъ си въ неговото ребро.

170.

Ти ми казвашъ, зимбилъ цвѣте,
Че не можешъ да блѣстишъ,
Че студове, че вѣтрове
Ти не даватъ да цъвтишъ

Успокой са, мой зимбилко,
Ти ще видишъ ясенъ день,
А азе ща да завѣна
Още крѣхакъ и зеленъ.

Мене гонатъ вѣтровете
Съ свойта страшна мокрота
И хората съ свойта глупость
И съ своята простота,

А най-много ма прислѣдва
Мойта собственна душа,
Защото ми препятствува
Съ «дано» . . . да са утѣша.

171.

Хубава си, моя горо,
Меришешъ на младость,
Но вселявашъ въ сѫрцата ни
Само скѫрбь и жалость:

Който веднашъ та поглѣда,
Той вѣчно жалѣе,
Че не може подъ твоите
Сѣнки да изтлѣе,

А комуто стане нужда
Вечъ да та остави,
Той не може дорде е живъ
Да та заборави.

Хубава си, моя горо,
Меришешъ на младость,
Но вселявашъ въ сѫрцата ни
Само скѫрбь и жалость:

Твойте буки и дѫбове,
Твойте шуми гѫсти,
И цвѣтята, и водите,
Агнетата тѫлсти,

И бужуритъ, и тревите
И твойта прохлада,
Сичко, казвамъ, понѣкогашъ
Като куршумъ пада

На сѫрцето, което е
Сѣкогашъ готово
Да поплаче кога види
Въ природата ново,

Кога види какъ пролѣтьта
Старостьта испраща
И подъ студътъ, и подъ снѣгътъ
Животъ са захваща.

172.

Днеска вече нѣма правда
Нѣма доброта, —
Хората са звѣрски хапатъ
Подлость, гнусота

И ненависть бѫрзо растатъ,
Богато цѫвтатъ;
А честностьта и любовьта
Въ жгалътъ сѣдатъ

И хвалатъ са съ прошедшето,
Съ своятъ златенъ вѣкъ,
Когато е на човѣкътъ
Братъ билъ пакъ човѣкъ . . .

173.

Тревице, тревице,
Крѣхка и зелена
Що стѫрчишъ печално,
Като изгорена?
— «Не искашъ ли, врагу
Крѣхко да са смѣя,

Когато е време
Вечъ да пожълтѣя?
Ето наближава
Лѣтни свѣти Петаръ,
Който гори, пали
Съ своятъ горѣщъ вѣтаръ;
А ти съ свойте брате
Жътваре, косаче
Тъпчете, косите
Като обираче . . .
А ако са скрие
Нейде чемерика,
Ти я ископавашъ
Съ своята мотика
Па садишъ мамуле
Жито, ечимици,
Които ти даватъ
Брашно, хлѣбъ и трици . . .
Но дохожда есень
Мокра и прохладна
И нашата сестра
Не остава гладна;
Тя са възражда
И става отава,
Но ти имашъ овце
И лакома крава . . .»

— Не само тебъ, моя
Травко меризлива,
Лютата сждбина
Съ ядове облива,
И твойте душмане,
Кои та убиватъ
Рано или късно
Сладка храна бивать
На черве, на глисте,
На рибите морски,
На гарги, на врани,
На орлите горски.

174.

Учете са, мои птички,
Пишете, четете,
И своята малка глава
Съ разумъ напѫлнете!

Настанаха вечъ времена,
Въ които не може
Ни хитриятъ, ни подлиятъ
Свѣтътъ да излѫже,

Нито може пакъ глупецътъ
Да дрѣме, да спава,
Защото днесъ и самъ господъ
Готово не дава.

Учете са, мои птички,
Четете, мислете,
И бѫрзайте по-раничко
Да са просвѣтете!

Днеска умътъ и разумътъ
Свѣтътъ управляватъ,
А думите «дано,» «ако»
Гладни лѣгатъ, ставатъ.

Науката напредъ крачи,
Па раздава злато, —
И говори: «умното ще
Да бѫде богато.»

Учете са, мои птички,
Питайте са дружино,
И богъ ще ви даде сичко,
Щото ви е нужно!

175.

Вѣтрецъ вѣе отъ камъ сѣверъ
Люлѣе вѫрбите

И приспива пловдивчене,
Пѫлни имъ гѫрдите

Съ прохладица, съ тиха нѣжность
Съ любовь и съ надѣжди . . .
Не спи само една душа,
Не спатъ черни вѣжди, —

Душа тѫрси чиста любовь,
А алени уста
Шѣпнатъ тихо и пѣчално:
«Останала пуста

Оназъ кѫща, вовъ която
Два рода живѣятъ
И двѣ искри отъ ненависть
Одавна вечъ тлѣятъ! . . .

Мене мама на грѫкъ даде
Да стана кирия . . .
Чегато са щастието
Зема сѫсъ кирия!

Отъ утреньта до вечерьта
Кирякъ проповѣда,
Че само той е билъ човѣкъ! —
Ние сме говѣда,—

Че и господъ на небето,
Който надъ насъ влада
И който ни дава здраве
Е грѫкъ изъ Еллада.

»Що сте вие? Диви хора,
Казва той сѫрдито,
Кои ѣдатъ, като свине,
Трице изъ корито.

Грѫкътъ е далъ на Европа
Сократа, Платона,
Които сѫ въ науката
Скиптръ и корона,

А вамъ е далъ апостоли
Хилѣди свѣтие . . .
Глѣдай сега коя си ти
И кои сме ние!»

Не може вечъ мойто сѫрце
Да тѫрпи, да слуша
Какъ безчести народътъ му
Даже и киръ Гуша

Цѫнцаринътъ, крадливецътъ, —
Битолска просия,
Която е совѣстьта си
Дала подъ кирия!

Не земайте, момиченца,
Гръцките свѣтие,
У тѣхъ нѣма за насъ добро,
Съ тѣхъ не можемъ ние.

176.

Я не плачи, моя птичко,
Отрий очи черни,
Не повтаряй моите думи
Сладки, а невѣрни . . .

Наказанъ сѫмъ и азъ доста
Отъ мойта сѫдбина,
Която ма безжалостно
Хвѫрли да загина

Въ вировете, въ блатищата,
Въ развратътъ свѣтовни,
Които сѫ за чистото
Пагубни, утровни . . .

Я не плачи, нещастни сме
Ние и двоица:
Азе влѣка женски синджиръ
А ти си вдовица.

177.

Сѣки казва, че обича,
Щото е добро,
Че умътъ е чисто злато,
Разумътъ—сребро,

А малцина тѫрсатъ разумъ, —
Дайте имъ сребро,
Че безъ него на човѣкътъ
Не бива добро.

178.

Бѫди честенъ, казвай право,
Па вѫрви напредъ,
Безъ да глѣдашъ, че е каленъ
Тоя божи свѣтъ!

Знай, че нищо не оставя
Бѣдниятъ човѣкъ,
Освѣнъ име, честно име, —
Баръ за своятъ вѣкъ.

Богатството, което ти
Наричашъ имотъ
И което си спечѣлилъ
Съ трудъ и съ кръвавъ потъ,

Ще да ѣдатъ развратници
Съ блудните жени
И съ скрофули ще прославатъ
Твойте добрини;

А твоето «превелико
Чувство» или лой
Ще да ѣдатъ гладни черве
Отъ сѣкакавъ сой,

Но ни единъ не ще каже:
«Боже, миръ му дай,
Заведи го вовъ твоиятъ
Освѣщенни рай.»

Помни, брате, мойте думи
И бѫди човѣкъ,
За да помни името ти
Баремъ твоятъ вѣкъ.

179.

Днеска ни дай малко, днеска ни дай пиле,
А не слѣдъ сто годинъ златни планини,
И нашите предки сѫ ѣле и пиле
Сѫсъ своите уста въ онезъ старини
Които ни даватъ честно да разберемъ,
Че сѣки вѣкъ тѫрси нови добрини . . .
Днесъ ще да дадеме, днесъ трѣба да земемъ,
А не слѣдъ сто годинъ златни планини!

180.

Мѫлчи, не гордѣй са,
Не бѫди глупецъ, —
Още са не знае
Твоиятъ конецъ!

Свѣтътъ са мѣнява,
Бонапартъ е прахъ,
А Аттила бѣше
За Европа страхъ!

Сичко ще прибере
Студениятъ гробъ:
Родшилда, Андраши
И черниятъ робъ,

И тебъ ще прибере
Съ твоятъ мили синъ, —

Надъ сичко ще каже
Времето «амминъ!»

Нищо не е вѣчно
Презъ тоя животъ,
Нито твойта слава,
Ни твоятъ имотъ;

Само гнилостьта е
Вѣчна като день, —
Вѣнецътъ ѝ бива
Сѣкога зеленъ.

181.

«Лжата е голѣмъ грѣхъ,»
Казва моралистътъ,
Но слѣдъ два дни обжрща
Наопаки листътъ.

«Лжата е, говори
Хитрина джлбока,
Безъ нея би хората
Биле като стока.»

А правдата по свѣтътъ
Проси милостиня,
Чука тука, чука тамъ
Като просѣкиня.

182.

Боже мили, чудотворче,
Накарай сждбата
Да пренесе изъ петите
Умътъ ни въ главата!

Доста сме са изъ мжглата
Безумно скитале
И отъ бога Аримана
Щастие искале!

Ако умътъ нѣма сила
И страстьта владѣе,
То не може щастието
Мирно да огрѣе.

183.

(Изъ Н. А. Добролюбова).

Мили друже, вечъ умирамъ,
Че самъ билъ доволно честенъ,
Но утѣха азъ намирамъ,
Че ща бѫда баръ извѣстенъ.

Мили друже, азъ умирамъ,
Но ми е мирна душата . . .
Днесъ щастливо та избирамъ
Да ми продължишъ борбата.

184.

Чѣсто сѣда и са чуда
На бѣлиятъ свѣтъ,
На слънцето, на звѣздите,
На тоя скелетъ,
Който носи име човѣкъ,
Който нѣма срамъ
Да разсказва и да пише,
Че отецъ Аврамъ
Му е далъ власть да царува,
Да бѫде деспотъ
Надъ сичките животинки
Надъ своиятъ родъ . . .
Сѣда, глѣдамъ и чуда са:
Защо сѫмъ и азъ?
Трѣбамъ ли ви? Кому трѣбамъ?
Питамъ азъ и васъ.
Кажете ми още, мола,
Що ще бѫде съ менъ:

Ща ли умра още рано,
Младъ, крѣхакъ, зеленъ,
Или ща да хода гѫрбавъ
Изъ село въ село
Да разсказвамъ съ пѣсните си
Щото е било.
Да ви пѣя за Лазара,
За златниятъ вѣкъ,
Когато е на човѣкъ
Братъ билъ пакъ човѣкъ?
Или ща азъ да постигна
Богатство и честь
И да вида съ очите си
Що е хорска лесть?
Но по-послѣ, но по-послѣ? . . .
Ето единъ день
Азе лѣжа въ постѣлята,
А около менъ
Дѣлатъ вече златото ми
И мойятъ имотъ! . . .
Поврага му и парите
И тоя животъ!

1876 г.

185.

МОЛИТВА.

Боже мили, мола ти са,
Направи на пиле,
Дай ми очи орелови,
Соколови криле;
Помогни ми да подхвѫркна
Нагоре високо
И да спусна бистро око
Надоле дѫлбоко,
Да поглѣдамъ мойто село,
Пѫстрата поляна,

Дѣто моми хоро скачатъ
Въ празднична премяна,
Дѣто момци пѣсни пѣятъ
Сѫсъ кавале свиратъ,
А женитѣ съ поглѣдътъ си
Дѣцата си диратъ
И рѣшаватъ тайнственно
Множество вопроси:
Ще ли Стана да задоми
Синътъ си Ивана?
Ще ли Пѣнка да живѣе
Любовно съ Стояна
Дай ми, боже, здрави уши,
Азъ искамъ да чуя,
Какво казва оназъ мома
За менъ и за Груя.
Кой й лѣжи на сѫрцето,
Кого тя сѫнува?
Или са тебъ, мили боже,
Тя вечъ чѣсто сѫрди,
Че баща й нѣма сѫрце
Вовъ своите гѫрди,
Че майка й дене, ноще
За пари дѫрдори,
Че зетъ й я на умъ учи,
А братъ й я коли,
Ако земе сиромахъ мѫжъ,
Ако земе Пройча,
А не Станя бакалинътъ,
Или баремъ Стойча?
Дай ми, боже, ясни очи,
Азъ искамъ да вида
Сичко що е мило, драго,
Преди да си ида. . .
Глѣдай стои вечъ майка ми
Предъ нашите врата,
А баща ми, — гладенъ е вечъ, —
Сѣди подъ вѫрбата
И бѫбре си: «що не иде?
Червата ми крукатъ. . .
Нека идатъ да играятъ
Кога са напукатъ. . .

Или раждай ти синове,
Учи ги въ школйото,
Да ти казватъ: «тѫрни гладенъ,
Доръ свѫршимъ хорото!»
Я не бѫбри, мили тато,
Кажи: «миле сине,
Младостьта е горско цвѣте, —
Скоро ще са мине!
Порадвай са, дорде си младъ,
Дорде сѫрце иска,
Дорде не е захванала
Ржката да стиска
Парицата, душицата,
Човѣшката гордость,
Коя чѣсто и ангелътъ
Подбужда на подлость.
Азъ наричамъ свѣто само,
Щото е зелено,
Щото пѣе, щото не е
Още уморено
Отъ сухите премѫдрости,
Отъ хорската дружба
И отъ оназъ «самозвана»
Обществена служба.»

186.

Я повдигни, мила майко,
Старите си рѫце, —
Благослови чедото си
Сѫсъ беззлобни рѫце;
Приготви му душицата
За трудъ и за мѫки,
Кои бурно ще потѣкатъ
Слѣдъ школското б у к и! . . .
Вѫвъ школата пѫрчки, сѫлзи
И сухи науки,
А въ животътъ гладъ, попѫржни,
Робе дѫлгорѫки;
Вѫвъ школата глупость, тѫпость
И фрази високи,

А въ животътъ злость, ненависть
И рани дълбоки;
Вѫвъ школата тълсти лъжи
За Йона, за Тита,
А въ животътъ сѣко муле
Старията левъ рита;
Вѫвъ школата невѣжество.
Учители слѣпи,
А въ животътъ. . . замълчавамъ. . .
Звѣрове свирѣпи!

187.

Радвайте са когато ви
Безчестните псуватъ
И гущере, и ядове
Злобно надъ васъ бълватъ!

Отъ когато слѫнцо грѣе,
Или свѣтътъ трае, —
Змията са сѫсъ ядъ дави,
А кучето лае.

Радвайте са когато ви
Шугите завиждатъ,
А подлите чело вѫсатъ
Когато ви виждатъ!

Завистьта е важна сила, —
Тя туря предѣли
И обгражда свѣщеното
Сѫсъ стѣни дебѣли.

188.

Ако ти отнѣмешъ
Моето имане,
Мангалътъ, тиганътъ,
Кѫщните сахане,

Ако ти запалишъ
Мойта воденица,
Илъ ако измамишъ
Мойта годѣница,

То у менъ остава
Една свѣтла сила,
Която е вѣрна
Надѣждна и мила

Нея вечъ не може
Никой да набара,
Защото честьта е
Сѫсъ опитность стара.

189.

Испѫлниха са моите желания,
Сбѫднаха са сладостните мечти, —
Паднаха въ прахъ жестоките страдания,
А за сичко си виновникъ Ти!
Ти, царъ велики надъ великите,
Освободитель на поробенните,
Добаръ хранитель и на най-малките,
Милостивъ и камъ окаянните.
Вѣнци миртови, лаврови и дѫбови,
Сѫ покривали главите и на оние царйове,
Които сѫ ковале въ тѣшки окови
Умътъ и свободата на своите рабове
Тебе не трѣбатъ . . . Не да заробявашъ
Си са родилъ Ти на тоя свѣтъ,
А да отривашъ сѫлзи, да освобождавашъ
Да ввождашъ и въ хоасите добаръ рѣдъ.
Да, Тебе не трѣбатъ вѣнци и тиари, —
За тебѣ са молатъ милионе работници.
За твоето здравие са отварятъ хилѣди олтари,
Твоето име произнасятъ и послѣдните просѣци.
Но Ти намъ принасяшъ още единъ плодъ,
Драгоцѣненъ, славенъ, като и Ти самъ,

Ти днесъ возкржшавашъ славянскиятъ родъ,
Който бѣше заспалъ, за нашиятъ срамъ. *)

190.

Тамо горе надъ скалите
Подъ джрво зелено,
Сѣди момче голобрадо
Тжжно, нажалено;
Навѣло е свойта глава
И мисли джлбоко
За своите мили гори
И поле широко,
За баща си, за майка си,
И още за нѣщо,
Което е той оставилъ,
Но любилъ горѣщо.
«Боже мили, говори той,
Молимъ помогни ни,
Да преминатъ по-скоричко
Тие двѣ години,
Па да ида въ мойто село,
Въ моята градинка
Да набера росно цвѣте
Шибой и латинка,
Да увия вита китка
Да я дамъ на мама, —
Да й кажа на ухото
Когато сме двама:
«Иди мамо, искай ми я,
Бжрзай, мамо мила,
Че да чѣкамъ, знаешъ ли ти,
Нѣмамъ вече сила».
А мама ще да облѣче
Свойте нови дрѣхи,
Па ще купи захаръ крушки,
Сливи и орѣхи

*). Въ тая пѣсень покойниятъ за пжрвь пжть презъ животътъ си вжспѣва царските корони. Ние ще да обяснимъ въ неговата биография тая метаморфоза. Ред.

И ще земе пѫрстенътъ ми
И маджаръ жѫлтица,
Да занесе на моята
Мила годѣница».

——

«Имашъ право, мой ти брате,
Това казвамъ азе,
Блазе тебе, че не си ти
Баба като назе,
Ами си зелъ тѫнка пушка
На юнашко рамо, *)
Да оперешъ лицата ни . . .
Чѣкай малко само
И ще видишъ, че сѣки ще
Тебе да обича:
Момичките, момченцата,
Твойта годѣница.

191.

Тѣшко са достига това що е мило,
Драго и приятно, чисто и добро,
А щото е лошо, печисто и гнило,
За него не трѣбатъ злато и сребро.
Поглѣдайте ясно на тая природа,
Която е пѫлна съ чудо-чудеса,
Съ животни, съ дѫрвета, съ човѣшка порода,
Съ сини и прозрачни ясни небеса;
Въ земята са рѣдко златото намира,
За това е скѫпо до немай-кѫдя,
И цвѣтътъ трендафелъ сѫсъ мѫки са сбира,
За това са тѫрси почти насѫдя:
Маслото му цѣнатъ скѫпо и високо
Че то е приятно, чудно-благовонно,
А шипката боде остро и дѫлбоко
И не глѣда на насъ твѫрде благосклонно.

*). Въ тая пѣсень са въспѣва бѫлгарскиятъ солдатинъ. Тая е написалъ въ Тѫрново, по случай на пѫрвиятъ въ Бѫлгария наборъ.

Ред.

НАРОДНИ ПѢСНИ.

1.

БѫЛГАРСКА ПОМАШКА ПѢСЕНЬ.

Книга пише юнакъ Панчоолу,
Та я праща брату, побратиму
Байрактару Нану бѫлгарину: —
«Много здраве Нано, бѫлгарине,
Я сѫбери бѫлгарски юнаци,
Ако можешъ до десетъ хиляда,
Па да дойдешъ вовъ Ловеча града,
Да помогнешъ брату Панчоолу;
Че си иде на мене садразамъ,
Води турци, води еничере,
Па низаме и таборъ читаци.
Иска мене садразамъ да хване,
Да ма веже като вакло ягне,
Да ма води во Ловеча града,
По ловешки улици широки,
Да ма бѣси на сухата вѫрба.»
Прочелъ книга Нано войводата,
Прочелъ книга, юнаци сѫбира;
Посѫбралъ е бѫлгарски юнаци,
Посѫбралъ си до десетъ хиляда,
Па прибѫрзалъ да помогне брату,
Срѣшнале са турци съ помаците,
Съ помаците още съ бѫлгарете:
Турци рѣжатъ, а помаци колатъ:
Зачервиле ниви и ливаде,
Кѫрви текатъ, — вода отъ планина,
А трупове, какъ снопе на нива.
Провикна са юнакъ Панчоолу:
«Чуй ма мене, царски садразаме,

Азъ самъ помакъ, помашко колѣно,
Не самъ роденъ отъ бѣла туркиня,
Не самъ повитъ въ кадифе, коприна,
Не хранихъ са ни мазно, ни сладко:
Менъ ма роди червена бѫлгарка.
Повила ма вовъ букова шумка,
Отрасла ма подъ бука зелена,
Хранила ма съ кукурузно бращно,
Учила ма съ турчинъ да не пия,
Научила турчина да коля,»
Махна съ сабля и отсѣчи глава,
Турска глава, глава садразамска.

2.

Вѫлко, Вѫлко, Вѫлко башъ байректаръ,
Свивай байрякъ, дѫждъ да го не вали.
«Некъ го вали огѫнь да го гори!
Ние бѣхме деветина брата:
Осемтина подъ байрякъ измрѣле, —
Добаръ господъ и заради мене.»
Още Вѫлко това не изрѣкалъ, —
Пукна пушка изъ гора зелена,
Та удари Вѫлка въ клѣто сѫрце.
Вѫлко викна, та гората ѣкна:
«Ей ви вазе, ви вѣрна дружино,
Несете ма и занесете ма,
Занесете ма на пѫть, на крѫстопѫть;
На крака ми байрякътъ побийте,
За байрякътъ коня ми вѫржете.
Кой е младо коня да возсѣдне,
Да возсѣдне тая враня коня,
Да понесе тоя крѫстатъ байрякъ,
Да спомене Вѫлка башъ байректаръ.

3.

Мургашъ-планино, планино
Много си, Мургашъ, хубава

За паша, за зимовище,
А за хайдуте най много!
Тръгналъ ми Дончо-вайвода,
Да шѣта гора зелена,
Да пие вода студена,
Да води момци юнаци.
Дончо е юнакъ войвода,
Че го бѫлгарка родила,
Съ бѫлгарско млѣко доила,
И на сина си думила:
Дончо, бѫлгарско колѣно,
Я си запаши саблята
И си нарами пушката,
Па иде въ гора зелена,
Сѫбери момци юнаци, —
Удрайте пусти читаци.
Да си земята отнѣмемъ,
Да си дѣцата откупимъ,
Да си жените избавимъ,
Да си бащите помѣнемъ,
Да си за майка отмѫстимъ.

4.

Мено засвири и запѣя:
Че чудо ли е станало!
Какво е чудо станало?
Мома войвода да бѫде
На седемдесетъ юнаци
На седемдесетъ и седемъ!
Де гиди Рада войвода!
Развѣла Рада байряци,
Повѣла Рада юнаци,
Да шѣта гора зелена,
Да гази Стара-планина!
Рада дружини думаши:
«Дружино вѣрна сговорна,
Хайде на нишанъ хвѫргаме,
Който си нишанъ прекара,
Той ще ни бѫде войвода.»

Сички на нишанъ хвѫргале,
Въ нишанъ си никой не згоди:
Рада си вдигна пушката,
Рада си нишанъ удари,
Момците викатъ съ единъ гласъ:
«Рада ще бѫде войвода.»
Де гиди, Рада-войвода,
Де гиди Стара-планина,
Де гиди сѣнка дебѣла,
Де гиди бука зелена,
Де гиди вода студена,
Де гиди ягне печено!

5.

ПѢСЕНЬТА НА СТЕФАНА КАРАДЖА.

Отъ камъ источната страна
Голѣмъ са страхъ зададе;
Изъ Сѫрбия млади войни
Сѐ юнаци, сѐ бѫлгаре
Сѫгласно са сѫгласиле,
Сѫрдечно са помолиле:
«Боже вишни, всемогѫщи,
Помогни ни, направи ни
Що желаемъ, че страдаемъ
Да спечѣлимъ Бѫлгария,
Да спасиме народътъ си.»
Щомъ въ балканътъ достигнаха.
На зелките страхъ дадоха, —
Распратиха стражарете,
Байректаре, бѫлгарете
По високи по планини,
По широки по полѣни.
Срѣщнаха са сосъ турците
Направиха цѫрва битка
Страшна битка въ Кара-Юсинъ.
Отговаря водителя,
Байректаря малки Стефанъ
Малки Стефанъ Караджата:
«Ой ви вазе, отборъ момци!

Който изъ васъ въ бойятъ падне,
Нека Господъ да го прости;
Кой са изъ васъ живъ попадне
Вовъ турските остри нохте, —
Въ Тѫрново ще да го водатъ
При пашата ще излѣзе, —
Нека каже на пашата,
Какво искатъ бѫлгарете.»
Щомъ Караджа туй издума,
Той ми въ бойятъ раненъ падна.
Въ Тѫрново го завѣдоха,
Предъ пашата отвѣдоха.
Нѣма ти страхъ малки Стефанъ!
Той доказа на пашата,
Какво искатъ бѫлгарете:
«Не е жално да погинемъ
За своята мила майка
Мила майка Бѫлгария!
Тазъ година сме стотина,
До година хилѣдина!
Други момци ще излѣзатъ
Басъ да колатъ, васъ да бѣсатъ,
Васъ да биятъ, васъ да мѫчатъ,
Да отнѣматъ свойто царство.

6.

Стоянъ въ механа сѣдѣше,
Червено вино пиеше,
Камъ планината гледаше
И на планина думаше:
«Горо ле, Мургашъ планино,
Много си, Мургашъ, хубава
За стадо, за зимовище,
А най-повече за пàша!
Ала ма, Мургашъ, расплаквашъ,
Че ти ми земашъ, планино,
Сѣка година по овчаръ,
А тазъ година двамина,
Двамина и съ кехаята.»
Мургашътъ мѫлчи сѣкога, —

Никому нищо не казва;
Ала Стояну продума:
«Стоене, младо юначе,
Азъ не ти земамъ овчере,
А вѫрхъ менъ има громада,
Громада съ сини камѫне,
А въ камѫнете — змѣица,
Змѣйца пуста вдовица,
Тя ти и зема овчере,
Тя ти зе и кехаята.»

7.

Остана Ненчо сираче
На половинка годинка;
Безъ майка, Ненчо, безъ баща.
Че расте Ненчо порасте
До дванаесе години;
А нѣма ниде никого
Кой да си Ненча научи
Да оре Ненчо, да копа
Бащини нивя, бостане,
Бащини още дѣдови.
Сѣдалъ ми Ненчо при долътъ
Подъ вѫрба, подъ самодивска,
Самъ си са чудилъ и мае:
На кѫде Ненчо да иде,
Какавъ курбетлѫкъ да хване,
Какъ да си кѫща отхрани,
Какъ да си чѣлядъ отгледа,
Трѣпна са Ненчо, подскокна
И ми са тогазъ усѣти,
Да иде Ненчо хайдутинъ,
Да сѣче глави читашки,
Да роби турски робини. *)
Посѫбра Ненчо Дружина,
Кой нѣма майка, ни тейко,
Кой нѣма брата, ни сестра,

*). Ние немаме подъ ржка друга вариация на тая пѣсень за да направимъ сравнение, но струвани са че тие два стиха: Да сѣче глави читашки и роби турски робини сѫ вмѣтнате. Ред.

Който са отъ кръвь не бои,
Не знае рана какъ боли.
Па тръгналъ Ненчо отишлъ
На тая Витошъ планина.
Ходилъ ми Ненчо що ходилъ,
Ходилъ ми деветъ години,
Спечѣлилъ много имане;
Никой за Ненча не знае,
Ни паша, ни башъ кадия,
Ни царь Сюлиманъ вовъ Стамболъ.
Узналъ е Ненча владика
Изъ тая града София,
Па при пашата отишалъ.
И на пашата думаше:
«Бре, пашо, турски заптию?
Знаешъ ли или не знаешъ
За Ненча за войводата;
Че води Ненчо юнаци,
Развива Ненчо байряци,
И коли турци читаци,
Сѫбира жълти жълтици,
По тая Витошъ планина;
Сѫбралъ е Ненчо имане
Имане безъ довършане,
Петдесетъ и петъ кисии.»
Паша ми сѫбралъ сеймене,
Сеймене, билюкъ-башие,
Низаме, дели-башие,
Па ги е пратилъ на Витошъ,
Да хванатъ Ненча войвода.
Пукнале пушки бойлийки,
Блѣснале сабли френгийки;
Много сѫ турци паднале,
Ала сѫ Нѣнча раниле
На сѣка става по рана,
На клѣто сѫрце двѣ рани,
Че стана Ненчо отиде
Въ голѣмо село Габрово
У Ионка механджийката
У Ионка посестрима си,
Че си на Ионка думаше:
«Ионке ле посестримке ле,

Бѫди ми майка и сестра,
Да ми раните исцѣришъ.
Ако ли рани изцѣришъ,
Подбрадникъ ща ти нанижа,
Подбрадникъ жѫлти жѫлтици,
Косатникъ ситни рубии.»
Ионка на Ненча думаше:
«Ненчо ле, побратиме ле,
Азъ ща ти рани исцѣра,
Ако са, холанъ, отрѣчешъ
Отъ този пусти хайдутлукъ,—
Да купишъ чифте биволе,
Да орешъ черно угаре,»
Ненчо са Ионки кѫлнеше,
Че ще си Ионка послуша,
Ще хвѫрли тоя хайдутлукъ,
Ще купи чивгаръ биволе,
Да оре черно угаре.
Ала е пушка пукнала,
Въ Неготинъ града голѣма:
Сѫрбски са момци станале,
Да колатъ турци кръвници,
И еничерски делие.
Не можа Ненчо да тѫрпи,
Тапа си грабна пушката,
И си на Ионка думаше:
«Ионке ле, посестримо ле,
Не може юнакъ безъ рана,
Пе може юнакъ да оре,
Не може лозе да копа!»
Тапа е Ненчо отишалъ
Въ хайдукъ Велкова дружина. *)

(Записана въ Неготинъ).

---

*). И краятъ на песеньта ни са вижда да е измѣненъ, именно съ сѫрбското вѫзстание. Тая любима тенденция на Л. Каравелова,—вѫзстанието, или нарочно е притурено отъ него, като балсѫмъ за ония времена, или пакъ въ Неготинъ е претѫрпяла измѣнението си. Ред.

8.

Помамила са Тодорка
Сутрень и вечеръ за вода,
До пѫрви пѣтли въ градина,—
Дано си либе завари, —
Илия Сливнелията,
Изъ Савовата дружина.
Три дни ходила Тодорка,
Ала си либе не найде,
Ами завари Ахмеда,
Ахмеда турско копеле.
Ахмедъ на камѫкъ сѣдеше
Кѫрвава сабля триеше,
Дѫлга си пушка миеше
И на Тодорка думаше:
«Тодорке, моме хубава,
Нѣщо ща да та попитамъ, —
Правичко да ми обадишъ.
Дохожда ли ви Илия
Изъ Сливенъ града голѣма?
Пашата ми е обрѣкалъ
Цѣлъ шиникъ жѫлти жѫлтици
Ако му хвана Илия, —
Ако го на колъ набия.»
Тодорка дума Ахмеду:
«Ахмеде, турски зантию,
Сѣки день виждамъ Илия,
Сѣки день, сѣка утрена,—
Че е приятель съ баща ми,
Съ баща ми още съ стрика ми.
Хайде да идемъ у дома
Въ нашите темни зевници,
Па да измамимъ Илия,
Да го вовъ зевникъ заведемъ,
Да му рѫцете вежеме,
Вовъ Ямболъ да го водиме,
Шиникъ съ жѫлтици да земемъ
И двама да ги раздѣлимъ.»
Нарами Ахмедъ пушката,
Па стана Ахмедъ отиде
Въ Тодоркините зевници;

Въ темно са кйоше криеше
И си Илия чѣкаше;
Тодорка по дворъ ходеше
И на Ахмеда думаше:
«Ахмеде, турски заптию,
Азъ ща на пѫтьтъ да ида,
Да си разгледамъ друмове, —
Да ли ми иде Илия
Илия луда гидия.»
Па си зимника затвори,
На врата кофаръ закачи,
Па на Илия думаше:
«Либе Илия, Илия,
Самъ ти е дошалъ вовъ двори!»
Свикалъ Илия дружина,
Па са Ахмеда хванале,
Назадъ му рѫце вѫрзале
И на колъ са го набиле.

9.

Заплакала е гората,
Гората и планината
Заради Индже-войвода:
«Дѣ да е Индже да дойде,
Да развесели гората,
Гората и планината!»
Отъ дѣ я зачу Инджето,
Тапа на Коля думаше:
«Колйо ле, башъ-байрактаринъ,
Развивай, Колйо, байряци,
Поведи, Колйо, юнаци
Камъ високъ бахиръ Бакаджикъ,
Камъ тая гора зелена, —
Да развеселимъ гората,
Гората и планината.»
Колйо е развилъ байряци,
Колйо е повѣлъ юнаци,
Се сѫсъ ягнешки калпаци, —
Тапа са викна, провикна:
«Я вѫрви напредъ, дружино,

Да развеселимъ гората;
За юнакъ не сѫ сѣдѣнки,
Ни ситно хоро въ Джбене.»

10.

ПѢСЕНЬТА НА АНГЕЛЪ ВОЙВОДА.

Да ли си имашъ висока кукя,
Ангеле де?
Да ли си имашъ висока кукя,
Войводо де?

«Мойта е кукя зелена букя,
Дружино де?
Мойта е кукя зелена букя,
Юнаци де!

Да ли си имашъ стара майчица,
Ангеле де?
Да ли си имашъ стара майчица,
Войводо де?

«Мойта е майка Стара-планина,
Дружино де?
Мойта е майка Стара-планина,
Юнаци де?

Да ли си имашъ старъ-бѣлъ бащица,
Ангеле де?
Да ли си имашъ старъ-бѣлъ бащица,
Войводо де?

«Мойятъ е баща сабля френгия,
Дружино де!
Мойятъ е баща сабля френгия,
Юнаци де!»

Да ли си имашъ мили сестрици,
Ангеле де?
Да ли си имашъ мили сестрици,
Войводо де?

«Мойте сѫ сестри чифте паласки,
Дружино де!
Мойте сѫ сестри чифте паласки,
Войводо де!»

Да ли си имашъ мила булчица,
Ангеле де?
Да ли си имашъ мила булчица,
Войводо де!

«Мойта е булка дѫлгата пушка,
Юнаци де!»

Да ли си имашъ дрѣбни дѣчица,
Ангеле де?
Да ли си имашъ дрѣбни дѣчица,
Войводо де?

«Мойте сѫ дѣца дрѣбни фишеци
Дружино де!
Дѣто ги прата работа ми вѫршатъ,
Юнаци де!»

11.

Заспала мома край море,
Край дунавските брѣгове,
Вовъ това росно ливаде.
Духналъ е вѣтрецъ отъ море,
Строшилъ е дрѣнка маслинка,
Ударилъ мома по глава.
Момата ми са уплаши,
Изведнашъ скокна, подскокна
И си камъ бога викаше:
«Боже ле, вишни господи,
Чудна сѫмъ сѫня видѣла!
Бива ли, боже, става ли
Башъ-арамия да стана,
Вѫлна кошуля да носа,
И дѫлга пушка на рамо,
Чифте пищове на поѣсъ
И тѫнка сабя на кѫлка?
Бива ли, боже, става ли

Азе войвода да бѫда
По Негошската планина,
Изъ тая гора зелена,
При тая вода студена?
Бива ли, боже, става ли
Калешко ягне да пека,
Бѣли погачи да яда,
И руйно вино да пия?
Бива ли, боже, става ли
Стотина момци да вода,
По кладенците да хода
Русите моми да гледамъ?»

12.

Слѫнцето трѣпти, захожда,
Драганъ си коня извожда,
Сѫсъ бѣлъ го оризъ зобѣше,
Съ руйно го вино поѣше,
Съ синйо го сѣдло сѣдлаше,
Съ пѫстри го смоци стѣгаше,
Съ червени китки китѣше.
Драгановата майчица
Своето чедо гледаше
И си Драгану думаше:
«Драгане, сине безгриженъ,
Слѫнцето трѣпти, ще зайде;
А ти си коня извождашъ!
Каде ще, сине, да идешъ?»
Драганъ майци си думаше:
«Вѫвъ Сотиря ща да ида,
Въ Сотиря село голѣмо;
Тамъ имамъ Семо побратимъ,—
Назаемъ пари ще зема,
На Узунджово да ида,
На узунджовски панаиръ.»
Па си кончето вѫсѣдна
И му юнашки подсмѫркна.
Като Каменя пристигна
При двѣте чешми писани,—
Драганъ си конче позапрѣ,

Да го съ водица напои.
Въ Сотиря гори сѣдѣнка:
Момите пѣятъ съ ясѣнъ гласъ,
Момците свиратъ съ кавале,
Мѫжете викатъ юнашки,
Старци си клататъ главите,
Бабите плачатъ за младость.
Драганъ си конче вѫзяши,
Та па са викна, провикна:
«Благатка майка бѫлгарка,
Коя е чедо родила,
Коя е юнакъ гледала,
Коя е мома хранила!»
Додѣ му гласътъ престане,
Двѣ пушки ми сѫ гръмнале,
Драгана отъ конь свалиле.

(Записана въ Сливенъ).

13.

РАДУЛЪ-ВОЙВОДА.

Даватъ са и наддаватъ са
Едирненскиятъ владика
Съ своите млади дяконе,
И султанъ Селимъ изъ Стамболъ
Съ своите паши, везири.
Владика дава Бачково,
Бачково съ манастирите;
Патрика дава Влахерна
Заедно сѫсъ аязмата;
Султанътъ дава, наддава
Горнйо Лозене и Долнйо,
Въ София темна чершия
Заедно съ абаджиете, —
Който си хване Радула
Радула млада войвода
И живъ да ми го докара
Въ София града голѣма.
Никой не ми са наѣма
Ни турчинъ, ни арнаутинъ,
Ни етрополски бѫлгаринъ,

Ни цариградски циганинъ;
Наѣлъ са Лало кръвави
Радуловата роднина
Да иде да го улови.
Излѣзалъ Лало шурей му
Въ софишка темна чершия,
Купилъ е жълта бъклица,
Налѣлъ е вино червено,
Па на планина отишалъ
И е весело извикалъ:
«Брате Радуле, Радуле,
Дѣка си, брайно, да дойдешъ
Калѣска да ти поднеса:
Днеска е петка-петкана,
Утре е свѣта събота,
Въ други день свѣта недѣля,—
Въ недѣля ми е свадбата
Да дойдешъ риза да земешъ
Ленена и копринена
Съ шарени, съ пъстри ръкаве
И съ тютюрмени кенета.»
Станалъ ми Радулъ, отишалъ
Въ София града голѣма
На свадба да си свадбува,
Дарове да си приима
И башъ побащимъ да бъде.
Кога е било презъ нощьта
Лало отворилъ портата
И пусна вързли сеймене
И Кула билюк-башия.
Хванале ми съ Радула
Радула млада-войвода,
Назадъ му ръце вързале,
И букаи му турнале,
И въ темница го хвърлиле.
Сеймене дума думаха:
«Днеска е петка-петкана,
Утре е свѣта събота,
Въ други день свѣта недѣля—
Радула ще си обѣсимъ
Подъ конашките кйошкове.
Радуловата майчица

Дрѣбни си сѫлзи порони,
Па при Радула отиде
И на Радула, думаше:
«Синко Радуле, Радуле,
Единъ си, сине, на майка
И тебъ щатъ, сине, обѣсатъ.»
Радулъ майци си думаше:
«Мале ле, стара майчице,
Я иди, мамо, на Мургашъ,
Та па са викни повикни:
«Дружину вѣрна зговорна!
Радулъ ви лѣжи въ темници».
Послушала го майка му,
Па на планина отишла
И на дружина извика.
Сѫбрале сѫ са дружина,
Па сѫ въ София отишле
Пашата ми са хванале.
А Лало виси подъ порти, —
Да знае, Лало, да помни
Какъ са предава войвода,
Какъ са продава роднина,
Какъ са издава хайдутинъ!

14.

МАНУШЪ-ВОЙВОДА.

Излѣзалъ Манушъ, Мануше,
На трояската планина,
На трояската пѫтека,
При хайдушкото кладенче
Да ѣде Манушъ, да пие
Съ своята вѣрна гружина.
Отдолу иде момчина
Съ добра, хранена кончина,
Сѫсъ синйо сѣдло на коньтъ,
Сѫсъ позлатени зенгии;
Дѫлга му пушка на рамо,
Златни пищове на крѫстътъ,
Дамаска сабя на бедро.

Манушъ дружини думаше:
«Дружино вѣрна, сговорна,
Кой ще момчина замѣри,
Въ сѫрцето да го удари
И да му земе кончина?»
Никой не ми са прежалилъ
Момчина да си замѣри,
Манушъ момчина замѣри,
Замѣри и го удари.
Момчина падна отъ коньтъ
И са високо провикна,
Жалобни думи продума:
«Байно ле, байно Мануше,
Дѣ ли си, байно, да видишъ,—
За тебъ си животъ изгубихъ.
Азъ дойдохъ тебе да тѫрса,
На свадба да та калѣсамъ,
Че ма е мама годила
За мома бѣла троянка.»
Манушу жално дожалѣ,—
Извади ноже кръвниче
И въ сѫрцето са удари,
Па на брата си думаше:
«Брате Иване, Иване,
Я лѣжи, брате, да лѣжимъ
Въвъ тая земя мащеха!
Прости ма, брате Иване,
Че та за помакъ припознахъ!» *)

15.

Разболѣлъ са е младъ Стоянъ
На Стара-бѣла-планина
На хайдушката равнина,
Подъ тая бука зелена;

*) Като гледалъ, че момчето е добре въоружено, то е помислилъ, че е помакъ (потурченикъ) и го замѣрилъ. Види са че тая пѣсень е произлѣзла още въ онова време, когато сѫ са потурчиле помаците. Помаците сѫ носила бѫлгарски дрѣхя и Манушъ не е можалъ отъ далечъ да отличи отъ тѣхъ брата си.

Че лѣжи Стоянъ, умира, —
Отгоре хвѫркатъ гарвани;
Стоянъ гарвани думаше:
«Гарвани, вие гарвани,
Нѣщо ща да ви прикажа;
А вие мене слушайте.»
А гарвани му думаха:
«Стоене, брайно Стоене!
Каквото кажешъ ще правимъ
Тебе ще да послушаме.»
«Стоянъ гарвани думаше:
Гарвани, вие гарвани,
Съ клюнка ми вода носете,
Съ крила ми сѣнка сторете,
Доръ ми душата излѣзе;
Кога душа ми излѣзе,
То си кацнете, кацнете,
Бѣло ми мѣсо изѣще,
Чєрни ми крѫви испийте,
Дѣсна ми рѫка не ѣще.
Дѣсна ми рѫка земете,
Па си хвръкнете, хвѫркнете
Двашъ на високо-широко, —
Тришъ на широко-дѫлбоко;
Гледайте доло широко:
Дѣто видите каменъ мостъ,
Дѣ има дѫрво високо,
Тамъ си кацнете, грачете
И си рѫчица пуснете.
Азъ имамъ стара майчица, —
Майка ще рано да рани,
Широки двори да мѣте,
Рѫчица да си намѣри.»
Съ клюнка вода носиле
Съ крила му сѣнка сториле,
Дорде му душа излѣзла,
Па сѫ кацнале, кацнале
Бѣло му мѣсо изѣле,
Черни му крѫви испиле, —
Дѣсна му рѫка не ѣле;
Дѣсна сѫ рѫка земале,
Па сѫ хвѫркнале, хвѫркнале

Двашъ на високо-широко,
Тришъ на широко-дѫлбоко,
Глѣдали долу широко
Видѣле тоя каменъ мостъ
И това дѫрво високо, —
Тамъ си кацнале, грачиле
И си рѫчица пуснале.
Майка му рано ранила
Широки двори да мѣте, —
Като си видѣ рѫчица,
Дрѣбни си сѫлзи порони
И на Стояна думаше:
«Синко Стоене, Стоене,
Какво ти стана та умрѣ?
Да ли та трѣска затрѣсе,
Или та глава заболѣ?
Какво ти бѣше постилка,
Какво ти бѣше завивка,
Какво ти бѣше вѫзглаве?»
— Мермеренъ камакъ вѫзглаве,
Зелена трѣва постилка,
Ясното небе завивка.

16.

СТРАШИЛЪ ВОЙВОДА.

Остана Димчо сираче,
Безъ майка, Димчо, безъ баща;
Хвана са Димчо аргатинъ
При плевненскиятъ кадия:
Сѣдѣлъ е Димчо, служилъ е
Тѫкминко деветъ години.
Димчо си хака поиска,
А кадия му думаше:
«Димчо ле момче глупаво!
Кой та е, Димчо, научилъ
Отъ мене пари да искашъ?»
Димчо кадии думаше?
«Никой не ма е научилъ, —
Научила ма службата, (? р.)
Научила ма работа,

Научиле ма тѣглила:
Деветъ години какъ сѣда
И на кадия слугувамъ, —
Спечѣлихъ деветъ стотини, —
Парите да ми заплатишъ.»
Кадия Димчу думаше:
«Я сѣди, Димчо, та служи,
Доде си младо, глупаво, —
Нидѣ са не е видѣло,
Кадии пари да плащатъ!»
На Димча жално дожалѣ,
Че стана Димчо отиде
На троянската планина
И са високо провикна:
«Уйчо ле, уйчо Страшиле,
Страшиле, страшпа войводо,
Дѣ ми си, уйчо, да дода,
Ядове да ти разскажа».
Дѣ стоя Страшилъ зачу го!
Па на дружина думаше:
«Дружина вѣрна сговорна!
Бѫрже ми Димча найдете;
При мене нека да дойде.»
Дружина бѫрзо отиде,
Изъ гѫста гора бродила,
Димча въ долина намѣри,
При Страшила го завѣла.
Страшилъ си Димчу думаше:
«Димчо ле, дѣте сестрино,
Що ходишъ, Димчо, изъ гора?
Защо ли тѫрсишъ уйча си?»
Димчо Страшилу думаше:
«Уйчо ле, уйчо Страшиле,
Дайдохъ да ти са оплача:
Деветъ години слугувамъ
На Плевненскиятъ кадия, —
Деветъ ми пари не даде.»
Страшилъ си Димча попита:
«Знаешъ ли, Димчо, да кажешъ
Отъ дѣ са врата отварятъ
На кадийските конаци?»
Димчо уйчу си думаше:

«Деветъ години слугувамъ.»
Страшилъ дружини думаше:
«Дружина вѣрно сѫбрана,
Стѣгайте скоро колане, —
На пушки бѣли кремици,
На царвулите ремици,
Па въ Плевенъ града да идемъ
Плевненски турци да биемъ,
Кадия да си уловимъ.»
Вовъ Плевенъ ми са отишле,
Кадия ми са хванале,
Съ тѣжакъ го топузъ биѣха,
Съ остри ножове колѣха.
Страшилъ дружини думаше:
«Земайте, момци юнаци,
Сѫсъ оки жѫлти жѫлтици,
Сѫсъ шиникъ кара грошове,
Тие са пари кръвави, —
Отъ вдовици сѫ земени,
Отъ сираци сѫ грабнати.»
Кадия дума Страшилу:
«Страшиле, страшна войводо,
Не дѣй ми троши костите,
Халалъ да ти са парите.»
Страшилъ кадии думаше:
«Ако останешъ сиромахъ,
То ще да глобишъ дѣцата.»
Па му главата земале,
На планина я занѣсле.

17.

БОГДАНА.

Богдано, юнакъ войводо!
И на широко гледаше,
И на далеко видѣше —
За седемдесетъ дружина!
Богдана рипна на крака,
Запаса сабя френгия,
Па сѫбра вѣрна дружина,

И на юнаци думаше:
«Дружино, вѣрна зговорна!
Хайде да идемъ на Троянъ,
Тѣшка ще хазна да мине.»
Кога сѫ биле на Троянъ,
Дружина й са уплаши,
Скокнала, та побѣгнала;
Сама Богдана остана.
Богдана юнакъ войвода!
Засѣче тѣсна клисура,
Па викна и са провикна:
«Нѣма ли нидѣ нѣкого?»
А татаре си идѣха
Презъ тая темна клисура.
Богдана грабна сабята,
Па си удари татаре,
Изсѣче седемъ татаре,
Остана едно татарче.
Татарче й са молѣше:
«Богдано, юнакъ войводо!
Недѣй си мене погубва,
Че сѫмъ едничко на майка, —
Па ма е дала майка ми
Младо татарче да хода,
На паши измѣтъ да чина . . .
Дѣто поиска Богдана,
Тамо ща хазна да карамъ.»
Покарала го Богдана
Камъ това бѣло Филибе;
Закарала го Богдана
Вовъ марашките механи.
Кога си хазна стовари,
То си Богдана заражда:
Роди ми мѫжко дѣтенце,
Сѫсъ царвулците на крака,
Сѫсъ мустаците до уши,
Сѫсъ мѫздрачето вовъ ржка,
Съ калени стрѣли на рамо.
Щомъ са родило продума,
И на майка си казваше:
«Мамо ле, юнакъ войводо!

Я хайде хазни да дѣлимъ, —
Па тогазъ, мамо, да идемъ
На троянската планина
Тамо е за насъ по-добре.»

18.

Атмаджа дума Страхилу,
«Страхиле, страшна войводо!
Защо си толкосъ посѫрналъ,
Посѫрналъ още повѣналъ?
Да ли ти пушка дотѣгна,.
Или ти пѫтя омрѫзна,
Или ти старость потропа?»
Страхилъ Атмаджи думаше:
«Нито ми пушка дотѣгна,
Нито ми пѫтя омрѫзна,
Нито ми старость потропа . . .
Снощи си на врѫхъ замрѫкнахъ,
На врѫхъ на Стара-планина,
На хайдушката равнина, —
Тамъ ми са дрѣмка додрѣма,
Па лѣгнахъ и си позаспахъ
На пушка на табанджата, —
Страшенъ си сѫнчецъ сѫнувахъ:
Отдоло иде потеря
До седемдесетъ татари,
До седемдесетъ читаци
Сѫсъ седемъ сини байряци.»
Атмаджа дума Страхилу:
«Страхиле, стара войводо,
И туй ли да та науча!
Сѫблѣчи дрѣхи юнашки,
Облѣчи дрѣхи просѣшки,
Наложи калпакъ мечешки,
Препаши сабя френгия,
Нарами дрѣха просѣшка,
Па земи блюдо просѣшко
И иди доло на пѫтьтъ,
На пѫтьтъ на крѫстопѫтьтъ;
На мермеръ камакъ да сѣднешъ

Подъ тая сѣнка дебѣла,
До водицата студена,
При тая бука зелена.
Тамъ ще потера да мине,
Сѣки ще хвѫрли по пара;
Най-подиръ вѫрви войвода,
Той ще ти хвѫрли петъ пари,
Па ще та тихо запита:
«Че видѣлъ ли си Страхила,
Страхила страшна войвода?»
До катъ си дума издума,
А ти на крака подскочи,
Извади сабя френгия,
Па са налѣво заварти,
Доръ са надѣсно обѫрнешъ,
Самъ ще войвода остане.»
Страхилъ на крака подскочи,
Сѫблѣче дрѣхи юнашки.
Облѣче дрѣхи просѣшки,
Наложи калпакъ мечешки,
Припася сабя френгия,
Намѣтна дрѣха просѣшка,
Зема си блюдо просѣшко,
Па слѣзе доло на пѫтьтъ,
На пѫтьтъ на кръстопѫтьтъ;
На мермеръ камакъ посѣдна,
Положи блюдо просѣшко,
На зелената морава,
Подъ тая бука зелена,
Подъ тая сѣнка дебѣла,
При тая вода студена.
Чѣкалъ ми малко ни много,
Тѫкмо ми три дни, три нощи.
Погледналъ Страхилъ надоло:
То не ми била потеря
Отъ седемдесетъ юнаци,
Сѫсъ седемъ сини байряци;
Най ми е била потеря,
Колко на небе звѣздите,
Колко на поле тревите,
Колко на гора листето.
Сѣки си хвѫрлилъ по пара, —

Най-подиръ вѫрви войвода,
Той му е хвѫрлилъ петъ пари,
И си Страхила попита:
«Видѣ ли нейде Страхила,
Страхила, страшна войвода?»
До катъ войвода издума,
Страхилъ на крака подскочи,
Извади сабя френгия,
Па са налѣво завѫртялъ;
Доръ са надѣсно обѫрналъ,
Самъ си войвода останалъ.
Страхилъ войводи думаше:
«Войводо, турска баницо,
Иди си тѫрси Страхила,
Страхила, страшна войвода!»

19.

Паднала слана есена,
Изгори гора зелена,
Остана байрякъ на гора.
Смилъ на юнаци думаше:
«Момчета, вѣрна дружино!
Какъ щемъ презъ поле да минемъ,
Какъ щемъ байрякътъ да земемъ
Отъ тая Витошъ-планина?
Раде войводи думаше:
«Смиле ле, юнакъ-войводо!
Хайде да слѣземъ въ полето,
Да распнемъ бѣли чадѫре,
Дружина да прегледаме:
Кой има лице моминско,
Кой има коса до земя,
Него невѣста да сторимъ,
И тѣшка свадба да вдигнемъ,
Па презъ София да минемъ,
На вѫрхъ Витоша да идемъ
И свиленъ байрякъ да земемъ.»
Слѣзле сѫ въ поле широко,
Распѣле бѣли чадѫре;
Сѣднале подъ тѣхъ момците,

А Смилъ войвода правъ стои . . .
На скопотъ имъ е паднало, —
Момците Смилу думаха:
«Смиле ле, юнакъ войводо!
Ти имашъ лице моминско,
Ти имашъ коса до земя,
Тебе ще булка да сторимъ.»
Смилъ са на пета завѫртя,
Бѣли си рѫце подплѣсна
И високо си подскокна, —
Да го не мислатъ за мома!
Момците биле разумни,
Че сѫ пакъ него отбрале.
Свирнале свирки, топане,
Тѣшка сѫ свадба вдигнале
Камъ София сѫ трѫгнале.
Излѣзло малко-голѣмо
На свадба да си погледа;
Излѣзле ми сѫ старците
На момци да са пагледатъ.
Смилъ на момците посмигна
Да хванатъ единъ голѣмецъ.
Хванале ми сѫ пѫрвиятъ;
Презъ витошко го водиле,
На пиринско го завеле.
Смилъ на старшина думаше:
«Я пиши писмо до буля
Да ни испрати голѣмъ даръ —
До триста пушки сливненски,
До триста сабли дамаски,
До десетъ мѣха ярцови
Пѫлни сѫсъ жѫлти жѫлтици.»

20.

Посили са Радула-войвода
Въ Кара-Влашко и въ Кара-Богданско;
А царь Муратъ ситна книга пише,
Па я праща Радулу-войвода:
«Ей, Радуле, юнашко колѣно!

Дойди при менъ вовъ Стамбола-града.
Да ми бѫдешъ моя вѣрна слуга,
Да ми вардишъ царските сарае.»
Отговаря Радула войвода:
«Не е роденъ Радулъ да слугува.»
Царьтъ дава три кули съ имане,
Ески-сарай и половинъ Стамболъ,
Който хване Радула войвода.
Наѣлъ са е Халилъ-байряктарче,
Па излѣзе при царя Мурата
И на царьтъ вели и говори:
«Азъ ща, царю, Радула да хвана.»
Извади си коня на мейдана,
Опаса го сѫсъ деветъ колане,
Заюзди го съ юзда позлатена.
Накити го съ злато и съ коприна,
Па премина презъ бѣла Дунава
И отиде Радула да тѫрси.
Радулъ сѣди на вишни чердаци,
А до него Радулица млада, —
Подава му вино тригодишно,
Радулъ пие, подъ мустакъ са смѣе,
Па говори Радулици млади:
«Радулице, мое пѫрво либе!
Ето иде Халилъ-байряктарче:
Да ли иде мене на зефети,
Или иде съ мене да са бие?»
Запаса си сабля прекована,
Извади си вранча изъ оборе,
Па излѣзе на поле широко
И посрѣшна Халилъ-байряктарче.
«Хвала тебе, Халилъ-байряктарче,
Да ли идешъ мене на зефети,
Или идешъ съ мене да са биешъ?»
«Хвала тебе, Радуле-войводо!
Не сѫмъ кадѫръ съ тебе да са бия,
Алъ си ида тебе на зефети.»
Отведе го въ своите дворове,
Па го пои съ вино тригодишно,
Па го храни съ гѫлабици млади.
Радулица вино имъ подава
Съ мерджанлия чаша позлатена,

Коя бере седемдесетъ оки . . .
Радулъ пие нищо не оставя,
А Халилчо презъ рамо я хвѫрля.
Напилъ са е Радула-войвода,
Падналъ ми е подъ златни трапези;
Халилъ скокна на крака юнашки,
Па си вѫрза Радула-войвода
И хвѫрли го коню на телкия . . .
Пренесе го презъ бѣла Дунава,
Занесе го при царьтъ вовъ Стамболъ.
Кадъ го видѣ царьтъ отъ диванътъ,
То повика до триста джелята
Да погубатъ Радула-войвода.
Който махне, рѫка му изсѫхне . . .
Отговаря Радула-войвода:
«Ей та тебе, царю, отъ Стамбола!
Я испрати Халилъ-байряктарче,
Да донесе мойта остра сабля,
Да отсѣче мойта руса глава.
Отишалъ е Халилъ-байряктарче,
Донесалъ е сабля прекована,—
Алъ не може никой да я вдигне,
Да я вдигне и да я измѫкне.
Отговаря Радула-войвода:
«Ей та тебе, царю, отъ Стамбола!
Отвѫржи ми моя лѣва рѫка
Да извада сабля прекована.»
Развѫртя са Радула-войвода
Та изсѣче до триста джеляте
И посѣче Халилъ-байряктарче.
Уплаши са царьтъ и везиръть,
Па Радулу тихо проговаратъ:
«Живъ да ни си, Радуле-войводо!
Даваме ти три кули имане,
Даваме ти Стамболъ половина,
Да царувашъ три години деня.»
Отговаря Радула-войвода:
Не ще Радулъ въ Стамболъ да царува,
Нито иска въ Стамболъ да робува!
Па са вѫрна въ Влашко и въ Богданско
И прегѫрна свойто пѫрво либе.

21.

Сбиле ми сѫ са, побиле,
Три рѣки, три драги сестри,
Арда, и още Марица,
И Тунджа сестра най-малка.
Малко са много побиле,—
Тѫкмо ми три дни, три нощи...
Ни една назадъ не стѫпя,
Ни една поклонъ не прави.
Марица тихо думаше:
«Сестрици, сестри по-малки,
Хайдете да са позапремъ
И малко сѫнецъ да поспимъ;
Която сестра подрани,
Тя и другите да вика,
Трите наедно да трѫгнемъ,
Да видимъ тогазъ, да видимъ,
Коя ще да ни замине.»
Малко са много запрѣле,
Запрѣле и починале
И сѫнецъ ми сѫ поспале...
А Тунджа сестра най-малка,
Тя си е рано ранила,
Двашъ ми по-рано отъ пѣтли,
И тришъ по-рано отъ зора,
Ранила тяхъ не викала,
А сама ми е трѫгнала,
На тяхъ са не обадила.
Като са Арда сабуди,
Арда Марици думаше:
«Марице, мила сестрице,
Я стани, сестро, я стани,
Че Тунджа сестра най-малка
Рано ми си е ранила,
Ранила, не ни викала,
Трѫгнала и си отишла,—
Сестрина обичъ потѫпка,
Майчино млѣко погази.»
Марица Арди думаше:
«Ардо ле, сестра, най-малка,

Да даде господъ на Тунджа
Да вѫрви и да клокоти,
Горите да си сѫбаря,
Горите и планините
И стогодишни дѫрвета,
Селата да си облива,
Селаче да си расплаква —
И най-подирѣ да вѫрви.
Не плачи, сестро, не жали,
Тунджа ще пѫтьтъ изчисти,
А ние ще си починемъ.
Па ще слѣдъ нея да трѫгнемъ
И пакъ ще да я пристигнемъ,
Пристигнемъ още заминемъ.»
Господъ билъ близо та слушалъ
И сестрите си послушалъ;
Отъ тогазъ даде на Тунджа
Да вѫрви и да клокоти
На сестри пѫтьтъ да чисти;
А тие подиръ да тѫргуватъ —
Да тѫргуватъ, да я пристигватъ,
Пристигватъ, още заминватъ.

22.

Не вѣй, вѣтре, не вѣй,
Не вѣй не ма люлѣй,
Не ми гласъ отнасяй
Камъ Стара-планина,
Че азъ братецъ имамъ,
Братецъ сегмалѫдия,
Либе шилегаринъ;
Братъ ми гласъ познава,
Братъ ми ще да каже:
«То е наша Рада
На нива ленива,
На даракъ дрѣмлива,
На хурка пиплива,
На хоро троплива.»

23.

Рада за вода отважда,
Младъ змѣйно вика по нея:
«Чѣкай ма, Радо, чѣкай ма,
И азъ сѫсъ тебе да дода,
Студена вода да пия.»
Рада на змѣйна думаше:
«Либе ле, змѣйно либе ле,
Не мога, либе, да чѣкамъ,
Че мама лѣжи злѣ болна, —
Колкото лѣжи отъ болѣсть,
Двашъ лѣжи, змѣйно, за вода.»
Змѣйно но Рада думаше:
«Ми лѫжи, Радо, кого щешъ,
А змѣйна не щешъ излѫга!..
Снощи край вазе заминахъ,
Майка ти срѣдъ дворъ сѣдеше
И ново гѫрне дрѫжеше,
Сѣкакви билки вареше.»

(Записна въ Тараклие Бессарабия).

24.

Остана Рада вдовица
Сѫсъ седемъ дрѣбни дѣчица, —
Едно отъ друго по-малки,
Едно отъ друго по-ситни,
Сѣдяла Рада, жаляла,
Жаляла деветъ години
И десетата подбрала.
Рада си веки дотѣгна, —
Жалби й сѫрце стискали,
Тѫги й душа обляли,
Че стана Рада въ сѫбота,
Извади Рада сиръ восакъ,
Направи свѣщи восчани;
На влѣзи въ нова градинка
И набра цвѣти сякакво,
Накити свѣщи восчани,
Че викна Рада заплака,

Заплака и занарѣжда:
«Стойчо лйо, пжрво либенце,
Оздрави ли ти шарката,
Шарката, сипаницата,
Главата, Стойчо, сжрцето?
Знайшъ ли, Стойчо, помнишъ ли,
Какъ ма хубаво учеши:
«Моли са, Радке, на бога,
«Да лѣжа и да оздрава,
«Вдовица да не оставашъ,
«Че е вдовица най-лошо:
«Вдовица, Радо, прилича
«На птиче на кукувиче, —
«Кога го срѣшнатъ пилците,
«Добра му срѣща не казватъ.»
Така е Рада плакала,
Плакала и нарѣждала,
Дано я чуе мржтвецътъ
И дано й са обади.
Стойчо я изъ гробъ послушалъ
И на Рада си думаши:
«Доста си, Радо, плакала,
Че и менъ веки дотѣгна
Отъ твойте сжлзи горѣщи.»

25.

Тржгнала е Кера
За вода студена,
А слѣдъ Кера вжрви
Тѣшка силна свадба;
Слѣдъ свадбата иде
Манйо добаръ юнакъ.
Манйо Кери дума,
Тихо проговаря:
«Стой, почѣкай, Керо,
Нѣщо ще та питамъ:
Не рачишъ ли, Керо,
Кума да ми станешъ,
Мене да вѣнчѣишъ
Съ черноока булка?»

Кера Маню дума,
Ясно проговаря:
«Стой, почѣкай, Манйо,
Мама да попитамъ:
Пуща ли ма мама
Кума да ти стана,
Тебе да вѣнчѣя
Съ черноока булка».
Кера мами дума,
Тжжно проговаря:
«Мамо, стара мамо,
Мене Манйо вика
Кума да му стана,
Него да вѣнчѣя
Съ черноока булка».
Мама Кери дума,
Ясно проговаря:
«Не та Манйо вика
Кума да му станешъ
А та Манйо вика,
Булка да му бждешъ, —
Манйо кума има,
Ама булка нѣма».

26.

Похвали са Допината,
Донината стара майка:
«Като Донка нидѣ нѣма,—
Донка ми е по-хубава
Отъ момите, отъ момците,
Отъ хубаво ясно слжнце,
Отъ по-хубавъ ясенъ месѣцъ!
Дѣ я зачу ясно слжнце,
Па отиде у Донкини,
Че си Донки проговаря:
«Мари Допке, бѣла Донке,
Майка ти са тихо хвали,
Че си била по-хубава
Отъ момите, отъ момците,

Отъ хубаво ясно слѫнце,
Отъ по-хубавъ ясенъ месѣцъ.
Хайди съ мене на планина
Да са двама надгрѣйвами, —
Кой повече време грѣи,
Той ще бѫде пръвъ въ свѣтътъ.»
Станала е бѣла Донка,
Намѣстила крѫстатъ чумберъ,
Престѣгнала тѫнка снага,
Накитила кѫдра глава
И обула жѫлти чехли.
Трѫгнали сѫ съ ясно слѫнце,
Излѣзли сѫ на планина,
Изгрѣли сѫ свѣтло, ясно,
Зачудили старо, младо, —
Ясно слѫнце изгрѣяло
И огрѣло двѣ планини,
А пакъ Донка изгрѣяла
И огрѣяла три планини.

27.

Сѣдналъ е Стефанъ, Стефане,
Сѣдналъ е да си вечеря
Съ негова вѣрна булчица,
Съ негова стара майчица,
Съ негови дрѣбни дѣчица.
Минало, що е минало,
Виното имъ са довѫрши,
Стефанъ Еленки думаше:
«Еленко, либе гиздаво,
Я земи златни свѣшници
И сребарните пукале,
Па иди долу въ земникътъ,
Наточи вино червено
Отъ стара лоза винйова.»
Еленка си го послуша,
Па зема златни свѣшници
И сребарното пукалче,
Отиде долу въ земникътъ, —
Ала е вѣтрецъ повѣяль

И й угасилъ свѣшчица.
Вѫрнала са е Еленка
Да си свѣшчица запали,
Па са при пенджуръ запряла
Да чуе що са приказва.
Свѣкѫрва дума Стефану:
«Синко, Стефане, Стефане,
Я си попитай булката
Кѫде е днеска ходила
Съ твоите млади чираци?»
Стефану тѣшко станало,
Па на Еленка думаше:
«Либе хубава, Еленке,
Я иди въ соба писана,
Отвори сеѣли сандѫци,
Извади нова премяна,
Та са хубаво премѣни,
Че щемъ на свадба да идемъ.»
Послушала го Еленка,
Па влязла въ нови одаи
Та са накити, натруфи.
Като я видѣлъ младъ Стефанъ,
Той бръкналъ въ коюнъ джебове,
Извадилъ влашка чекия,
Ударилъ либе вовъ сѫрце,
Па са е и самъ ударилъ
И на Еленка думаше:
«Лѣжи, Еленке, да лѣжимъ
Когато не сме честити
Двамина да са водиме,—
Давно са мама находи,
Находи и насвѣтува
На наши дѫлги годнни!»

28.

Мама Стоенки думаше:
«Стоенке, чедо хубаво,
Момите садятъ босилекъ,
Коя градинка, коя двѣ,
А ти, ми чедо ни една.»

Стоянка мами думаше:
«Мамо ле, стара майчице,
И азъ босилекъ посѣяхъ
Въ нашата нова градина,
Алъ не изникна босилекъ,
Ами израсте топола, —
На тополата сивъ соколъ . . .
Азъ мисла, че е Никола.»
Мама Стоенки думаше:
«Стоенке, не овдовяла,
Какавъ е тоя Никола,
Та го толкова жалѣешъ?
Либе са, чедо, жалѣе
Година и три месѣца,
Годѣникътъ са жалѣе
Двѣ годинъ и двѣ недѣли,
А вѣнчаното либенце
Три годинъ и три недѣли;
А ти Никола жалѣешъ
Тѫкмо ми деветъ години!
Отъ какъ е умрялъ Никола,
Не та е мама видяла
На вратникъ да поизлѣзешъ,
Сѫсъ моми да си прикажешъ,
На момци да са покожешъ.»

(Нарѣчието на тие дѣ пѣсни е Копришенско).

29.

Що ми са бѣлѣе,
Бѣлѣе, люлѣе,
Отвѫдъ презъ бѣлъ Дунавъ,
Да ли сѫ лебеде,
Или сѫ снѣгове,
Да ли сѫ ледове,
Или сѫ дѫждове?
Да биха лебеде,
Подхвръкнали биха,
Да биха снѣгове,
Стопили са биха;
Да биха дѫждове

Оттекли са биха
За два, за три деня,
За недѣля, за двѣ.
Не бѣха лебеде,
Не бѣха снѣгове,
Не бѣха ледове,
Не бѣха дждове,
Най ми царь кондисалъ,
Царь съ голѣма войска, —
Бѣли еничери.
Распѫналъ чадѫри
Бѣли и червени,
Сини и зелени,
Та сѣдатъ, та ѣдатъ,
Та ѣдатъ, та пиятъ
И съ кавали свиратъ,
И борба са боратъ,
И бѣлъ камѫкъ мѣтатъ.
Едно еничерче
Младо и зелено
Не ѣде, не пие,
Не са борба бори,
Ни бѣлъ камѫкъ мѣта
Ни съ кавали свири,
Най са царю моли:
«Царю, господарю,
Испиши ми книга, —
Дома да си ида
При моята майка
И при мойятъ баща,
Че моята майка
Сега деветъ годинъ
Черни крѫпи носи
Крѫпа са додира,
Тя я не опира,
Мене живъ жалѣе;
Че моите сестри
Сега деветъ годинъ
Бѣло цвѣте сѣятъ,
Ала го не носатъ
Мене живъ жалѣятъ;
Че моите братя,

Сега деветъ годинъ
Се кавали праватъ,
Ала съ тѣхъ не свиратъ
Мене живъ жалѣятъ.

30.

Мама Стояна годила, —
Скришомъ го мама годила,
Па скришомъ мѣна мѣнила—...
Силомъ го на конь качиле,
Че си за булка тръгнале.
Вървѣле, що сѫ вървѣле,
Сухъ бѣлъ Дунава минале, —
Кога са съ булка върнале,
Бѣли е Дунавъ притѣкалъ;
А кумуве са здумваха
Кумове, стари-сватове:
«Каква би тая работа!
Кога за булка ходихме
Краката ни са ледѣха,
А очите ни горѣха!
Я попитайте булката,
Да не сѫ нѣщо роднина?»
Булка подъ було продума:
«Прощавай, куме говѣйни,
Говѣйни куме мълчани,—
Роднина и не роднина,
Булка са назадъ не връща.»
Стоянъ отъ коня продума:
«Какъ горатъ у васъ очите,
Тъй гори мене сърцето
За наша тънка Тодорка,
Тодорка едноселката.
Вамъ сѫ ледени краката,
Менъ е ледена булката,
Булката другоселката.»
Пътьтъ имъ бѣше срѣдъ село,—
Стоянъ го стори край село,
Край село, край Тодоркини.
Тодорка двори метѣше

И дрѣбни сѫлзи ронѣше;
Стояну булка честити.
Стоянъ Тодорки думаше:
«Либе, Тодорке, Тодорке,
Не ми булката честитяй,
Най са ня Бога помоли,
Дано ми умре булката,
Двамата да са земеме,
Двама, Тодорке, сѫсъ тебе.»

(Тие двѣ пѣсни сѫ записани въ село Шопъ-Тараклие въ Бесарабии).

31.

Прогуди мама Никола,
Хубава тѫнка Кирано! *)
Въ петакъ гу мама гудила,
Въ сѫбута гуденъ походи,
Въ нидѣля му й свадбатѫ,
Калеса маминъ Никола
Утъ девятъ села сватуви,
А утъ десято кумови,
Та ги Никола премѣни
Сватуви въ бѣла коприна,
А пѫкъ кумови въ зилена,
А самъ Никола вавъ злату.
Дигнали свадба гулѣма,—
Вѫрѣли, що сѫ вѫрвѣли,
Настали поле широку,
Срѣдъ поле дѫрво високу,
На дѫрво пиле шарину,—
Пѣсень ми пѣи и дума:
«Сватуви, йоще кумови,
Я ми са назадъ вѫрнети,
Че Кирана й умряла.»
Сичките назадъ тржгнахѫ,
Само Никола на напредъ.
Га са до кѫщи приближи,
Самъ на себи си думаши.

*). Тоя стихъ са повтаря.

«Кво ми на таймянъ мирише,
На таймянъ йоще на восакъ?»
А гато влѣзе на дворътъ, —
Кирана мржтва простряна
Въ цвѣтятж, вавъ гардинатж;
Той си ножчету извади,
Та са въ сржцету прободи.

32.

Коня води, китки вие,
Дане ле, хубава Дане, баюва! *)
Навила е десятъ китки,
Десята й продумала:
«Не ма давай на момити,
Че момити мждро ходжтъ,
Мждро ходжтъ, лудо носжтъ, —
Вечерь доджтъ отъ хорото,
Захвржлятъ ма, подмѣтжтъ ма;
Ами ма дай на момците,
Лудо ходжтъ, мждро носжтъ, —
Вечерь доджтъ отъ хорото,
Поскжтатъ ма, натупатъ ма.»

(Записани ва Калоферъ).

33.

Запѣло ми е пиле славейче,
Запѣло ми е въ Будина града,
Който го зачулъ, болѣнъ е лѣгналъ
И ми е лѣжалъ малко-ни-много,
Малко-ни-много, тжкмо три годинъ.
Зачулъ ми го е сиромахъ Стоянъ
И лѣжалъ Стоянъ, и болѣлъ Стоянъ,
И болѣлъ Стоянъ тжкмо три годинъ.
Мама Стояну тихомъ говори:

*). Тоя стихъ сл повтаря.

«Синко Стоене, мамино чедо!
Кажи ми, синко, за какво лѣжишъ,—
Нито умирашъ, нито оздравяшъ?»
Стоянъ си мами тихомъ говори:
«Олеле мамо, ти стара майко!
Помнишъ ли, мамо, знаешъ ли, майко,
Когато бѣше бозгунъ година,
Кога отидохъ пусти хайдутинъ,
Когато ходихъ деветъ години
По тая стрѫмна Стара-планина?
Тамъ си намѣрихъ до два ми гроба
Нови копани, недокопани,—
И имъ гореше ново кандилце,
Ново кандилце въ нова кутийка,
А вовъ кутийка цвѣте босилекъ.
Азе са викнахъ, викнахъ провикнахъ?
«Ой-ей ви вазе, вѣрна дружино!
Кой ще са найме да раскопае,
Да раскопае два нови гроба,
Та да видиме кой е закопанъ,
Да ли е баща, или е майка,
Или е братецъ, или сестрица,
Да ли е мѫжко, или е женско,
Той да ми земе чивте пищове.»
Не ми са нае вѣрна дружина,
Уплашиха са левенъ другаре,
Позеленяха вѫрли юнаци,
Потрѣпераха желѣзни рѫце!
Тогагъ са наѣхъ азе самичекъ,
Та си раскопахъ два нови гроба.
Въ тѣхъ ми не бѣше баща и майка,
Мѫжъ и женица, братъ и сестрица,
Ами ми бѣха булка съ калинка . . .
Булката, мамо, съ хубость горѣше,
Като пролѣтенъ презъ Марта месѣцъ,
А пакъ момата, не са приказва,—
Момата бѣше пролѣтно слѫнце! . . .
Не са утѫрпѣхъ и цѣлунахъ я,
И цѣлунахъ я по бѣли бузи,—
Пукнаха ми са алени джуки,
И потѣкоха червени крѫви.
Тогазъ попѣя пиле славейче,

Като си пѣе, а то си дума:
«Да бѫдешъ проклѣтъ, Стоянъ войводо,
Че си направи тѣшки грѣхове!
Че не знаешъ ли, Стоянъ войводо,
Кого ископа, кого цѣлуна?
Момичето е твойта сестрица,
Твойта сестрица бѣла Калина,
А невѣстата — твойта снашица,
Твойта снашица тънка Иглика.»
Мама Стояну тихомъ говори;
«Синко Стоене, мамино чедо,
Да лѣжишъ още деветъ години,
Да лѣжишъ, синко, да не оздравяшъ.»

34.

Момиче, момиче,
Де гиди, мряна рибо,
Не стой срѣщо мене,
Изгорѣхъ за тебе,
Като ленъ за вода,
Босилекъ за роса.
— Гори, либе, гори,
Гори та изгори,
И азъ така гора,
Нѣма що да стора.
Моята стара майка
Първе ми душманка:
На вода да ида
Либе да си вида, —
И тя слѣдъ мепъ доде
Вода да налѣе,
Че сме изгорѣле
Се за пуста вода!
Въ градина да влѣза
Цвѣте да набера,
Китка да увия,
Либе да накита, —

И тя слѣдъ менъ доде
Въ градина да влѣзе,
Цвѣте да полива
Зехиръ да подлива! *)

35.

Добре ми дошѣлъ. драгинко,
Да попредумашъ байча си,
Че сме са снощи карале,
Лоши думи думале . . .
Че ми е рѣкалъ байчо ти:
«Азе ща да та напусна,
Че ми си оше мѫничка, —
Дяца не можешъ да глѣдашъ.
Кѫща не можешъ да вѫртишъ.»
А азъ му рѣкохъ, драгинко:
«И птичката е мѫничка,
Сѫсъ уста гнѣздо увива,
И тя си дяца отглѣдва.»

(Нарѣчието на тие пѣсни е Копришенско).

36.

Лѣгнала мома, заспала
Край море, край бѣли Дунавъ,
Подъ това дѫрво маслина.
Буѣнъ ми вѣтрецъ повѣя,
Та си момата пробуди.
Мома го люто кѫлнеше:
«Вѣтре ле, не навѣялъ са,
Вѣтре ле, не надухалъ са!
Азе си имахъ милъ братецъ,—
Днеска сѫ деветъ години
Отъ ка е назе оставилъ,
На сѫнъ го не бѣхъ глѣдала;

*). Тая пѣсень са свѫршва много по-поетически въ сборникътъ на Верковича („Песме макед. Бугара," стр. 165).

Сега го глѣдахъ насѫне.
Братецъ ми тихо думаше:
«Момне ле, моя сестрице,
Я иди рѣчи на мама
Предъ вечеръ да ма не плаче,
Вовъ петакъ спорѣдъ сѫбота,—
Че са запирамъ та слушамъ
И отъ дружина остаямъ».

37.

Мито са болѣнъ поболилъ
Вовъ даа 1), вовъ Дери-дере:
Срѣщо селоно 2) въ ливаде
Подъ она вишня черешка.
Кайно 3) си Мито плачеше,
Черешкимъ 4) листе падаха.
Сѫбрале сѫ са, набрале,
Дери:дерскине дѣвойки
И тѫжно Мита питаха:
«Мито ле, добро юначе,
Кайно си лѣжишъ, умирашъ,
Що ти е Мито най-жално,
Най-жално, Мито, най-бално» 5)?
— «Най-жално ми е, най-бално,
Кайно си иде велидень,
Велидень, добаръ гергйовдень,—
Кой ще ви води хороно,
Кой ще ви свири съ свиркята,
Съ свиркята и съ кеменено?»

Примѣч. Тие двѣ пѣсни и още много други, — които ще бѫдатъ напечатани слѣдъ време въ „Знание,“ — сѫ записани отъ покойни Константина Герова. Пѫрвата отъ тие пѣсни е записана въ с. Коприщица, а втората е била сѫобщена Герову отъ единъ

1). Даа (тур.) планина, даалие — планински жители. Даалие вѫобще са наричатъ доспатските турци, а тѣхните пушки — даалийки. 2). Селоно намѣсто селото; членътъ (срѣд. родъ) са измѣнява на но. 3). Кайно намѣсто като, кото, туко, како. 4). Тука са е сѫхранилъ творителниятъ падежъ, ако а-та и да са е измѣнила на и, напримѣръ, намѣсто черешкамъ са произнася черешкимъ. 5). Болно, жално.

доспатски бѫлгаринъ, родомъ изъ Дери-дере Да кажеме по-напредъ нѣколко думи за пѫрвата пѣсень. Въ тая пѣсень са повтари едно отъ многочислените народни вѣрования или суевѣрия, които сѫ своиственни на сѣки единъ неразвитъ народъ. Бѫлгарете и до днесъ още вѣрватъ, че послѣ смѫртьта на човѣкътъ душата му са скита по свѣтътъ и обикали сичките онія мѣста, които е той видѣлъ презъ животътъ си. Народътъ говори още, че душате на мѫртавците дохождатъ въ петакъ вечерьта на гробътъ си и слушатъ какъ плачатъ или какъ наричатъ майките имъ. За втората пѣсень ние ще да кажеме само това, че нарѣчието й е полутракийско и полумакедонско, че Мито е билъ доспатски свирецъ и че славѣйятъ не е можелъ да слуша отъ завистъ неговата свирия и неговите пѣсни. Той умрѣлъ отъ чумата и за това е лѣжалъ въ ливадите.

38.

Драгана рано ранила
Съ ковани вѣдра на рамо,
На бѣли Дунавъ за вода.
На бѣлъ е камакъ стѫпила,
Бѣло си лице измила,
Черни си ,очи лискала,
Па на Дунава говори:
«Дунаве, бѣли Дунаве,
Що ше та питамъ да кажешъ,—
Право ми кажи не лѫжи,—
Отъ-ка пѣтлите дважъ пѣха,
Дважъ пѣха и потрѣтиха,
Колко гемии минаха.
Съ колко ми бѣли вѣтрила?»
Дунавъ Драгани говори:
«Мома Драгано хубава,
Право щемъ каза, не лѫга,—
Отъ-ка пѣтлите дважъ пѣха,
Дважъ пѣха и потретиха,
Триста гемии минаха,
Съ триста ми бѣли вѣтрила.
Най-напредъ Стоянъ вѫрвѣше,—
Черно му бѣше вѣтрило,—
Съ мѣденъ си кавалъ свиреше,
Като свиреше думаше:
«Либе Драгано, Драгано,
Какво е мене за тебе,

Да е и тебе за мене,
Свила би поли шарени,
Па би въ Дунава скочила,
Та да та носи подноси
И до менъ да та донесе,
До мойта черна гемия.»
Драгани жалба дожаля,
Па свила поли шарени,
И е въ Дунава скочила;
Дунавъ я тихо покаралъ,
Камъ Стоянова гемия.
Стоянъ си рано подранилъ,
Лицето да си измие,
Очите да си поплиска,
И камъ дюмена поглѣдалъ, —
Тамо си видѣ Драгана,
Като я видѣ заплака,
Порой си сѫлзи порони;
Вѫрла му жалба дожалѣ,
Та па са въ Дунавъ подхвѫрли
До пѫрво либе Драгана,
Съ дѣсна я рѫка прегѫрна,
Па на дѫното паднаха.

39.

Синко Стояне, Стояне,
Вечерь ти мама постиля,
Зарань ти дига постилка;
По постилката на(х)оли,
Свѣкакво цвѣте ронено:
И бѣлъ, и червенъ трендафилъ,
И чернооки босилѣкъ!
Да ли ти нѣкой до(х)оди,
Или си ходишъ нѣкѫде?
«Майко ле, мила драгайо!
Ни ти си ходя нѣкаде,
Нити ми нѣкой дооди, —
Залибихъ либе хубаво,
Доста е, мале, хубаво,
Нало е младо глупаво

Не уме дума да дума,
Камо ли либе да либи!»
— «Питай го, синко, питай го,
Като е младо глупаво,
Що е по-мило отъ майка,
Що е по-благо*) отъ бѣлъ мѣдъ,
Що е по-бѫрзо отъ коня?»
— «Я сѫмъ го, майко попиталъ, —
— «Либе — по-мило отъ майка,
Сѫнъ е по-благо отъ бѣлъ медъ,
Очи — по-бѫрзи отъ коня.»
Либи го, синко, либи го,
Либи го не оставай го, —
Не е ми младо глупаво,
Нало е хитра хитриня.

40.

Озгоръ са чуха черни татаре,
Озгоръ са чуха, оздодъ дойдоха,
Сѣки татаринъ по коня води,
По коня води, по роба носи;
Едно татарче три коня води,
Едно Калина, друго Малина,
Я трекята е снаай ги **) Пѣна;
Плаче Калина, плаче Малина,
Снаай ги Пѣна тихомъ говори:
«Мѫлчи Калино, мѫлчи Малино,
Недѣй да плачешъ, недѣй да жалишъ,
Цвѣке берете, китки китѣте;
Язе да плачемъ, язе да жалимъ,
Бѣло ми платно на плѣтъ изгорѣ,
Мѫжко ми дѣте въ люлката умрѣ.»

41.

Че чуло ми са разбрало:
Мома кирия да кара,

*). Сладко.
**). Намѣсто снаха имъ.

Отъ Дунавъ доръ до София, —
Момински хурки шарени,
Ергенски мѣдни кавале, —
Каквато Неда сирота,
Сосъ пѫрво либе Стояна!
Въ София чума морила,
За три дни триста гробове,
А за недѣля хилядо.
И Неда чума хванало, —
Душа й още играе;
Либе й мѣсто купува, —
Они му сакатъ хилядо,
А онъ ги *) дава двѣ хилядъ.
Неда Стояну говори:
«Либе Стояне, Стояне.
Не давай либе хилядо,
Не разбивай си дукато,
На си ма, либе, закарай,
На връхъ на Стара-планина,
На кириджийско падало **),
Тамо ма, либе, закопай;
Кога кирджии заминатъ,
Они ще да ма спомѣнатъ,
И сосъ водица прелѣятъ.»

42.

Пѫрви ми пѣтли пропѣха,
Пѫрво ми либе не дойде;
Я му се надамъ да дойде,
Оно ми хаберъ допраща:
«Некъ ми се жени либето,
Че язе сѫмъ се оженилъ, —
Тѫнки конопци вѣнчила,
Остри ножове дѣвере,
Сиви галуне ***) кумове,
А галуници кумици,
Касапски пцета сватове,
Кѫси сврачици снахици.»

(Тие пѣсни сѫ записани въ видинските села).

*). Намѣсто онъ имъ. той имъ.
**). Мѣсто дѣто пощуватъ кираджии.
***). Галуни. грабливи птици или догане, диви соколе.

43.

Заспала ми е царица
Царю на дѣсно коляно,
Царь си царица будеше:
«Я стани, либе царице,
Че божекъ тропа на порти.»
Сабудила са царица,
Па си на царя думаше:
«Царю ле, господарю ле,
Защо ма, либе, сабуди? . .
Какво ли глѣдахъ насѫне!
Небо са на двѣ раздѣли,
Слѫнце на земя падаше
И по слѫнцето месѣцътъ,
И по месѣцътъ звѣздите.»
Царь си царици думаше:
«Либе царице, царице,
Сами сѫмъ азе слѫнцето,
Звѣздите ни сѫ раята,—
Нема̀ е либе за добро! . . .
То ще размирство да бѫде!
Вчера на сѫборъ отидохъ,
Тамъ си заварихъ владика
И четирите попове,
Слуга имъ бѣше дѣвойкя,
Попъ Енйовата дѫщеря.
Нарѣдъ си чаша даваше,
И за владика рѣдъ доде;
Владика чаша не прие,
Ами прегѫрна момата,
На скути си я положи.»
Царица царю думаше:
Нема̀ е, либе, на добро!
Я пусни бѫрзи юнаци
Владику глава да зематъ
Дано са нему сбиеше *).»
Токо е това изрѣкла,
Тѣшка потеря довтаса,

*). Сбѫднеше.

Та зема царю главата.
Остала бѣше царица
Сасъ три товара имане
И съ мѫжко дѣте Никола.
Сама са чуди и мае,
Каква добрина да гради:
Да ли въ село черкова,
Или вовъ гора манастиръ,
Или надъ вода мостове?
Кметовете й говоратъ:
Царице, господарице,
Имаме въ село черкова,
Въ зелена гора манастиръ
И надъ водите мостове,
Ами загради, царице,
Въ Едрене града темница.»
Послушала ги царица,
Та си изгради, направи,
По срѣдъ Едрене темница.
Гради я и угради я,—
Хванаха синъ й Никола,
Та го въ темница хвѫрлиха;
Голяма глоба искаха, —
Деветъ товара имане
Николу глоба да плати.
Зачудила са царица
От-дѣ имане да сбере,
Никола да си откупи.
Садя *) обиде майка му,
По си святъ**), по си велеятъ,
Та си имане сабрала,
Сабрала до петъ товара,
На са царица молѣше
И жална дума думаше:
«Болѣре, мои кметове,
Приимете ми имане,
Та ми Никола пуснете
Изъ тая темна темница,
Щото майка му изгради.»

*). На сѣкаде. **). По сичкиятъ свѣтъ.

Тие Никола не пущатъ,
Та лѣжалъ клѣти Никола
Цѣли ми десетъ години
И са кость по кость разнизалъ.

(Записана въ с. Плагюрище).

44.

Сѫбрале са триста краля,
Триста краля, двѣсте бана
Да си ѣдатъ, да си пиятъ
И веселба да си чинатъ.
Задрѣмалъ е войводата,
Дрѣмка дрѣме, сѫнь сѫнува
За маджарска равна земя,
За хубаво равно поле.
Проговарятъ кралйовете,
Кралйовете, баиовете:
«Ей, Янкуле, добаръ юнакъ,
Разбуди са, раздрѣми са,
Провикни са, запѣй пѣсень.»
Янкула имъ отговаря:
«Ей ви вазе, триста краля,
Триста краля, двѣсте бана,
Кой е юнакъ надъ юнаци, —
Да измями Крали Марка,
Да му земе шаркулия,
Шаркулия, млада булка,
Тѫнка сабля самодивска?
Исправи са младо момче,
Младо момче латинченче, —
На кралйове отговаря:
«Азъ ща Марка да измама,
Да му зема шаркулия,
Шаркулия, млада булка, —
Тѫнка сабля самодивска.»
Станале сѫ, утишле сѫ
Вовъ Маркови равни двори,
На си Марку тихо думатъ:
«Хайде, Марко, кумъ да бѫдешъ,

Че имаме цвѣтна (!) свадба, —
Нарѣдихме побащиме,
Побащиме, помайчими,
А нѣмаме кой да дѫржи
Златни вѣнци, тѫнки мрѣжи.»
Стана Марко, приготви са,
Приготви са кумъ да бѫде,
А Янкула проговаря:
«Ой та тебе, Крали Марко,
Въ наша земя обичь има
Самъ си кумътъ да не ходи,
А да прати добра коня,
Да покачатъ млада булка.»
Измами са Крали Марко,
Та си прати шаркулия.
Излѣзле сѫ, утишле сѫ
Въ долня земя каменита
Вовъ Приленско равно поле,
До Маркови чемширъ порти,
Чемширъ порти, злятни ключи.
Потропаха, почукаха.
Повикаха да отворатъ:
«Излѣзъ, излѣзъ, Кралйовице,
Че ни прати Крали Марко,
Да та зememъ да кумувашъ, —
Той остана на свадбата
Да приготви вити вѣнци,
Да опече вакло ягне,
Да промѣни дрѣбни пари,
Да пречисти ичимикътъ . . .
Марко прати шаркулия,—
Стани, иди, премѣни са,
Като кума предъ сватове.»
Измами са Марковица,
Повѫрна са, премѣни са;
Ѣхнале сѫ, утишле сѫ
Въ латинските равни двори . . .
Свадба праватъ, веселатъ са,—
Дошалъ попътъ да вѣнчава
Младо момче латиненче
Съ Марковица Кралйовица.
Станалъ Марко кумъ да бѫде,

Марковица позна Марка, —
Той не може да познае,
Свойта жена, пѫрво либе.
Тя го глѣда и настѫпва,
На Марка са криво видя,
Па захвана да я псува:
«Ей та тебе, млада булко,
Латинянко, курветино,
Че що си са распалила,
Като курва цариградска?»
Продума му Марковица:
«Не сѫмъ азе латинянка,
Ами сѫмъ ти пѫрво либе, —
Я открн ми тѫнко було,
Па поглѣдай въ черни очи,
Въ черни очи, въ бѣло лице,
И ще видишъ, че сме двама
Излѫгани, измамени.»
Кога Марко това зачу,
Той извика намусено:
«Ей ви вазе, латинянци,
Азе трѣба да ви дара:
Побащиме съ аленъ герданъ,
Дѣверете съ червенъ качулъ,
Стари сватътъ съ багрѣница (?);
Да са помни и приказаа
Какъ кумува Крали Марко.»
Па извади остра сабля
И изсѣче сичка свадба,
Сичка свадба латинянска,
Латинянска, дукатинска.

(Нарѣчнешо й е Копривленско).

45.

Стоенке, ситенъ маргарецъ,
Искахъ та и дадоха та:
Нищо, Стоенке, нѣмахме,
Кога са съ тебе узехме;
Кѫща нѣмахме — купихме,
Стока нѣмахме — добихме,

Ала, Стоенке, нѣмаме
Отъ сѫрце рожба родена.
Стоянка Петру думаше:
«Петре ле, пѫрво либенце,
Азе сѫмъ снощи лѣгнала,
Лѣгнала и сѫнъ видяла,
Че ми старъ господъ долѣтя
И на ухо ми думаше:
«Стоенке, ситанъ маргарецъ,
«Да си направишъ, изградишъ,
«На свѣти Иванъ манастиръ,
«Сѫсъ позлатени дуваре,
«Сѫсъ сребарени дереци,
«Отъ сухо злато алтаре,
«Калдарѫмъ кара-грошове;
«Да си направишъ, нанижешъ
«На свѣта Петка-Петкана
«Ковано ривце на шия,
«А на Недѣдя златъ вѣнецъ
«Сѫсъ безцѣнати камане.»
Петаръ Стоянка послушалъ,
Па на майсторе думаше:
«Майсторе, калфи буновски,
Изградете ми манастиръ
На тая Рила планина
Сѫсъ позлатени дуваре,
Сѫсъ сребарени дереци,
Отъ сухо злато алтаре,
Калдарѫмъ кара-грошове.»
А на златаре думаше:
«Нанижете ми герданче,—
Манѫста звѣзди рѣдете,
А на дѫгата нижете
За свѣта Петка-Петкана;
Лѣйте, ковете златъ вѣнецъ
Отъ слѫнце обрѫчъ турете,
А отъ месѣцътъ крѫстове,
Сѫсъ безцѣнити камане
За свѣта крѫсна Недѣля,
Че ще царь Петаръ да доде
Въ черкова да са прекрѫсти.»
Послушале го майсторе

Па сѫ правиле, градиле
На тая Рила планина
На свѣти Иванъ манастиръ.
Кога е дошалъ владика
Черкови да си освѣти,
Попове да си опопи,
Дякопе да си одячи,
Тя е добила Стоянка,
Едно ми мѫжко дѣтенце
Сѫсъ ясно слѫнце на чело
И съ мѣсечинка на гуша.

(Записи въ с. Панагюрище).

46.

Сѣдяла Рада, Радоле,
Деветъ години въ темница
За бащини си борчове,
За братови си дѫлгове,
За Николови кръвнини
По гори и по планини.
Никой си нищо не знае,
Че сѣди Рада въ темница
Тѫкмо ми деветъ години, —
И десетята настава,—
Само войвода знаеше
И войводова унука.
Войвода чѣсто чѣстѣше
Вѫвъ Радината темница
И й гозбица носѣше,
И стомна съ бистра водица.
Войвода Ради думаше:
«Радо ле, бѣла бѫлгарко,
Рачишъ ли води войвода
Или войводова унука,
Да та извада, извѣда
Изъ тая темна темница?»
Рада войводу думаше:
«Войводо, кръвникъ делию,
Деветъ години ка сѣда,
И още деветъ сѣдявамъ

Вжвъ тая темна темница,
И пакъ войвода неводвамъ
И войводова унука.»
Войвода Ради думаше:
«Радо ле, бѣла бжлгарко,
Я земи черенъ бжлгаринъ,
Сжсъ злато ще та затрупа,
Сжсъ бисеръ ще та обниже,
По сребро ще та поведе.»
Рада войводу думаше:
«За мене трима печѣлатъ,—
Тейко и байчо двамата,
И пжрво либе Никола.»
Токо ми това изрѣче,
Ей че си иде Никола
Сжсъ триста жжлти жжлтици,
Сжсъ торба кара грошове,
Сжсъ джлга пушка на рамо,
Сжсъ позлатени пищове;
Право въ темница отиде,
Та па си Рада питаше:
«Тукъ ли си либе, Радо ле?»
Рада Николу думаше:
«Тука сжмъ, либе Никола,
Тука сжмъ, ала защо сжмъ?
Лице ми, либе, повѣна,
Като доганска ябалка (?),
Очи ми, либе, угасле,
Като предъ слжнце месѣцътъ.»
Дава Никола, заплаща
И си борчове исплати,
Та си либето откупи
Отъ тая темна темница.

(Тая пѣсень, която са пѣе между пловдивските павликене, е записана преди 25 години отъ Константина Герова въ Пловдивъ).

47.

Стоянъ надолу отива
Надолу Стоянъ, на Стамболъ,
Па си на Нетка заржча:
«Не ходи, Нетке, не ходи

На Лазарово кладенче,—
Че ми е Лазаръ душманинъ,
А тебъ е ѫрви любовникъ.»
Стана си Стоянъ, отиде
Надолу Стоянъ, на Стамболъ;
Нетка си назадъ повѫрна
Въ свойте широки дворове,
На високите чердаци, - -
Отвори темни прустове,
Отключи чемширъ ковчези,
Извади свила-коприна,
Та са накити, натруфи
Вовъ вѣчанната премяна:
Па стана Нетка, отиде
На Лазарово кладенче.
Тамъ си завари Лазара, —
Лазару Нетка думаше:
«Добаръ ти вечеръ, Лазаре!»
Лазаръ й тихо говори:
«Далъ ти богъ добро, Нетке ле!
Кѫде отиде младъ Стоянъ?»
— «Отиде Стоянъ, отиде
Надолу Стоянъ, на Стамболъ...
Готвила сѫмъ си вечеря,
Да дойдешъ да вечеряме.»
Стана си Лазаръ отиде
У Неткини ми на-госте,—
Сѣднале да си вечерятъ
Хубави гостби готвени.
Стоянъ са назадъ повѫрна,
Па на вратникътъ потропа:
«Стани ми, Нетке, отвори,
Че си забравихъ тефтере.»
Сама си Нетка усѣти,
Па на Стояна думаше:
«Почѣкай, либе, почѣкай,
Че сѫмъ затрила ключове
Отъ тие чемширъ вратници.»
А на Лазара думаше:
«Я стани, либе, та бѣгай,
Стоянъ отъ шега не знае!
Ти вѫрви, либе, слѣдъ мене,

Азе ща порти отвора
Да влѣзе Стоянъ въ кѫщи,
А ти са нѣкакъ промѫкни.»
Лазаръ си Нетка не слуша,
Ами презъ дуваръ прескокна,
А ножове му падиаха
На Неткината постѣля.
Стоянъ си влѣзалъ въ дворове,
Заварилъ сладка вечеря:
Гѫски и патки печени,
Бѣла погача мѣсена,
Вино червено наляно.
Стоянъ са хитро примѫкна
Та са наѣде, напои,
Па стана Стоянъ да лѣгне,—
На постѣля си сѫгледа
Лазаровите ножове!
Стоянъ на Нетка думаше:
«Я иди, Нетке, я иди,
Повикай Лазаръ комшия
Да дойде да вечеряме,
Сборове да посбориме,
Че имамъ тѣшки ядове.»
Станала Нетка, отишла,
Викала Лазаръ комшия,
Да дойде Лазаръ на-госте.
Станалъ е Лазаръ, отишалъ
У Стоянови на-госте.
Сѣднале да си вечерятъ,—
Стоянъ Лазару думаше:
«Лазаре, вѣренъ комшию,
Азъ имамъ нива пшеница, —
Узрѣла, а не жѫнена;
Научилъ са е млади бикъ,
Дохожда та я опася:
Да ли нивата да жѫна,
Или си бикътъ погуба?»
Лазаръ бѣ хитаръ, разуменъ,
Па си Стояну думаше:
«Стоене, вѣренъ комшию,
По-добре нива пожѫни,
А не погубвай млади бикъ, —

Ако погубишъ млади бикъ,
Заранъ ще дойде пакъ други
Нивата да ти опасе.»
Стоянъ извади ножове
Та си заколи либето,
Па на Лазара думаше:
«Гнусъ ма е тебе да кола,
Да си не мѫрса ножове.»

(Нарѣчие на тая пѣсень е пловдивско).

48.

Провикнала се Драганка
Отъ вѫрхъ отъ Стара-планина,
Отъ Троянската пѫтека,
«Изгорѣхъ, либе, за вода,
—Либе, Драганке, Драганке
Не пий, Драганке, тѫзъ вода.
Тѫзи е вода утровна:
Снощи минѫха хайдуци,
Кѫрвави сабли миѣха,
Ѫрждиви 1) пушки триѣха,
Човѣшки глави криѣха,
Кѫрвави ризи перѣха.

49.

Синъ си на майка говори:
«Мале ле, мила майчице,
Ще идемъ 2), мале ще идемъ,
Младо сейменче да станемъ 3),
Че много, мале, обичамъ,
Сейменска руба да носимъ 4),
Сейменско кѫдро фистанче,
Сейменски хримизъ тозлучки
И аленото феслепце.»
Майка на сина говори:
«Не ходи, синко, не ходи,

1). Рѫждиви. 2). Ща ида. 3). Да стана. 4). Да носа.

Баща ти, синко, най-мрази,
Най-мрази, синко, сейменинъ,
Че на нехелпо мерише—
На тутунъ, синко, на барутъ.»
Синъ си на майка говори:
«Ще идемъ, мале, ще идемъ,
Макаръ половинъ година,
Че млого, мале, обичамъ,
Буките, мале, храстите,
Че на хубаво меришатъ,
На гора, мале, гороцвѣтъ.»
Майка на сина говори:
«Не ходи, синко, сейменинъ,
Не кѫрвави си рѫцете,
Че е отъ бога грѣхота
И отъ хора срамота.

(Записана въ Ломъ).

50.

Горката Марга, клѣто серачи 1),
Серакувала 2) — деветъ години!
Проговаря си хубава Марга:
«Дано ма иска добро юначи,
Дано ма земи да си отдѫхна!»
Оженила са хубава Марга,—
Не отдѫхнала, а вѫздѫхнала
Отъ зла свѣкѫрва и отъ зѫлъ свѣкѫръ
И отъ двѣ зѫлви, като двѣ зѫми:
Свѣкѫръ й бѣше селски изѣдникъ,
Свѣкѫрвата й — стара вепирка,
А двѣти зѫлви — двѣ самодиви!
Накарали сѫ горката Марга
На тихъ бѣлъ Дунавъ дрѣхи да пери:
Чернити дрѣхи бѣли да прави,
Бѣлити дрѣхи черни да прави!
Колкото пери чернити дрѣхи,
Чернити дрѣхи по-черни ставатъ;
Колкото пере бѣлити дрѣхи,

1). Сираче; 2). Сиракувала.

Бѣлити дрѣхи по-бѣли стават̀.
Прала ги Марга до синйо пладне,
Па на свѣкѫрва тихо говори:
«Пладнувахти ли да пладнувами?»
Отговаря й стара свѣкѫрва:
«Ние пладвахми и за тебъ има
Добаръ дѣлъ гозба отъ мори риба,
Отъ мори риба въ сребаренъ сѫханъ1),
На пулицата пудъ паницата.»
Веднашъ хапнала горката Марга,
Веднашъ хапнала и двашъ викнала:
«Скоро, Стоене, студена иуда!» 2).
Стоянъ са хукна, зѫлва извика:
«Вѫрни са, бате, буля умира!»
Стоянъ ся вѫрна, тя пакъ извика:
«Скоро, Стоене, студена иуда!»
Чи пуглѣдали, та чи видѣли,
Че не е било отъ мори риба,
Отъ мори риба въ сребаренъ сѫханъ,
На пулицата, пудъ паницата,
Ами е било отъ зѫмя глава,
Отъ зѫмя глава, отъ гущеръ крака,
Та утровили горката Марга!

(Записана въ село Торлашката-махала, захарски окржгъ).

51.

Герданъ презъ гора вѫрвѣше,
Презъ гора, презъ люлекова,
Хранена коня ѣздеше
И на гората думаше:
«Горо ле, горо зелена,
Водо ле бистра, студена,
Гиздава Мургашъ-планино!
Нѣщо ща да та попитамъ,
Правичко да ми обадишъ. —
Що ми си, горо, завяла
Безъ време, горо, раничко

1). Саханъ. 2). Вода.

Преди день св. Илия, —
Да ли та слана попари
Или та пожаръ изгори?»
Гора е нѣма сѣкога,
Никому дума не казва,
Ала Гердану продума:
«Гердане, младо юначе,
Отъ бога добро видѣло.
Ако ма питашъ да кажа,
Правичко да ти обада:
Нито ма слана услани,
Нито ма пожаръ изгори,
Ама ми тѣшко остана
Отъ твойте млади овчере
И отъ твонятъ кехая.
Спощи е Петко преминалъ
Съ твоите вакли овнове
Презъ самодивско игрище,
Презъ зелената тентява,
И си овцете помами
До самодивско кладенче.
Кога сѣднаха да ѣдатъ,
Самодиви сѫ излѣзле,
Та па па Петка думаха:
«Петко ле, млада кехайо,
Я дай ни, Петко, я дай ни
На овчерите сѫрцата
И по двѣ капки черна кръвь,»
Петко си тихо молеше,
Като молеше думаше:
«Азъ имамъ либе вѣнчано
И двѣ дѣчица близнета,—
И овчере сѫ женени
Става вечъ деветъ години.»
Тогазъ са вихри вдигнаха
И ти овчере грабнаха,
Самичекъ Петко остана,
Остана, ама защо е,
Главата му е бѣлъ камакъ
А сѫрцето му черенъ дѫбъ.»

(Нарѣчието на тая пѣсень е Копришенско).

52.

Сѫбрале са седемдесетъ краля,
Седемдесетъ краля, седемдесетъ бана,
Да си ѣдатъ, радость да си чинатъ,—
Че са жени Филипъ Маджарина
И си зема мома Соколина.
Изъ Сокола града край Дунава.
Отговаря Филипъ Маджарина:
«Ей ви вазе, седемдесетъ краля,
Седемдесетъ краля, седемдесетъ бана,
Пийте, ѣжте и бога молете,
Да не дойде Кралевити Марко
Съ това дѣте, Груйо мало дѣте,
Че е Марко много винопиецъ,
А Груйо е люта кавгаджия!»
Още това Филипъ не изрѣкалъ,
На, довтаса Кралевити Марко
Съ това дѣте, Груйо малко дѣте.
Провикна са Марко Кралевити:
Ей ви вазе седемдесетъ краля
Седемдесетъ краля, седемдесетъ бана,
Въ мойта земя нарѫчъ (?) е станало,
Кадъ са жени царя или краля,
Да калесва отъ врѣдомъ царйове,
Да му бѫдатъ китени сватове,
Защо, Фило, назе не калеса:
Или ти е Марко гони вѣтаръ,
Или ти са Груио не харесва?»
Отговаря Филипъ маджарина:
«Ой та тебе, Марко побратиме,
Азъ испратихъ млади препорджие
Да калессатъ и тебе и Груя:
Ти да бѫдешъ кумъ и старисватинъ
А пакъ Груйо китено дѣверче;
Ала ми са калески вѫрнаха,
Че ги срѣшналъ Муса Кеседжия,
На имъ испилъ вино тригодишно
И разбилъ имъ шарени бѫклици.»
Разсѫрди са Кралевити Марко,
На накити своя шаркулия
Престѣгна го сѫсъ деветъ колане,

Обюзда го съ юзда позлатена,
Па извика изъ гѫрло юнашко:
«Излѣзъ, Мусо, съ Марка да са мѣришъ,
Да опиташъ тѣшка буздована.»
Ала ти е Филипъ маджарина,
Ала ти е курвинско копеле!..
Сѣди Филипъ ситна книга пише,
Па я праща Бойю байряктару:
«Много здраве, Бойо байряктаринъ,
Иде Марко Муса да прибие
И да влѣзе въ вашата ордия,
Да отвлѣче твойто вѣрно либе.»
Вѫрви Марко и нищо не знае,
Ала му е Бойо старъ побратимъ,
Па пресрѣшна Кралевити Марка,
Пресрѣшна го, юнашки издума:
«Веселъ Марко, весело да минешъ!
Защо ѣздишъ шарца невесело,
Защо мѫрждишъ тозъ чело юнашко,
Защо глѣдашъ така крѫвопийски?»
Отговаря Марко изъ Прилепа:
«Пропусти ма, вѣрни побратиме,
Да намѣра Муса Кеседжия,
Да го викамъ Филипу на свадба,
Да му бѫда китена каначка.»
Проговаря Бойо байряктаринъ:
«Побратиме, Марко Кралевити,
Я прочети тая ситна книга
И поглѣдай какъ маджаринъ лѫже.»
Разсѫрди са Марко отъ Прилепа,
Па са вѫрна вовъ Будима града
И на Груя тихомъ проговаря:
«Стани, стани, Груйо добаръ юнакъ,
Не пий, синко, копелѣшко вино,
Не яшъ, дѣте, маджарските гозби,
Че е Филипъ стара курветина,
А маджари свинска чеединa.»
Проговаря Груйо мало дѣте:
«Ой, мой уйчо, Кралевити Марко,
Азъ сѫмъ казалъ петъ хиляди пѫти
Да не ходишъ на маджарска свадба,
Да не дѫржишъ вѣра на латинци,

Да не ставашъ латински побратимъ.»
Извадиха сабли отъ бѣдрото,
Повдигнаха тѣшки буздоване,
Подхвѫрлиха стомана топузе,
Разгониха маджарската свадба,
Откраднаха мома Соколина, —
За Марка е млада мѫдра снаха,
А за Груя драго вѣрно либе!

(Нарѣчието на тая пѣсень е тракийско).

53.

«Нѣщо ми, Мамо, припадна
На сржце, на бѣло лице, —
Да ли ща болѣнъ да лѣгна,
Или съ юнаци да ида.»
Мама Стояну думаше:
«Нито ще болѣнъ да лѣгнешъ,
Нито съ юнаци да идешъ. —
Мама ще да та погоди
За гюзелъ Бойка Бойчова,
Джеляновата дѫщеря.» —
— «Ахъ да знамъ, мамо, ахъ да знамъ,
Че ща азъ Бойка да зема,
Да продамъ чифте пищове,
Да продамъ сабля френгия,
Да продамъ пушка бойлия,
Да купа черни биволе
Сѫсъ копринени чулове,
Съ ибришимени юларе,
Да карамъ мермеръ камане,
Да града ситенъ калдарѫмъ,
Да мине Бойка Бойчова,
Джеляновата дѫщеря,
Сѫсъ сѫрмалие папуци
Сѫсъ ялдѫзлие терлици.»

(Нарѣчието на тая пѣсень, е Копришенско).

54.

Рано ранила Драгана,
На студна вода отива,
По край темници минува
Черни си очи повдига.
Зачу я Стоянъ темничаръ,
Па си Драгани думаше:
«Драгано, снаха Попова,
Иди та рѣчи злѫви си,
Злѫви си на най-малката,
Ризата да ми опере,
Съ шивета да я напише,
Да доде да я донесе,
Заранъ щатъ да ма обѣсатъ,—
Риза да ми са бѣлѣе,
Перчемъ да ми се люлѣе.»
Драгана са е вѫрнала,
Па на злѫва си думаше:
«Злѫво Петкано, Петкано,
Зарѫчалъ ми е младъ Стоянъ
Изъ пусти темни темници,
Ризата да му оперешъ,
Съ шивета да я напишешъ,
Да идешъ да я занесешъ,
Че сѫ го вече тѫкмиле,
Заранъ щатъ да го обѣсатъ, —
Риза да му са бѣлѣе,
Перчемъ да му са люлѣе.»
И Петкана е скочила,
Та му е риза опрала,
Съ шивета я е писала,
Отиде та я занесе.
Стоянъ Петкани думаше:
«Петкано, мома хубава.
Мене сѫ вече тѫкмиле,
Заранъ щатъ да ма обѣсатъ,—
Риза да ми са бѣлѣе,
Перчемъ да ми са люлѣе;
Видишъ ли поле широко,
Вовъ поле дѫрво високо

И подъ дѫрвото бѣлъ камакъ,
И подъ камакътъ имане?
Иди повдигни бѣлъ камакъ
И земи тѣшко имане,
Та раздавай това имане:
Дрѣбното по сиромаси,
Бѣлото по литургии,
Жѫлтици земи за себѣ.»

55.

Изкачи са Манда, Мандалина,
Изкачи са на високи чердакъ,
Па майци си тихо проговаря:
«Леле мале, леле стара мале,
Да ли са е поле запалило,
Или звѣзди отъ небе паднале?»
Майка Манди тихо отговаря:
«Леле, Мандо, леле Мандалино!
Нито са е поле запалило,
Нито звѣзди отъ небе паднале,
Ами иде Марко, дели Марко,
Ами иде Марко сѫсъ свадбата,
Та си води китени кумове
И си води весели сватове.»
Манда майци тихомъ отговаря:
«Леле варе, леле стара мале!
Азе не ща Марка, дели Марка,
Азъ ща лѣгна здрава да си умра;
Ти отдрѣжи тѫнко бѣло платно,
То го тури Манди за покривка,
И усучи тѫнки жлѫти свѣщи,
Запали ги Манди на рѫцете,
Кога дойде Марка сѫсъ свадбата,
А ти викни. жива ма оплачи.»
«Леле Мандо, леле Мандалино!
Какъ да вѫрна Марка сѫсъ свадбата?
Ей че дойде Марко сѫсъ свадбата!»
Като видя Манда, Мандалина,
Марко викна на бѫрзи юнаци:
«Я донесе вода леденица,
Да я туримъ Манди на сѫрцето.»

Оттекле сѫ бре бѫрзи юнаци,
Донесле сѫ вода леденица,
Туриле я Манди на сѫрцето,—
Тогазъ Манда хае и не хае.
Извикалъ е Марко, дели Марко:
«Я тичайте, бре бѫрзи юнаци,
Донесете зѫмя осойница,
Да я туримъ Манди на сѫрцето».
Оттекле сѫ бре бѫрзи юнаци,
Донеле сѫ зѫмя осойница,
Туриле я Манди на сѫрцето, —
Тогазъ Манда смалъ съ око не мигна.
Марко бржкна вовъ дѣсни пазухи,
Та извади три жлѫти жѫлтици,
Па ги тури Манди вовъ рѫцете,
Па си Манди тихо проговори:
«Опрости ми Мандо, Мандалино,
Що сѫмъ азе сѫсъ тебе грѣхъ набралъ!»
Па са вѫрна Марко сѫсъ свадбата,
И си стана Манда, Мандалина,
Па майци си тихо проговаря:
«Леле варе, леле стара мале,
Га ми тури вода леденица,
Тогазъ Манда хае и не хае;
Га ми тури зѫмя осойница,
Тогизъ Манда смалъ съ око не мигна;
Га ми тури три жѫлти жѫлтици,
Тогизъ Манда смалъ са не засмѣя.»

56.

Слѫнце зайде мракъ по поле падна —
Въ село дошле пусти верѫмлие, *)
Та си питатъ, питатъ и распитватъ;
«Дѣка сѣди чорбаджи Иванчо,
Дѣто дава крѫмило беглишко?»
«Ей го горе вовъ тѣсна улица,—
Порти му сѫ отъ чисто желѣзо.»
Отидоха пусти верѫмлие,
Потропаха на желѣзни порти.
Излѣзла е млада Иваница

*). Хайдуте.

Попитаха пусти вержмлие:
«Тука ли е чорбаджи Иванчо?»
А булка имъ тихо отговаря:
«Ей го горе вовъ нови одаи,
Дѣ си чете тѣшкото имане.»
Па влѣзоха пусти вержмлие,
Заключиха желѣзните порти,
Накладоха до три огня буйни,
Па заклаха три крави ялови
И заклаха още три сѫсъ телци,
Хвѫрлиха ги вовъ три огня буйни;
Па хванаха чорбаджи Иванча,
Мрѫвки рѣжатъ на булка ги даватъ:
«На яшъ, булне, Иваново мѣсо.»
Хвѫрлиха го вовъ три огни буйни,
Па хванаха булка Иваница,
Мрѫвки рѣжатъ, вовъ огѫнь ги хвѫргатъ:
«Казвай, булне, тѣжкото имане.»

(Нарѣчието на тие пѣсни е Копрщенско).

57.

Мама е Ника годила
За младо момче Милена.
Ника ми сѫня сѫнува,
Че тече рѣка кръвава
Край Миленови дворови:
Ника е въ бѣла забрадка,
Миленъ е съ червенъ подкапникъ.
Мина са малко-ни-много,
Ето съ свадбата додоха.
Три дни сѫ ѣли и пили,
Че си сѫ Ника повѣли.
Вѫрвѣли, що сѫ вѫрвѣли,
Минали поле широко,
Настали гора зелена,
Видѣли сура елена,
Че пасе трева зелена.
Сичка са свадба спуснала
Сура елена да гони,
Току остана, остана

Младъ Миленъ съ млада невѣста.
Като презъ гора вѫрвѣха,
Много калина видѣли;
Миленъ са отъ конь наведи
Калина да си отсѣче, —
Не си калина отсѣчи,
Най си е Ника посѣкалъ.
Ника Милену думаше:
«Либе Милене, Милене,
Я брѫкни въ пѫстри дисаги,
Извади тѫнки дарови,
Та ми сѫрцето превѫржи,
Дано до вази да ида;
Много ви хвалатъ хората,
Че ви сѫ двори камени,
И портите ви желѣзни,
Отъ чисто срѣбро ключови, —
И у васъ, като и у насъ.»
Кога сѫ у тѣхъ отишли,
Тя си въ пазуха брѫкаши,
Па си ябалки вадеши,
Та си на дѣсно даваши,
А ябалки й кръвави!
Буля си Ника питаши:
«Що сѫ ябалки кръвави?»
Ника на буля думаши:
«Като презъ гора вѫрвѣхми,
Много калина имаши,
И ми въ пазуха падаши
Та сѫ ябалки кръвави.»
Буля Милену думаши:
«А бре, драгинко Милене,
Кога за нея отиди,
Ти ми са много хвалеши,
Че ми е бѣла червена,
Като петровка ябалка,
И ми е тѫнка висока,
Като презморска тръстика;
А тя е жълта, зелена,
Като зелено гущерче!«
Дорде сѫ това изрѣкли
Тя са отъ душа раздѣли.

58.

Мама Стояну дýмаше:
«Стоене, синко Стоене,
Осжди, синко, булката,
Че ми хатжра па глѣда:
Въ кжщи ми пжтя минува,
На ржце не ми полива,
Чехлите не ми истрива,«
Стоянъ си нищо не рѣче,
Най си па вжика излѣзи,
Че впрѣгна сиви биволи,
Та си на угаръ отиди
И на Петрана думаше
«Либе Петрано, Петрано,
Ти стани рано въ пондѣлникъ,
Та сготви топла обѣда,
Та ми на угаръ донеси,»
Петрана стана въ пондѣлникъ,
Та зготви топла обѣда,
Мжжко си дѣте окжпа,
Окжпа—не го надуи
И при Стояна отиди,
Ката я видѣ младъ Стоянъ,
Рошава шапка накриви,
Дрѣбни си сжлзи порони
И на Петрана думаше:
«Либе Петрано, Петрано,
Черъ ми са биволъ розболѣ, —
Него ща, либе, да пусна,
Тебе ща, либе, да впрѣгна,
Угари да си доора.»
Испрѣгна Стоянъ черъ биволъ,
И впрѣгна булка Петрана;
Малко я много не кара,—
Отъ обѣдъ, дори до пладне!
Бѣло й млѣко капеше,
Черно угаре побѣлѣ.
Петрана дума Стояну:
«Либе Стоене, Стоене,
Ако ти не е за мене
Макаръ за мжжка рожбица!»

Като я пусна младъ Стоянъ,
Право си дома отиде,
И са надъ люлка наднесе,
Мжжко си дѣте подои,
Па е отишла въ градина,
Подъ кичестата крушица,
Копринепъ поѣсъ распаса,
Та чи са отъ жалъ обѣси.

59.

Магдо ле, млада вдовице!
Самси ми господъ испрати
До два ангела хвжркати
До Магда млада вдовица,
Кересте да му заѣме,
Кересте ситенъ маргаритъ,
Манастиръ да си доправи,
Манастиръ свѣти Никола!
Магда имъ тихо думаше:
«Два ми, ангели хвжркати,
Призаѣла бихъ на бога,
Отъ бога не бихъ бранила,
Ала сжмъ милъ братъ женила,
Та сжмъ мостове правила
Презъ Тунджа и презъ Марица,—
Тунджа бѣ равна еъ брѣгове.
Марица нѣма бродове.»

60.

Хубава Добро, болѣрко,
Болѣрко, Добро, безчѣдко!
Самси са господъ подкани
Манастиръ да си изгради,
Манастиръ нови черкови!
Не дотигнало на бога
Сухо ми злато плавено,
Манастиръ да си догради,
Вратата да му излѣе.

Той прати двама ангела
У Добра, у болѣрката,
Тапа си Добри думаха:
«Хубава Добро, болѣрко,
Болѣрко, Добро, безчѣдко,
Самси ни господъ допрати
Да му призаймешъ, Добро лйо,
Сухо ми злато плавено,
Манастиръ да си доправи,
Вратата да му излѣе.»
Добра имъ тихо говори:
«Двама ангела хвѫркати,
Призаѣла бихъ на бога
Сухо ми злато плавено,
Манастиръ да си догради,
Манастиръ нови черкови,
Вратата да имъ излѣе;
Алъ ми е хатѫръ на бога,
Че и менъ смѣса не е далъ,
Сѫсъ либе да сѫмъ смѣсена;
Вчера сѫ биле петъ свадби,
Петъ калески сѫ тръгнали
Сѣкого нарѣдъ калесватъ
Кой за кумъ, кой за кума,—
За дѣверова майчица;
А мене никой не вика
За кума, за помайчима,
За дѣверова майчица.»

(Записани въ село Тирзиливъ Бесарабия).

61.

Мома Калино, Калино!
Честита била Калина
Сѫсъ деветъ мили братице!
Кой отъ лѣ иде, Калино,
Сѣки Калини доноси:
Кой чехли, кой но местйове,
Бае й Йованъ донесе
Двой чехли и двой местйове
И това влашко поженце.

Пукна са, тресна Тодора,
Йовановата невяста,
Отъ ядъ не може да оди,
Отъ жалъ не може да дума.
Чуди са, мая Тодора
Какво зло да му направи,
Па влѣзе въ мала градина,
Челинъ 1) кошеръ е страсила,
Та на на дигнѣ отиде
И на Йована говори:
«Либе Йоване, Йоване,
Ти сѣдишъ, либе, на дигнѣ,
Та пиешъ вино червено,
И вжрла бистра ракия,
Ала не знаешъ, либе ле,
Що са е дома сторило, —
Калина го е сторила:
Челинъ кошеръ е страсила.»
Йованъ Тодори говори:
«Либе 'убава Тодоро,
Това за това да бжде,
Ала тебъ давно 2) не бжде, —
А'3) ща кошере па' 4) купи,
Сестра Калина не мога.»
Та на си дома отиде,
Чуди са, мая Тодора
Какво зло да му направи,
Па влѣзе въ нови ехжре,
Добра му коня прободе,
Та на на дигнѣ отиде
И на Йована говори:
«Либе Йоване, Йоване,
Ти сѣдишъ, либе, на дигнѣ,
Та пиешъ вино червено,
И вжрла бистра ракия,
Ала не знаешъ, либе ле,
Що ти са дома сторило. —
Калина го е сторила:
Добра ти коня прободе
Съ нейното влашко поженце,

1) Пчелинъ (отъ пчела). 2) Дано. 3) Азъ. 4) Пакъ.

Що го армаганъ донесе.»
Йованъ Тодори говори:
«Иди си дома, Тодоро,
Това за това да бѫде,
Ала тебъ давно не бѫде,—
А' ща си копя па' коня,
Сестра Калина не мога.»
Та па си дома отиде,
Чуди са, мая Тодора,
Какво зло да му направи,
Та па си влѣзе вовъ кѫщи,
Мѫжко си дѣте уболе,
Нички 5) го въ люлка турила,
Та па на дигянъ отиде
И на Йована говори:
«Либе Йоване, Йоване,
Ти сѣдишъ, либе, на дигянъ,
Та пиешъ вино червено'
И вѫрла бистра ракия,
Ала не знаешъ, либе ле,
Що ти са дома сторило,—
Калина го е сторила
Съ нейното влашко ноженце:
Мѫжко ти дѣте уболе,
Нички го въ люлка турила.»
Тогасъ е станалъ младъ Йованъ,
Та па си дома отиде
И Калина си питаше:
«Мома сестрице Калино
Ти ли ми страси кошери?
Ти ли ми коня прободе?
Ти ли ми закла дѣтенце?»
А Калина му говори.
«Бае Йоване, Йоване,
Ако азъ да сѫмъ сторила,
На място да си остана,
Мряморенъ камикъ да стана!»
Йованъ Тодори говори:
«Либе 'убава Тодоро,
Ти ли ми страси кошери?
Ти ли ми коня пробеде

5) Съ очити надоле.

Ти ли ми закла дѣтенце?»
А Тодора му говори:
«Либе Йоване Йоване,
Ако азъ да сѫмъ сторила,
На място да си остана,
Мряморенъ камикъ да стана.»
Доде Тодора издума,
Тя си на мѣсто остана
И стана камикъ мряморенъ.

(Записил въ с. Плигюрище).

62.

Имала мама, имала,
Една дѫщеря Марийка.
Расла Марийка, порасла,
Голяма мома станала, —
Кѫща ще вечемъ да вѫрти;
Та я майка й годила.
Годила и ужинила;
Ала си рожба нѣмаши,
Отъ сѫрце рожба родена.
Мама Марийки думаши:
Марийке, дѫще Марийке,
И туй ли да тя науча!
Я иди долу на Тунджа,
На Тунджа и на Марица,
Па вземи бѣло камѫчи,
Че го хубаве укѫпи,
Въ топли го панки загѫни,
Въ злато го люлка угуди,
Че го Марийке полюлѣй, —
Люлѣй го, дѫще, запѣй му:
«Нанни ми, нанни камѫче,
Дано ми станишъ дѣтенце!»
Марийка мама послуша,
Отиде долу на Тунджа,
На Тунджа и на Марица,
Па си зе бѣло камѫче,
Че го хубаве укѫпа,
Въ топли го панки загѫна,

Въ злата го люлка гудила.
Па го Марийка люляла,
Люляла и му запяла, —
Триста му пѣсни испяла,
Ни веднашъ не го утѫна.
Щомъ го Марийка утѫна, —
Да видишъ чудо голямо! —
Камѫче дѣте станало!
Па ми сѫ дѣте кръстили,
Съ хубаво име дарили,
Съ хубаво име Добринка.
Расти Добринка, порасти,
Станала мома голяма, —
Не я е мама пущала
За вода, ни по говѣда.
Мама за вода отиди
Добринка на вънъ излѣзи:
На високъ чардакъ сѣдѣши,
На костенъ гергйовъ шиеши.
Тамъ си я слѫнце сѫглѣда:
Три дни, три нощи глѣдало,
Глѣдало и ми трѣптяло,
Трѣптяло, не захождало!
Мама му гозба готвила,
Готвила, сина чѣкала,
Чѣкала и вѫзднишала,
Защо са синъ й забави!
Кога са слѫнце вѫрнало,
Мама му тихо говори:
«Слѫнце ле мило мамино,
Защо са, слѫнце, забави,
Та ти гозбата истина?»
Слѫнце й нищо не рѣчи,
Само си чѣло навѫси.
Мама си слѫнце глѣдаши
И тихо-ляпо думаши:
Защо ми, сине, не кажишъ,
Защо си грѣшишъ толкова,
Що грѣшишъ и не захождашъ,
Да ти са мама порадва?
Защо си, синко, изгори
Старите хора на нива,

Младите момци въ Добруджа,
Малките моми въ Загори?»
Слънце мами си думаши:
«Да знаишъ, мамо, да знаишъ,
Каква си мома сѫглѣдахъ
На долня земя подъ небн!
Азъ сѫмъ на небн слънчице,
А тя е слънце на земя,
На земя между хората
И между треви зелени!
Знаишъ ли, мамо, знаишъ ли,
Ако тѫзъ мома не зема,
Азъ не ща ясно да грѣя,
Както до сега изгрѣвахъ?»
Мама си слънчу думаши:
«Слънчице мило мамино,
Какъ ще тѫзъ мома да земишъ,
Кога е мома на земя,
А ние свѣтимъ на небн?»
Слънчице мами говори:
«Ние лесно я взимаме,
Ще пустнимъ злати ключови,
Злати ще люлки направимъ,
На земя ще ги спустими
На лична деня момина,
На свѣти божи гергйов-день;
Да вѫрви мало-голямо,
За здрави да са люлѣи, —
Подиръ ще иде Добринка,
На люлки ще са покачи,
За здрави да са люлѣи;
Ние ще люлки дръпними
И ще я горе дигними.»
Какво слънце казало,
Това е скоро сторило:
Злати ключови пустили,
Злати сѫ люлки вѫрзали,
Па ги на земя спустили
На лична деня момина,
На свѣти божи гергйов-день.
Мало-голямо вѫрвяло
За здрави да са люлѣи;

Ний-подиръ дошла Добринка
За здрави да са люлѣи,—
Кога на люлка сѣднала,
Сѣднала и залюляла,
Люлка са дигна нагоре,
Подъ сине ясни небеса; —
Отъ тогасъ, дори до сега
На небе грѣятъ двѣ слънца:
Едно е слънце слънцето,
Друго е слънце Добринка;
Слънцето грѣи лѣтоска, —
Добринка грѣи прѣзъ пролѣть.

(Нарѣчието на тая пѣсень е Трѣвненско).

63.

У Недени слънце грѣе,
Вързо ле, вързо, вързице ле! *)
То не било ясно слънце,
На ми била сама Неда
Съ черни очи еленови,
Съ дълги клѣпка босилкови,
Съ бѣли зѫби бисерови,
Съ тънка снага самодивска.
Сѫбрале са малки моми,
Да играятъ по тревица,
Да си берать жълто цвѣте,
Да са грѣятъ на слънчице,
А Неда имъ тихомъ дума:
«Ей ви вазе, малки моми,
Погрѣйте, са на слънчице,
Дорде не е прегорѣло,
Дорде не е подухала
Вързла зима въ чужда къща.»
Израсла е тънка вързба
Въ Недпните равни двори, —
Тя не била тънка вързба,
На е била сама Неда

*) Тоя стихъ са повтаря послѣ сѣки рѣдъ.

Съ бѣли ржце зсукани,
Съ жълто чело навързено,
Съ черни очи нажалени.
Сѫбрале са ергенете,
Да си кѫршатъ тънки вѫрбе,
А Неда имъ тихомъ дума:
«Ей ви вазе триста души,
Се ергене, се юнаци,
Хемъ кѫршете, хемъ ломете,
А по-много меришете,
Дорде вѫрба мѫзга пуща,
Дорде листе зеленѣятъ,
Дорде Неда хубость има.»

64.

Мама Стоенки думаше:
«Стоенке, мила мамина,
Я стига ходи по гора,
Стига хайдутлукъ да правишъ!
Ела са, мами, прибѣри,
Та хвѫрли рухо хайдушко,
Облѣчи рухо дѣвишко,
Па земи фурка шарена
Сѫсъ позлатено врѣтено,
Та прѣди тънки дарове,
Ленени и копринени,
Да даримъ свѣкѫръ, свѣкрѫва,
Да даримъ злъви, дѣвере.»
Стоянка мама послуша,
Па хвѫрли рухо хайдушко,
Облѣче рухо дѣвишко,
Па зела фурка шарена
Сѫсъ позлатено врѣтено,
Да прѣде тънки дарове,
Ленени и копринени,
Да дари свѣкѫръ, свѣкрѫва,
Да дари злъви, дѣвере.
Па си Стоянка отиде
На чичйови си хармане,

Поглѣда гора зелена,
Поглѣда поле широко;
Па са дома си вѫрнала,
Хвѫрлила фурка шарена
Сѫсъ позлатено врѣтено,
Сѫблѣкла рухо дѣвишко,
Облѣкла рухо хайдушко,
Запаса сабя френгия,
Нарами пушка бойлия
И втикна чивте пищове,
Па си отиде Стоянка
На врѫхъ на Стара-планина,
Па ми са викна, провикна:
«Дружино, вѣрна сговорна,
Дека сте сега елате,
Вѫрли хайдутлукъ да правимъ
По тая гора зелена,
По тая Стара-планина!
За овчаръ не сѫ сѣдѣнки,
Ни вито хоро моминско;
За юнакъ пе сѫ плачове
Въ сѫбота по гробищата;
За мене не е кѫдѣля,
Ни позлатено врѣтено!»

(Испѣяна отъ баба Недѣля изъ с. Коприщица).

65.

Мама Чевдарю думаше:
«Чевдарю, синко Чевдарю,
Като си стадо зазими,
Кръмило приготови ли,
Че ще зла зима да падне,
Зла зима чума говѣжда,
Овчи шапъ и сипаница?»
Чевдаръ си мами думаше:
«Приготвихъ мамо, приготвихъ,
Хилядо кони сѫсъ сяно,
Петстотинъ шумни листници,
Двѣсте човала сѫсъ трици.»
Като са зима зазими,
Храни си Чевдаръ стадото,
Храни го Чевдаръ, зими го,

Зими го Чевдаръ пази го
Отъ овчерските празници
До свѣти Гйорги съ ягнета.»
Свѫршилъ е Чевдаръ крѫмило:
Хилядо кони сѫсъ сяно,
Петстотинъ шумни листници,
Двѣсте човала сѫсъ трици,
И му стадото измрѣло!
Сѣдналъ е Чевдаръ па глѣда,
Не дере Чевдаръ никоя,
Ни овци, нито кобила,
Нито пакъ крава ялова,
А ги на копа трупаше,
Тѫжна имъ пѣсень пѣеше;
Най-подиръ умря водачътъ
Съ позлатените рогове,
Съ черните очи ваклести,
Съ бѣлото руно-коприна, —
Него на копа не тури,
А го подъ бука занесе,
При хайдушкото кладенче,
Па сѣдна Чевдаръ при него,
Съ меденъ му кавалъ засвири,—
Кавалъ си свири, говори:
«Лалйо ле, момче сестрино.
Я развий, Лалйо, байрякътъ,
Сѫбери, Лалйо, юнаци,
Се отборъ, Лалйо, като тебъ,
Та на кярове да идемъ
По нови, Лалйо, печалби,
И на ратае да платимъ, —
Господъ ни добро не дава,
Дано го дадатъ хората!

(Записана въ с. Копривщица).

66.

Сѣдялъ е Ахмедъ субаша
Въ голѣмо село Равена,
Та е сѣдялъ, що е сѣдялъ
Дорде си мома залибилъ,

Дорде си мома залибилъ,
Велика бѣла бѫлгарка.
Па трѫгналъ Ахмедъ да иде
На пусти голи виляетъ:
Ахмедъ си коня сѣдлаше,
Велика диванъ стоѣше,
Па на Ахмеда думаше:
«Либе Ахмеде, Ахмеде,
Като са на пѫть отивашъ
На твоя голи виляетъ,
Кому си мене оставяшъ
На какви черни кахѫре,
На какви порой плачйове?»
Ахмедъ Велики думаше:
«Велико мома хубава,
Велико бѣло бѫлгарко,
Не питай дѣ ща да ида,
Не питай що ща да права;
Азе на Шкодра отивамъ
При мойта бѣла каджна,
Ала ща за тебъ да мисла,
За твойта снага гиздава.»
Велика китка увила,
Па я на Ахмедъ подала
И на Ахмеда думаше:
«Либе Ахмеде, Ахмеде,
Да я носишъ въ пазухите,
Тамо близо до сржцето;
Йога си китка увѣне,
Азе ща, либе, да умра.»
Ахмедъ Велики думаше:
«Велико бѣла бѫлгарко,
Вовъ гората подъ буките,
Дѣто ние са либѣхме
Има вода лѣковита,
Коя тече на гергйовдень;
Ако водата пресѫхне,
Ти нѣма мене да видишъ.»

67.

Излѣзла е бѣла Рада
На планина на ройнина,
Та побила три байрака:
Пѫрвий Зеленъ, вторий червенъ
А пакъ третий бѣло сукно,
Бѣло сукно бѫлобово.
Провикна са до три пѫти
Събрала е триста души,
Триста души отборъ момци,
Отборъ момци, все юнаци:
Отговоря бѣла Рада:
«Ой ва вази триста мина
«Триста мина, отборъ момци,
«Отборъ момци все юнаци!
«Наберете сухи дрѫва
«Направете буенъ огѫнъ,
«Откраднете шаро ягне
«Неколете, недерете.
«Отсѣчете глоговъ рѫженъ
«Не кастрете, не острете
«Живо ягне натѫкнете
«Тѫй го живо припечете:»
Огѫнъ тлѣе ягне блѣе:
Бѣла Рада пѣсень пѣе
Пѣсень пѣе отговоря:
«Ой ва вази триста мина
«Триста мина отборъ момци
«Отборъ момци все юнаци!
«Който тѫрпи тѣзи мѫки,
«Той да вѫрви съ бѣла Рада.
Замрѫкнала съ триста мина
Осѫмнала сѣсъ три мина.

Забѣлѣжка. Тая пѣсень, която намѣрехме мѣжду рѫкописите на Л. Каравелова е, записана съ Хр. Ботева рака.

СЪДЪРЖАНИЕ.

Предисловие . . . . . I—XII

1869 г. Стр.

1 Учете са брате мои (Шевченко) 1

2 Напуснете ниви и ливади 2

1870 г.

3 Българине, българине 2
4 Който си изъ насъ не иска 3
5 Дошло време да живѣе 3
6 Благодѣтелно куче (Хайне 4
7 «Никому» 5
8 Провикна са Стоянъ 6
9 «До мойта майка» (Хайне) 7
10 Потърси са земя отъ Истокъ 8
11 Не осъждай я за това 9
12 Черни очи бѣло лице 9
13 «Нива» (Яковенка) 10
14 «Бѣглицъ» 10
15 «Робство» 11
16 «Брату Д. Ц—чу» 12
17 «Химна на Манджур. Султанъ» 13
18 Новите христови апостоли 14
19 На животъ и смъртъ кръвава борба 15
20 Защо ми са черни вѣжди (Шевченко) 16
21 Чорбаджия и хъшъ 17
22 Кукувица и орель (Криловъ) 18
23 Самовлъ (било време) 18
24 Нанни ми нанни дѣтенце 20
25 Родила е мене мама (Шевченко) 21

1871 г.

26 Иванъ Хусъ (Шевченко) 22
27 Котка и мѣсо 23

Стр.

28 Дѣтенска жалба. 24
29 Бѫлгаринътъ печѣли 24
30 Лебедъ, щука и ракъ (Крилова) 26
31 Сѫдба моя неверници. 26
32 Пѣсень на Раковски 28
33 Плачъ Еремининъ 29
34 Орачъ 31
35 Стефанъ Караджа 31
36 Стара Планина 33
37 Потемнѣло е слѫнцето 34
38 Нова пѣсень. 35
39 Богданъ Косачътъ 36
40 Двѣ сестри 38
41 Тече вода въ синйо море (Шевченко). 39
42 Херой изъ кавенето «ханъ Симеонъ». 40
43 Емигрантинъ 41
44 «Думи» 42
45 Кога умра не копай ма 43
46 Родолюбивиятъ синъ 44
47 Омрѫзна ми вече 46
48 «Слава» 46
49 Вѣтре буйни, вѣтре хладни. 47
50 Родилъ сѫмъ са азъ 48

1872 г.

51 Никога и сега 48
52 Що ти вѣрвашъ 49
53 «Тѫпанарь» 50
54 Отецъ Иоакимъ 50
55 Не очаквай синко 51
56 Божи мили 52
57 Юре-варе. 52
58 Тѫнки вѣжди 53
59 Сѫбрали са поповете 53
60 Пролѣть дойде 54
61 По-добре е да гладувамъ 55
62 Зора са е зорила 55
63 Ти си мой братъ 56
64 «Бѫлгария воскресе» 56
65 Боже мили, боже сладки 57
66 Най-напрѣдъ бѣ бузаджия 57
67 Земи плугътъ 57

Стр.

68 Че що си са расплакала 58
69 Земйо моя 58
70 Родолюбъ съмь 59
71 Минуватъ дни и години 60
72 Боже мили, дай и мене 60
73 Кукурикни мой 61
74 Боже мили, боже драги 61
75 «Имаме си» 62
76 Мѣсиченко-второжко 64
77 Не раждай ма мамо 64
78 Лалугеръть пито оре 65
79 Я не земай момиченце 65
80 Гръците са надуватъ, ... 66
81 «Богъ награждава» 67
82 Идете отъ тука. 67
83 «Хаджи Димитръ» 68
84 Пѫшкай, пѫшкай бѫлгарчице 69
85 Радостьта е, мой ти брате 70
86 Мола ти са мамо 70
87 «Иванчу Христовичу 71
88 Бѫлгарину добра душо 72
89 Не слушайте дѣда 72
90 Пастиръ добре 72
91 Охъ, чуй ма де боже. 73
92 Сѫрце мое, сѫрце мое 73
93 Нѣма добро 73
94 Предалъ са е като баба 74

1873 г.

95 Предатели изѣдници 74
96 Крякатъ гѫски 75
97 Искамъ право, искамъ воля 75
98 Нашъ Иванъ е добръ юнакъ 76
99 Било е време 76
100 «Христосъ воскресе» 78
101 Останала Бѫлгария 79
102 «Пѣсень на чувствителниятъ херой» 80
103 Преминуватъ годинитѣ 82
104 «На В. Левски» 82
105 На «Пловдивските гѫрци» 84
106 Който иска щастия 85
107 Гѫрците ни наричатъ 85

Стр.

108 Сѫбрали са бѫлгаре - - - - - - - - - - - - 86
109 Родила е мене - - - - - - - - - - - - - 86
110 Проклинатъ ни грѫците - - - - - - - - - - 87
111 «Избави ни» - - - - - - - - - - - - - 87
112 Зоро са е зазорила - - - - - - - - - - - 88
113 Напредваме, напредваме - - - - - - - - - 89
114 Я не плаче, я не жалѣй - - - - - - - - - 89
115 Окована въ синджире - - - - - - - - - - 90
116 «Вопросътъ» - - - - - - - - - - - - - 92
117 Оставила кака Пенка - - - - - - - - - - 93
118 Пази боже отъ зла срѣща - - - - - - - - 93
119 Въ коремътъ му жаби куркатъ - - - - - - - 94
120 Познавашъ ли онзи юнакъ - - - - - - - - 94
121 Пакъ колѣда наближава - - - - - - - - - 95
122 «Ново година» - - - - - - - - - - - - 95

1874 г.

123 Дѣ е читалището - - - - - - - - - - - - 96
124 Бѫлгарине, бѫлгарине - - - - - - - - - - 97
125 Турците ни казватъ - - - - - - - - - - - 97
126 Ако искашъ ти да бѫдешъ - - - - - - - - - 98
127 Почѣкайте още малко - - - - - - - - - - 99
128 Майко моя мѫченице - - - - - - - - - - 101
129 Заговѣлъ е дѣдо Нилъ - - - - - - - - - - 101
130 Още една пролѣтъ иде - - - - - - - - - - 102
131 Послѣ Ноя свѣтътъ е билъ - - - - - - - - 103
132 Едно време и нашъ Михо - - - - - - - - - 103
133 Нашъ киръ Пройчо - - - - - - - - - - - 104
134 «Брату Я. К—с—р—ву» - - - - - - - - - 104
135 Я воскресе христе боже - - - - - - - - - 106
136 Вити вѣжди черни очи - - - - - - - - - - 106
137 Боже мили не сѫздавай - - - - - - - - - 107
138 Спи и чѣкай, чѣкай и спи - - - - - - - - 107
139 Надъ тебѣ вали - - - - - - - - - - - - 108
140 Който иска да бѫде - - - - - - - - - - 108
141 «Басня» - - - - - - - - - - - - - - 109
142 Пиленцета пѣятъ - - - - - - - - - - - 109
143 «Пловдивски грѫкъ» - - - - - - - - - - 110
144 Нека хода дрипавъ - - - - - - - - - - - 110
145 Въ младостьта си ние - - - - - - - - - - 111
146 И нашиятъ благовѣрни - - - - - - - - - 112
147 Не подливай вода - - - - - - - - - - - 112

Стр.

148 «Басня»—единъ день - - - - - - - - - - - 113
149 «Много сѫмъ слушалъ» - - - - - - - - - - 114
150 Охъ, не цѫвти - - - - - - - - - - - - - 115
151 «Деари-Бекирска пѣсень» - - - - - - - - - 115
152 Ако да сѫмъ Соколъ - - - - - - - - - - - 116
153 Сѣднала е мойта майка - - - - - - - - - - 116
154 Слушай, брате, не поливай - - - - - - - - - 117
155 Въ животътъ си не сѫмъ видѣлъ - - - - - - - 117
156 Ори, ори дорде ти са - - - - - - - - - - 118
157 «Моминска молитва» - - - - - - - - - - - 118
158 Запѣло е славѣй пиле - - - - - - - - - - 119
159 По-добре да бѫдѫшъ - - - - - - - - - - - 119
160 Приготвилъ е дѣдо Антимъ - - - - - - - - - 120
161 Вѣтре буйни не мѫдри са - - - - - - - - - 120
162 Ти мой брате, ма накарвашъ - - - - - - - - 120

1875 г.

163 Настанаха изново - - - - - - - - - - - - 121
164 Тя е още добра душа - - - - - - - - - - - 122
165 «Нова пѣсень» - - - - - - - - - - - - - 122
166 «Да ви попѣя» - - - - - - - - - - - - - 123
167 Въ сегашните времена - - - - - - - - - - 124
168 «Кирилу и Методию» - - - - - - - - - - - 125
169 «Христосъ Воскресе» - - - - - - - - - - - 126
170 Ти ми казвашъ, зимбилъ цвѣте - - - - - - - - 126
171 Хубава си моя горо - - - - - - - - - - - 127
172 Днеска вечо нѣма правда - - - - - - - - - 128
173 Тревици, тревице - - - - - - - - - - - - 128
174 Учете са мои птички - - - - - - - - - - - 130
175 Вѣтрецъ вѣе отъ кѫмъ сѣверъ - - - - - - - - 130
176 Я не плачи, моя птичко - - - - - - - - - - 132
177 Сѣки казва, че обича - - - - - - - - - - - 133
178 Бѫде честенъ казвай право - - - - - - - - - 133
179 Днеска ни дай малко - - - - - - - - - - - 134
180 Мѫлча, не гордѣй са - - - - - - - - - - - 134
181 Лѫжата е голѣмъ грѣхъ - - - - - - - - - - 135
182 Боже мили чудотворче - - - - - - - - - - - 135
183 (изъ Н. А. Добролюбова) - - - - - - - - - - 136
184 Често сѣда и са чуда - - - - - - - - - - - 136

1876 г.

185 «Молитва» - - - - - - - - - - - - - - - 137

Стр.

186 Я повдигни мила майко - - - - - - - - - - - 139
187 Радвайте са когато ви - - - - - - - - - - - 140
188 Ако ти отнѣмешъ - - - - - - - - - - - - - 140
189 Испѫлниха са моите желания - - - - - - - - 141
190 Тамо горѣ надъ скалите - - - - - - - - - - 142
191 Тѣшко са достига - - - - - - - - - - - - - 143

НАРОДНИ ПѢСНИ.

1 «Бѫлгарска помашка пѣсень» - - - - - - - - - 145
2 Вѫлко, Вѫлко - - - - - - - - - - - - - - - 146
3 Мургашъ планино, планино - - - - - - - - - 146
4 Мено засвири - - - - - - - - - - - - - - - 147
5 «Пѣсеньта на Ст. Караджа» - - - - - - - - - 148
6 Стоянъ въ механа сѣдѣше - - - - - - - - - 149
7 Остана Ненчо сираче - - - - - - - - - - - 150
8 Помамила са Тодорка - - - - - - - - - - - 153
9 Заплакала е гората - - - - - - - - - - - - 154
10 «Пѣсеньта на Ангелъ войвода» - - - - - - - - 155
11 Заспала мома край море - - - - - - - - - - 156
12 Слѫнцето трѣпти захожда - - - - - - - - - 157
13 «Радулъ войвода» - - - - - - - - - - - - - 158
14 Манушъ войвода - - - - - - - - - - - - - 160
15 Разболѣлъ са е младъ Стоянъ - - - - - - - - 161
16 «Страшилъ войвода» - - - - - - - - - - - 163
17 «Богдана» - - - - - - - - - - - - - - - - 165
18 Атмаджа дума Страхилу - - - - - - - - - - 167
19 Паднала слана есена - - - - - - - - - - - 169
20 Посели са Радула войвода - - - - - - - - - 170
21 Сбили ми сѫ са побили - - - - - - - - - - 173
22 Не вѣй вѣтрѣ не вѣй - - - - - - - - - - - 174
23 Рада за вода отхожда - - - - - - - - - - - 175
24 Остана Рада вдовица - - - - - - - - - - - 175
25 Трѫгнала е Кера - - - - - - - - - - - - - 176
26 Похвали са Донината - - - - - - - - - - - 177
27 Сѣдналъ е Стефанъ - - - - - - - - - - - - 178
28 Мама Стоенки думаше - - - - - - - - - - - 179
29 Що ми са бѣлѣе - - - - - - - - - - - - - 180
30 Мама Стоянъ годила - - - - - - - - - - - - 182
31 Прогуди мама Никола - - - - - - - - - - - 183
32 Коня води китка вие - - - - - - - - - - - 184
33 Запѣло ми е пиле славѣйче - - - - - - - - - 184
34 Момиче, момиче - - - - - - - - - - - - - 186

Стр.

35 Добре ми дошелъ Драгинко - - - - - - - - - 187
36 Лѣгнала мома заспала - - - - - - - - - - 187
37 Мито са болѣнъ поболѣлъ - - - - - - - - - 188
38 Драгана рано ранила - - - - - - - - - - 189
39 Синко Стоене Стоене - - - - - - - - - - 190
40 Озгоръ са чуха черни татари - - - - - - - 191
41 Че чуло ми са разбрало - - - - - - - - - 191
42 Пѫрви ми пѣтли пропѣха - - - - - - - - 192
43 Заспала ми е царица - - - - - - - - - - 193
44 Сѫбрали са триста краля - - - - - - - - 195
45 Стоенке ситенъ маргарецъ - - - - - - - - 197
46 Сѣдяла Рада, Радоле - - - - - - - - - 199
47 Стоянъ на долу отива - - - - - - - - - 200
48 Провикнала са Драганка - - - - - - - - 203
49 Синъ си на майка говори - - - - - - - - 203
50 Горката Марга - - - - - - - - - - - - 204
51 Герданъ презъ гора вѫрвеше - - - - - - - 205
52 Сѫбрали са седемдесеть краля - - - - - - . 207
53 Нѣщо ми мамо припадна - - - - - - - - 209
54 Рано ранила Драгана - - - - - - - - - 210
55 Изкачи са Манда - - - - - - - - - - - 211
56 Слѫнце зайде - - - - - - - - - - - - 212
57 Мама е Ника годила - - - - - - - - - - 213
58 Мама Стояну думаше - - - - - - - - - - 215
59 Магдо ле млада вдовице - - - - - - - - - 216
60 Хубава Добро - - - - - - - - - - - - 216
61 Мома Калино Калино - - - - - - - - - - 217
62 Имала мама, имала - - - - - - - - - - - 220
63 У Недени слѫнце грѣе - - - - - - - - - 223
64 Мама Стоенки думаше - - - - - - - - - 224
65 Мама Чевдарю думаше - - - - - - - - - 225
66 Сѣдѣлъ е Ахмедъ Субаша - - - - - - - - 226
67 Излѣзла е бѣла Рада - - - - - - - - - - 228

HOOVER INSTITUTION
To avoid fine, this book should be returned on
or before the date last stamped below

FOR USE IN
LIBRARY ONLY

STANFORD LIBRARIES

Hoover Institution Library
3 6105 071 554 807

PG 1037
K2
1886
v.1

☞ Сичките съчинения на Л. Каравелова, ще да са намират за продан въ Русчукъ въ книжарницата на П. Л. Каравелова и С-ie, до която трѣба да бждатъ отправени сички поржчки и парични корреспонденции, въ предидата. Книжарите, които купятъ най малко 25 екземпляра, ползуватъ са съ обичната отстжпка.

Вторпятъ томъ, който ще скоро ще излѣзи отъ печатъ, съдържа повѣстите: ***Бжлгаре въ старо време*** и ***Войвода.***